

ULOGA POSREDNIKA U INTEGRACIJI ROMA, AŠKALIJA I EGIPĆANA U OBRAZOVNOM SISTEMU

Studija o radu
obrazovnih posrednika
u toku 2013

Izveštaj o sprovedenom
istraživanju

Haxhere Zylfiu
Selim Mehmeti
Skender Mekolli

Priština
2014

Supporting Access to Education and Intercultural Understanding

Funded
by the European Union
and the Council of Europe

Implemented
by the Council of Europe

Autori:

Hadžere Zuljfiu (Haxhere Zylfiu), *vođa tima*
Seljim Mehmeti (Selim Mehmeti), *stručni saradnik*
Skender Mekoli (Skender Mekolli), *stručni saradnik*

Tim istraživača:

Zehrije Pljakoli (Zehrije Plakolli)
Sahare Rečica (Sahare Reçica)
Ibadete Morina
Arbneša Medžuani (Arbnesha Mexhuani)

Predavač:

Bekim Morina

Izrazi zahvalnosti

Želeli bismo da zahvalimo svima onima koji su pružali stalnu podršku i omogućili da se sprovede ova studija *o ulozi medijatora u integrisanju zajednica Roma, Aškalija i Egipćana u sistem obrazovanja na Kosovu**. Ova studija ne bi bila sprovedena u delo bez njihovog doprinosa. Posebnu zahvalnost u tom pogledu zaslužuju:

Kuštrim Visoka (Kushtrim Visoka), koordinator Programa za medijaciju u obrazovanju organizacije *Balkan Sunflowers Kosova (BSFK)*, na nepokolebljivoj podršci koju je sve vreme pružao ovoj studiji, a posebno na tome što je obezbedio relevantne informacije i dokumente;

Medijatori u obrazovanju u opštinama koje su uključene u Program medijacije BSFK-a, a posebno medijatorima u opštinama koje su obuhvaćene našom studijom – to su Feriz Rizahi i Aljmir Beriša (Almir Berisha) iz Kosova Polja, Mehdi Beriša (Mehdi Berisha) i Seljim Mustafa (Selim Mustafa) iz Obilića, Nderim Prizreni iz Đakovice i Salji Beriša (Sali Berisha) iz Peći – njima zahvaljujemo na informacijama koje su dostavili i na pomoći koju su pružili prilikom organizovanja sastanaka u svojim opštinama s raznim entitetima koji su obuhvaćeni ovom studijom; Koordinatori obrazovnih centara – Miranda Fondaj u Obiliću i Rahman Stolaku (Rahman Stolaku) u Kosovu Polju – za informacije koje su dostavili i saradnju koju su pružili u realizaciji ove studije.

Na kraju bismo želeli da zahvalimo svim učenicima, roditeljima, direktorima škola, zvaničnicima i predstavnicima različitih institucija i organizacija na informacijama i saradnji koju su nam pružili tokom izrade ove studije.

*Ovaj naziv ne prejudicira stavove o statusu i u skladu je sa rezolucijom 1244. Saveta Bezbednosti UN-a i Mišljenjem MSP o proglašenju nezavisnosti Kosova.

■ SADRŽAJ:

Sadržaj:.....	4
I. ANALITIČKI REZIME.....	7
II. UVOD.....	11
1.1. Razlog ove studije.....	11
1.2. Svrha i konkretni zadaci ove studije.....	11
1.3. Glavne oblasti istraživanja.....	11
1.4. Metodologija istraživanja.....	12
III. POZADINA PROGRAMA MEDIJACIJE U OBRAZOVANJU.....	15
3.1. Obrazovni položaj zajednica Roma, Aškalija i Egipćana i pokretanje Programa medijacije u obrazovanju.....	15
3.2. Istorijski pregled Programa medijacije na Kosovu.....	17
3.3. Svrha Programa medijacije u obrazovanju, uloga i odgovornost medijatora.....	19
3.4. Sadašnja struktura Programa medijacije u obrazovanju.....	20
3.5. Pravni okvir medijacije.....	21
IV. REZULTATI/ZAKLJUČCI ISTRAŽIVANJA.....	24
4.1. Specifične odlike programa BSFK-a koji obuhvata medijaciju u obrazovanju.....	24
4.1.1. Obuhvat i razmere podrške u sklopu Programa medijacije u obrazovanju BSFK-a.....	24
4.1.2. Aktivnosti medijatora u obrazovanju i modaliteti njihovog rada na slučajevima kojima se bavi Program medijacije u obrazovanju.....	26
4.1.3. Uticaj rada medijatora na smanjenje stope napuštanja škole pre završetka školovanja.....	29
4.2. Praksa i rezultati saradnje između medijatora u obrazovanju i zainteresovanih strana u Programu medijacije.....	33
4.2.1. Saradnja medijatora u obrazovanju s glavnim akterima u školama obuhvaćenim ovom studijom.....	33
4.2.2. Saradnja medijatora u obrazovanju s centralnim i lokalnim institucijama.....	37
4.2.3. Doprinos drugih organizacija Programu medijacije u obrazovanju BSFK-a.....	41
V. ZAKLJUČCI I PREPORUKE.....	43
5.1. Zaključci.....	43
5.2. Preporuke.....	46
IZVORI.....	48
ANEKS 1.....	49
ANEKS 2.....	65

■ SPISAK SKRAĆENICA:

BSFK	<i>Balkan Sunflowers Kosova</i>
CoE (SE)	<i>Council of Europe – Savet Evrope</i>
CZDA	<i>Czech Development Aid – Češka pomoć za razvoj</i>
ECMI	<i>European Centre for Minority Issues – Evropski centar za pitanja manjina</i>
EIS	<i>Education Inspection System – Sistem za inspekciju obrazovanja</i>
EMIS	<i>Education Management Information System – Informacioni sistem za upravljanje obrazovanjem</i>
KAA	<i>Kosovo Accreditation Agency – Kosovska agencija za akreditaciju</i>
KFOS (KFOD)	<i>Kosovo Foundation for Open Society – Kosovska fondacija za otvoreno društvo</i>
KPI	<i>Kosovo Pedagogical Institute – Pedagoški institut Kosova</i>
LC (OC)	<i>Learning Centre – Obrazovni centar</i>
MED (ODO)	<i>Municipal Education Department – opštinski departman za obrazovanje</i>
MEST (MONT)	<i>Ministry of Education, Science and Technology – Ministarstvo za obrazovanje, nauku i tehnologiju</i>
MOCR (OKZP)	<i>Municipal Office for Communities and Return – opštinska kancelarija za za jednice i povratak</i>
OSCE (OEBS)	<i>Organization for Security and Cooperation in Europe – Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju</i>
PC (SR)	<i>Parent Council – Savet roditelja</i>

■ I. ANALITIČKI REZIME

Studija o ulozi medijatora u integraciji zajednica Roma, Aškalija i Egipćana u obrazovni sistem na Kosovu pruža analizu postojećeg položaja medijacije u obrazovanju i rezultata koji su njome postignuti između januara i decembra 2013. godine u smislu olakšavanja komunikacije između glavnih aktera u školi, centralnih i lokalnih obrazovnih institucija, kao i partnera koji pružaju podršku obrazovanju, a sve u nastojanju da se obezbedi sveukupno poboljšanje škole i sprečavanje đaka iz tih zajednica da napuste školu pre no što je završe.

Ovu studiju je sproveo Pedagoški institut Kosova uz podršku Saveta Evrope (SE) i organizacije *Balkan Sunflowers Kosova* (BSFK). Zaključci i preporuke koji su ovde sadržani trebalo bi da posluže kao smernice za izradu sektorskih politika u obrazovanju relevantnih za integrisanje svih zajednica u proces obrazovanja i za aktivnosti koje su planirali MONT, ODO, škole, SE, BSFK i drugi partneri radi pružanja podrške integrisanju zajednica Roma, Aškalija i Egipćana u proces obrazovanja na Kosovu u sklopu različitih projekata i, pre svega, u okviru Programa medijacije u obrazovanju.

Ova studija je sprovedena u prvoj polovini 2014. godine. Istraživanje je obavljeno u četiri kosovske opštine – Kosovu Polju, Obiliću (s Plemetinom), Đakovici i Peći, a u njemu je učestvovalo ukupno devet škola. Terenski uzorak činila su 262 ispitanika (direktori škola, nastavnici, učenici, roditelji i funkcioneri u obrazovanju na centralnom i lokalnom nivou, predstavnici obrazovnih centara, medijatori u obrazovanju i različiti partneri koji pružaju podršku u obrazovanju na Kosovu).

Zaključci ove studije rezimirani su i grupisani u četiri glavna odeljka i propratne anekse.

Uvod sadrži obrazloženje, neposredne zadatke i opšte ciljeve studije, glavne oblasti istraživanja i primenjenu metodologiju.

Drugi deo bavi se kontekstom Programa medijacije i zaključcima koji proističu iz preispitivanja zakonskog okvira i ostalih radova/dokumenata koji se odnose na rad medijatora u obrazovanju.

Treći deo izveštaja sadrži rezultate/zaključke koji se odnose na (i) učešće, organizovane aktivnosti i uticaj medijacije na poboljšanje obrazovne situacije dece pripadnika zajednica Roma, Aškalija i Egipćana i (ii) rezultate i praksu saradnje medijatora u obrazovanju sa zainteresovanim stranama u sklopu Programa medijacije.

Zaključci i preporuke studije predloženi su u četvrtom delu ove studije.

Odeljak sa aneksima obuhvata detaljne informacije o uzorku istraživanja, uz tabele u kojima su izneti konkretni rezultati na osnovu analize baze podataka medijatora u obrazovanju i programa dopunskog materijala.

Najvažniji zaključci ove studije o ulozi medijatora u integrisanju zajednica Roma, Aškalija i Egipćana u sistem obrazovanja na Kosovu rezimirani su u sledećem odeljku.

1. Analiza konteksta Programa medijacije ukazuje na to da je Program medijacije u obrazovanju na Kosovu i angažovanje medijatora predstavljalo rezultat projekta EU/SE o interkulturalizmu i bolonjskom procesu, koji je bio realizovan između 2008. i 2011. godine uz podršku Saveta Evrope i u saradnji sa MONT-om i lokalnim i međunarodnim institucijama koje su aktivne na Kosovu. BSFK je od 2010. glavna organizacija koja primenjuje taj program, a SE je napredovao u sprovođenju ostalih projekata (kao što je aktuelni projekat ACCESS) koji uključuju medijatore u obrazovanju u pružanju podrške ostvarivanju utvrđenih ciljeva i aktivnosti. U sklopu Programa medijacije aktivnosti na pružanju pomoći odvijaju se u dva modaliteta: (i) aktivnosti u obrazovnim centrima i (ii) aktivnosti na planu medijacije u školama, u porodici i zajednici kojima je cilj pružanje podrške radi povećanja pristupa dece pripadnika romske, aškalijske i egipćanske zajednice obrazovanju kroz podizanje nivoa svesti o važnosti blagovremenog upisa u školu, poboljšanja stope pohađanja škole i sprečavanja napuštanja škole pre kraja školovanja.

Medijatori koji su uključeni u Program i sami potiču iz tih zajednica i završili su barem srednju školu. Sem toga, oni su se već dokazali u praksi, stekavši iskustvo u aktivnom pružanju doprinosa vlastitim zajednicama kroz svoje prethodno angažovanje u programima, aktivnostima i različitim projektima sa organizacijama koje pružaju podršku obrazovanju zajednica Roma, Aškalija i Egipćana, kao što su organizacije KFOD, *Terre des Hommes*, UNICEF itd. Od samog početka Programa medijacije, BSFK-ovi medijatori su učestvovali u različitim kursovima koji su se odnosili na medijaciju u obrazovanju. Tokom 2012. godine, BSFK/OEBS je sačinio paket obuke za profesionalni razvoj medijatora i podneo je zahtev za dobijanje zvanične licence za taj program; međutim, zahtev za dodelu licence i odgovarajuće akreditacije je još uvek u postupku u nadležnim institucijama (MONT i Kosovska agencija za akreditaciju). Sprovođenje tog programa u skladu je sa osnovnim načelima obrazovne politike na Kosovu u odnosu na pravo na obrazovanje svih građana Kosova. Zakon o preduniverzitetskom obrazovanju u svom članu 3. (*Opšta načela preduniverzitetskog obrazovanja*) utvrđuje da „nikome ne može biti uskraćeno pravo na obrazovanje“ (MONT, 2011). Sa zakonodavnog aspekta, sprovođenje Programa medijacije u obrazovanju i angažovanje medijatora u tom smislu još nije uređeno nijednim zakonskim aktom. Njegova primena dosad je bila uređena sporazumima o saradnji između BSFK-a i opština koje su obuhvaćene Programom, kao i ugovorima s posrednicima koje je pripremio BSFK na osnovu postojećih zakona i drugih propisa. Tokom 2013. godine Program obrazovanja obuhvatio je devet opština na Kosovu: Štimlje, Uroševac (selo Dubrava, područje u kome živi veći broj učesnika iz redova zajednica Roma, Aškalija i Egipćana), Podujevo, Peć, Kosovo Polje, Lipljan, Đakovicu, Gračanicu i Obilić (selo Plemetina).

Preporučuje se da MONT u budućnosti izda administrativno uputstvo kojim bi uredio položaj, ulogu, zadatke i odgovornosti medijatora i na taj način omogućio da se medijacija u obrazovanju pretvori u održivi mehanizam koji podržava integrisanje zajednica Roma, Aškalija i Egipćana u obrazovni sistem Kosova; takođe se preporučuje da se utvrde uloge i zadaci MONT, ODO i škola da bi se pružila podrška medijatorima u obrazovanju i omogućila saradnja s njima. Pored toga, preporučuje se da, na osnovu ovog dokumenta, MONT i ODO institucionalizuju profil medijatora u obrazovanju tako što će ih uključiti u strukturu škole i zaposlenih u opštini.

Da bi se obezbedio održivi program stručnog razvoja za medijatore, preporučuje se da BSFK, zajedno s partnerima na sprovođenju, revidira program obuke medijatora u obrazovanju i upotpuni ga dobrom praksom školske medijacije u kontekstu Kosova, onom koje je već donela merljive rezultate u integraciji zajednica Roma, Aškalija i Egipćana i da ponovo podnese zahtev za akreditaciju MONT-u.

2. Baza podataka o klijentima medijacije u obrazovanju koju je formirao BSFK predstavlja dobru platformu za identifikovanje i promociju rada medijatora kao način za integrisanje zajednica Roma, Aškalija i Egipćana u proces obrazovanja na Kosovu.

Podaci iz te statističke baze podataka pokazuju da je, od ukupnog broja obuhvaćenih opština, 980 pojedinaca bilo uključeno u program podrške, a od toga je 441 pojedincu podrška pružena u više od jedne prilike. To su slučajevi koji su u bazi podataka označeni kao rekurentni slučajevi (slučajevi koji se ponavljaju). Kada uključimo i te slučajeve, ukupan broj pojedinaca kojima je pružena podrška u 2013. godini iznosi 1.421.

Najveći broj slučajeva u kojima je pružena podrška u sklopu tog programa obuhvata: (i) poboljšanje pohađanja škole (475 slučajeva u kojima je pružena pomoć); (ii) povratak učenika u školu (321 slučaj u kome je pružena podrška); i (iii) podizanje nivoa svesti ili pomoć za upis na programe intenzivne nastave (134 slučaja u kojima je pružena pomoć). Od ukupnog broja slučajeva u 2013. godini, njih 1.217 (odnosno oko 86%) dobilo je status *Zatvoren slučaj* u sklopu tog programa, dok je 199 slučajeva (odnosno više od 14%) svrstano u kategoriju slučajeva *U radu*, tj. onih slučajeva kojima se u okviru Programa i dalje pruža pomoć.

Od ukupnog broja slučajeva kategorizovanih kao *Zaključeni slučajevi*, u 946 (77,7%) slučajeva pomoć i podrška su uspešno pruženi, dok u 269 slučajeva (22,1%) nije bilo uspeha. Za još dva slučaja (0,2%) nedostaju informacije o tome zbog čega im je određen status Zaključenih.

Od 268 slučajeva evidentiranih u bazi podataka BSFK kao slučajevi u kojima je učenik napustio školu pre nego što je završio školovanje u 2013. godini, njih 243 (90,7%) označeni su kao *Zaključeni slučajevi*, dok je 25 svrstano u kategoriju *U radu* i podrška je nastavljena i u 2014. godini. Od svih *Zaključenih slučajeva*, njih 131 (53,9%) odražavaju uspeh medijatora u njihovom naporu da postignu reintegraciju učenika u nastavni proces. Da bi postigli taj uspeh, medijatori su isto tako saradivali i sa centralnim i lokalnim institucijama, nevladinim organizacijama, obrazovnim centrima i drugim mehanizmima za pružanje podrške, kao što su ODO, opštinske kancelarije za zajednice i povratak (OKZP), predstavnici zajednica, Crveni krst, policija TIP, VoRAE, škole, ESRNN itd.

Kada je reč o promovisanju uloge i rezultata medijatora, preporučuje se da BSFK, opštine i škole koje su imale koristi od Programa medijacije objave rezultate aktivnosti medijatora koristeći za to različite kampanje, novinske članke u lokalnim i centralnim medijima, periodične izveštaje i specijalne publikacije. Taj pristup može uticati na to da institucije, zajednice i partneri koji pružaju podršku uzdignu nivo svesti o važnosti uloge medijatora i načinu na koji oni mogu obezbediti dodatnu podršku Programu medijacije.

3. Analiza rezultata istraživanja/ishoda uz učešće školskih aktera (direktora škola, nastavnika, učenika i roditelja) u smislu njihove saradnje sa školskim medijatorima ukazuje na to da je većina aktera na školskom nivou svesna da medijatori rade u njihovim školama i da je svesna uloge medijatora, a povratna informacija koju oni daju u pogledu takvog angažovanja je pozitivna. Rezultati pokazuju da su podrška i pomoć medijatora školama uglavnom usredsređeni na upis dece, poboljšanje na planu pohađanja nastave, poboljšanje ponašanja učenika u školi, uspostavljanje bolje komunikacije između porodice i škole, sprečavanje prevremenog napuštanja škole, vraćanje u školske učionice učenika koji su napustili školu, upis na intenzivnu nastavu i pohađanje te nastave, kao i promovisanje upisa u škole među devojkama.

Kada je reč o poboljšanju pohađanja nastave i smanjenju stope prevremenog napuštanja škole među decom koja su pripadnici zajednica Roma, Aškalija i Egipćana, predviđeno je da svaka škola koja je obuhvaćena Programom medijacije primenjuje strategiju saradnje sa školskim medijatorima tako što će: (i) biti obezbeđeni uslovi i odgovarajući prostor za delovanje školskih medijatora, čime će im se olakšati da obavljaju svoje konkretne zadatke medijacije na nivou škole; (ii) biti jasno utvrđena uloga i odgovornosti medijatora u obrazovanju u smislu njihove uključenosti u organizacionu i upravljačku strukturu škole, kao što je Upravni savet škole i ESRNN; (iii) biti omogućeno učešće školskih medijatora u stručnoj obuci kada je reč o pitanjima koja su vezana za specifične zadatke medijacije da bi se na taj način poboljšala stopa pohađanja školske nastave i smanjila stopa prevremenog napuštanja škole i (iv) biti utvrđeni mehanizmi za promociju uloge medijatora među zaposlenima u školi i zajednici kao saradnika i pomagača u obrazovnom procesu kako u zajednici, tako i u školi.

- 4. Analiza rezultata istraživanja uz učešće predstavnika lokalnih i centralnih institucija, u smislu njihove saradnje s medijatorima u obrazovanju, ukazuje na to da je rad medijatora omogućio da lokalne i centralne institucije dobiju više sveobuhvatnih informacija o slučajevima dece iz zajednica Roma, Aškalija i Egipćana koji su prevremeno napustili školu i o njihovim potrebama, kao i o pomoći koju u tom smislu pružaju medijatori u obrazovanju. U poređenju sa centralnim nivoom, lokalne institucije su više saradivale s medijatorima u obrazovanju, naglašavajući potrebu za institucionalizacijom uloge medijatora, iako same lokalne institucije nisu uspele da preduzmu nijedan značajan korak u tom pravcu u okviru svojih nadležnosti.**

Da bi se obezbedio održivi program medijacije i da bi se razvila institucionalna saradnja s medijatorima u obrazovanju, bilo bi celishodno da se preporuke koje su navedene u prvom odeljku ovog rezimea blagovremeno prihvate, kao i da svi centralni i lokalni entiteti koji se bave integrisanjem zajednica Roma, Aškalija i Egipćana koncipiraju i sprovode akcione planove koji će aktivno uključiti medijatore u obrazovanje kao ključni činilac tog programa.

- 5. Zaključci istraživanja o saradnji medijatora u obrazovanju s drugim organizacijama i partnerima koji podržavaju obrazovanje na Kosovu ukazuju na to da se medijatori oslanjaju na različite sektore na Kosovu, posebno na saradnju s Kancelarijom OEBS-a za politiku prema zajednicama i povratnicima na Kosovu, sa UNICEF-om i KFOD-om. Podrška koju u obrazovanju na Kosovu pružaju ti partneri omogućila je koordinaciju aktivnosti u školama i opštinama obuhvaćenim Programom medijacije da bi se poboljšalo pohađanje nastave i sprečilo prevremeno napuštanje škole među decom pripadnicima zajednica Roma, Aškalija i Egipćana, kao i da bi se podigao nivo svesti ili pružila pomoć neophodna za upisivanje na intenzivne programe nastave.**

U cilju jačanja saradnje medijatora u obrazovanju sa organizacijama i partnerima koji pružaju podršku obrazovanju na Kosovu trebalo bi preduzeti sledeće: (i) nastaviti i unapređivati pozitivne akcije u smislu podrške praksi integrisanja pripadnika zajednica Roma, Aškalija i Egipćana u obrazovanje i druge oblasti života; (ii) proširiti Program medijacije u obrazovanju da bi njime bile obuhvaćene i druge opštine na Kosovu i (iii) uspostaviti mrežu koja će omogućiti razmenu iskustava i pozitivne prakse među različitim evropskim zemljama, uključujući Kosovo.

■ II. UVOD

Osnovna svrha ovog izveštaja jeste da kosovskim obrazovnim institucijama, Savetu Evrope, organizaciji Balkan Sunflowers Kosova i drugim partnerima koji podržavaju integraciju zajednica Roma, Aškalija i Egipćana u obrazovni proces na Kosovu pruži informacije o sledećem: (i) aktivnostima koje obavljaju medijatori u obrazovanju i o rezultatima koji su postignuti u poboljšanju pohađanja nastave i smanjenju broja onih koji prevremeno napuštaju školu; (ii) preporukama o jačanju saradnje na različitim nivoima, uključujući učenje na osnovu iskustva drugih evropskih zemalja, sve u cilju boljeg uključivanja medijacije u obrazovanje i u zakonodavnu i obrazovnu praksu na Kosovu.

1.1. Razlog ove studije

Vlada Kosova, Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnologije, Savet Evrope i ostali partneri koji podržavaju integraciju zajednica Roma, Aškalija i Egipćana u obrazovni proces na Kosovu dosad su razradili različite strateške planove, programe obuke i ostale aktivnosti u znak podrške ostvarenju tog cilja. Program medijacije je počeo da se primenjuje upravo kroz taj napor uz veliku pomoć i aktivnosti na planu saradnje različitih aktera, a sve zarad poboljšanja pohađanja nastave učenika iz redova pripadnika zajednica Roma, Aškalija i Egipćana.

Smatralo se da je sprovođenje ove studije nužno zato što nije postojala nikakva procena – ni kvalitativna ni kvantitativna – aktivnosti koje su obavili medijatori u obrazovanju i rezultata koji su postignuti u poboljšanju podrške i saradnje i njihovog potpunijeg uticaja na integrisanje zajednica Roma, Aškalija i Egipćana u obrazovni proces na Kosovu.

1.2. Svrha i konkretni zadaci ove studije

Ukupna svrha ove studije jeste da se pruže lako dostupne i shvatljive informacije o sadašnjem radu i potencijalnoj ulozi medijatora u obrazovanju u vezi s položajem dece iz zajednica Roma, Aškalija i Egipćana u smislu prevremenog napuštanja škole, repatrijacije, diskriminacije, segregacije, kao i informacije o saradnji interesnih strana na rešavanju tih aspekata. Konkretni zadaci ove studije su sledeći:

- Predočiti ključne informacije o pozadini Programa medijacije u obrazovanju;
- Opisati ulogu, aktivnosti i modalitete rada medijatora u obrazovanju;
- Predočiti svedočenja o uticaju rada medijatora na pohađanje školske nastave i smanjenje broja onih koji pre vremena napuštaju školu;
- Odraditi stanovišta svih aktera u odnosu na rezultate i praksu saradnje s medijatorima u pogledu poboljšanja broja učenika koji pohađaju nastavu i smanjenja broja onih koji pre vremena napuštaju školu;
- Izneti preporuke u vezi s mogućnostima da se unapredi uloga medijatora u obrazovanju, osnaži podrška koja im se pruža i saradnja s njima da bi se u budućnosti poboljšao ukupni obrazovni položaj dece pripadnika zajednica Roma, Aškalija i Egipćana.

1.3. Glavne oblasti istraživanja

Glavne oblasti istraživanja tesno su isprepletene s konkretnim zadacima ove studije. One se sastoje od: (i) Programa medijacije u obrazovanju, uključujući tu kontekst delovanja i pravni status medijatora, (ii) modaliteta rada medijatora u obrazovanju, (iii) baze podataka medijatora u obrazovanju u odgovarajućim opštinama i (iv) pogleda ispitanika na ulogu medijatora u obrazovanju u integrisanju pripadnika zajednica Roma, Aškalija i Egipćana u proces obrazovanja na Kosovu.

1.4. Metodologija istraživanja

Metodologija istraživanja sastoji se od kombinovanog kvalitativnog i kvantitativnog pristupa koji obuhvata i istraživanje na terenu i istraživanje „za stolom“. Ova potonja istraživanja obuhvatila su analizu relevantnih dokumenata, studijskih izveštaja, postojećih podataka u okviru BSFK-a, bazu podataka klijenata medijacije u obrazovanju i srodnih materijala/dokumenata. Terenska istraživanja sastojala su se od sredstava i tehnika neophodnih za sprovođenje takve studije, uključujući i izradu upitnika i organizovanje fokus-grupa.

Primenjeni metodi i tehnike

Ova studija je zasnovana na kombinovanim tehnikama, kao i na terenskim istraživanjima i istraživanju „za stolom“.

Istraživanje za stolom obuhvatilo je presek i analizu pravnih okvira integrisanja pripadnika zajednica Roma, Aškalija i Egipćana u obrazovni proces vizavi Programa medijatora u obrazovanju, u smislu pravnog statusa medijatora, uslova njihovog angažovanja i memoranduma o saradnji sa opštinama.

Analiza baze podataka klijenata medijacije u obrazovanju koju poseduje BSFK sastojala se od analize podataka i upravljanja predmetima u 35 škola koje su bile obuhvaćene Programom medijacije BSFK-a za 2013. godinu.

Ankete su organizovane pomoću upitnika koji su u školama podeljeni direktorima, nastavnicima i učenicima. Za potrebe ove studije razdeljeno je devet upitnika namenjenih direktorima škola, 76 upitnika namenjenih nastavnicima i 102 upitnika namenjena učenicima. Ti upitnici su omogućili istraživačima da prikupe podatke o saradnji školskih aktera s medijatorima.

Intervjui su organizovani sa 20 ispitanika/učesnika studije koji su bili predstavnici MONT-a, ODO, OKZP, SE, BSFK, OC i raznih organizacija koje pružaju aktivnu podršku integrisanju pripadnika zajednica Roma, Aškalija i Egipćana u proces obrazovanja na Kosovu.

Fokus-grupe su korišćene na četiri sastanka koji su bili organizovani sa roditeljima (Tabela 2, Aneks 1. ovog izveštaja) radi prikupljanja podataka o podršci i pomoći koju medijatori u obrazovanju pružaju roditeljima i zajednici u pogledu integrisanja njihove dece u proces obrazovanja. Pored toga, isti taj metod je primenjen na drugom sastanku s medijatorima u obrazovanju (Tabela 2, Aneks 1. ovog izveštaja) koji je bio organizovan da bi se razmotrili glavni zaključci studije u njenoj preliminarnoj fazi i identifikovale mogućnosti za pružanje podrške posrednicima u budućnosti; delovi tih zaključaka potom su uvršteni u preporuke ove studije.

Populacija i uzorak

Populacija obuhvaćena ovim istraživanjem sastoji se od učenika, nastavnika, direktora škola, roditelja, medijatora u obrazovanju, predstavnika centralnih i lokalnih obrazovnih ustanova, kao i predstavnika različitih organizacija. Uzorak je obuhvatio ispitanike iz četiri opštine: Kosova Polja, Obilića (s Plemetinom), Đakovice i Peći, kao i iz devet škola u tim opštinama. Uzorak koji je obuhvatio sve kategorije populacije sastoji se od 262 ispitanika. Sledi opis veličine uzorka u odnosu na populaciju:

- Uzorak direktora i zamenika direktora škola: ukupno 9;
- Uzorak nastavnika: ukupno 76;
- Uzorak učenika: ukupno 102;

- Uzorak roditelja: ukupno 44;
- Uzorak medijatora: ukupno 11;
- Uzorak opštinskih predstavnika: ukupno 11;
- Uzorak predstavnika MONT-a i partnera koji podržavaju obrazovanje na Kosovu: ukupno 7;
- Uzorak predstavnika OC: ukupno 2.

Detaljnije informacije o uzorku koji je korišćen u ovoj studiji mogu se naći na tabelama 1. i 2. u Aneksu 1. ovog izveštaja.

Opis kriterijuma za odabir uzorka

Kada je reč o izboru škola, primenjeni su kriterijumi koji su obuhvatili osnovne i niže srednje škole, škole koje pohađa veliki broj pripadnika zajednica Roma, Aškalija i Egipćana, škole u kojima već najmanje dve godine rade medijatori, škole na srpskom jeziku, škole koje pohađaju repatrirani učenici i učenici koji su bili uključeni u Program medijacije u obrazovanju BSFK-a.

Kriterijumi za izbor uzorka učenika u školama koje su zadovoljile gore navedene kriterijume podrazumevali su da mora biti reč o deci pripadnicima zajednica Roma, Aškalija i Egipćana koji pohađaju peti ili sedmi/osmi razred, repatriranim učenicima, učenicima koji pohađaju škole na srpskom jeziku ili učenicima koji su uključeni u Program medijacije u obrazovanju BSFK-a. Ako su škole koje su obuhvaćene studijom imale više od pet učenika koji ispunjavaju zadate kriterijume, primenjen je metod slučajnog uzorka da bi se odabralo najviše pet učenika (zavisno od njihovog broja, biran je svaki drugi ili svaki treći učenik).

Kriterijumi odabira za uzorak nastavnika podrazumevali su da treba obuhvatiti one nastavnike koji rade sa učenicima pripadnicima zajednica Roma, Aškalija i Egipćana, posebno razredne starešine ili nastavnike angažovane u školskim mehanizmima, kao što je Upravni savet škole, ESRNN, nastavničko veće itd.

Svi medijatori u obrazovanju koji su angažovani preko Programa medijacije BSFK-a bili su uključeni u ovu studiju.

Kao kriterijum za odabir roditelja za fokus-grupu je bilo važno da se u grupi nađe najviše 20 roditelja koji su obavljali određene aktivnosti i sarađivali s medijatorima u svojoj lokalnoj sredini. Ako je više od 20 roditelja ispunjavalo navedeni kriterijum, 20 roditelja je birano metodom slučajnog uzorka, zavisno od broja, što znači da je u fokus-grupu uključen svaki drugi ili treći roditelj.

Organizacija ankete

Terensko istraživanje obavljeno je između marta i aprila 2014. i odvijalo se radnim danima, odnosno danima u kojima se održava nastava, zavisno od zahteva svake odabrane škole. Upitnici su popunjavani u prisustvu istraživača i popunjavanje upitnika je u proseku trajalo 30 minuta. Pre intervjua prikupljen je spisak podataka o ispitanicima obuhvaćenim anketom. S njima se potom komuniciralo telefonom i imejlom da bi se utvrdili datum i mesto intervjua.

Sastanak roditeljske fokus-grupe organizovan je uz pomoć medijatora u obrazovanju u opštinama o kojima je reč. Vođene su diskusije u obrazovnim centrima BSFK-a ili u školama koje pohađaju deca tih roditelja. U međuvremenu se u prostorijama MONT-a radilo sa fokus-grupom medijatora u obrazovanju; tu su analizirani glavni zaključci izvedeni u preliminarnoj fazi studije i razmatran je

niz dilema u vezi s tim zaključcima. Sem toga, utvrđene su mogućnosti za unapređenje aktivnosti medijacije i podršku medijaciji u budućnosti.

Analiza podataka

Zaključci koji su doneti na osnovu početne analize utvrđeni su, preispitani i razmotreni sa istraživačkim timom, da bi potom bila utvrđena ključna pitanja za medijaciju u obrazovanju i ta pitanja su uvrštena u izveštaj.

Iz intervjuja su u skladu s modelom zasnovanim na upitnicima/pitanjima postavljenim u intervjuu i temama studije izvedeni kvalitativni podaci kako bi mogli biti doneti opšti zaključci o konkretnim pitanjima i kako bi se posebno prikazale postojeće razlike u stavovima prilikom analize gledišta ispitanika obuhvaćenih anketom.

Kvantitativni podaci analizirani su pomoću softvera SPSS, statističkog programa koji se koristi u oblasti društvenih nauka, a rezultati su potom rezimirani i o njima je podnet izveštaj u obliku numeričke evidencije i procentnih izraza.

Etička pitanja

Za sve vreme sprovođenja studije uzimana su u obzir etička pitanja. Svi ispitanici su obavešteni o obimu i ciljevima ankete, aspektima čuvanja tajnosti podataka i načinu korišćenja nalaza/ rezultata. Pre no što je podeljen upitnik, svim ispitanicima je postavljeno pitanje da li pristaju da učestvuju u ovoj studiji i saopšteno im je da u bilo kom trenutku mogu da se povuku iz celokupnog procesa.

■ III. POZADINA PROGRAMA MEDIJACIJE U OBRAZOVANJU

U ovom poglavlju pozabavićemo se podacima o istorijatu Programa medijacije, njegovim počecima, hronologiji napretka, obimu i statusu Programa, sadašnjoj programskoj strukturi, kao i pravnim okvirom za medijaciju u obrazovanju. U tom smislu, zaključci ove studije zasnovani su na pregledu dokumenata obrazovne politike na Kosovu, izveštajima institucija i različitih organizacija koje su značajne za temu ove studije, na intervjuima obavljenim s predstavnicima kancelarije Saveta Evrope u Prištini i BSFK-a (više podataka o uzorku koji je korišćen za intervju može se naći u Tabeli 2. u Aneksu 1), kao i na podacima iz dokumenata i relevantnih materijala i preuzetih sa zvaničnih sajtova institucija koje su u ovo uključene.

3.1. Obrazovni položaj zajednica Roma, Aškalija i Egipćana i pokretanje Programa medijacije u obrazovanju

Program medijacije u obrazovanju na Kosovu i angažovanje medijatora u okviru tog programa proistekli su iz očigledne potrebe za podržavanjem i poboljšanjem obrazovnog položaja zajednica Roma, Aškalija i Egipćana na Kosovu.

Na početku tog programa (2008/2009) obrazovni položaj tih zajednica svedočio je o nezadovoljavajućem nivou ostvarenja.

Kosovska strategija integracije zajednica Roma, Aškalija i Egipćana – strategija integracije 2009–2015 (Vlada Kosova, kancelarija predsednika Vlade 2009), u svom odeljku u kome opisuje stanje u obrazovanju (Tačka 2.2. „Obrazovanje”) ukazuje na to da među decom pripadnicima tih zajednica postoji niska stopa pohađanja obaveznog obrazovanja. Podaci iz Izveštaja o ljudskom razvoju Kosova, 2004 (UNDP, 2004), koji su predočeni kroz Strategiju integracije Kosova, ukazuju na to da je stopa nepismenosti među pripadnicima tih zajednica 16%.

Pored toga, Strategija integracije zajednica Roma, Aškalija i Egipćana na Kosovu, Obrazovna komponenta Strategije, 2007–2017 (MONT, 2007) sadrži podatke koje su pribavili EMIS/MONT za 2005/2006. školsku godinu, saglasno kojima samo 1,1% dece pripadnika zajednica Roma, Aškalija i Egipćana pohađa nastavu od predškolskog obrazovanja do višeg nivoa srednjeg obrazovanja, u poređenju sa ostatkom stanovništva školskog uzrasta.¹

Zaključci iz studije *Položaj zajednica Roma, Aškalija i Egipćana na Kosovu*, koju je objavio KFOD 2009. godine i u kojoj je učestvovalo 867 ispitanika pripadnika zajednica Roma, Aškalija i Egipćana, ukazuju na to da 19,93% ispitanika nema nikakvo obrazovanje (nepismeni su), dok njih 96% nije završilo obavezno obrazovanje, koje je predviđeno zakonom.²

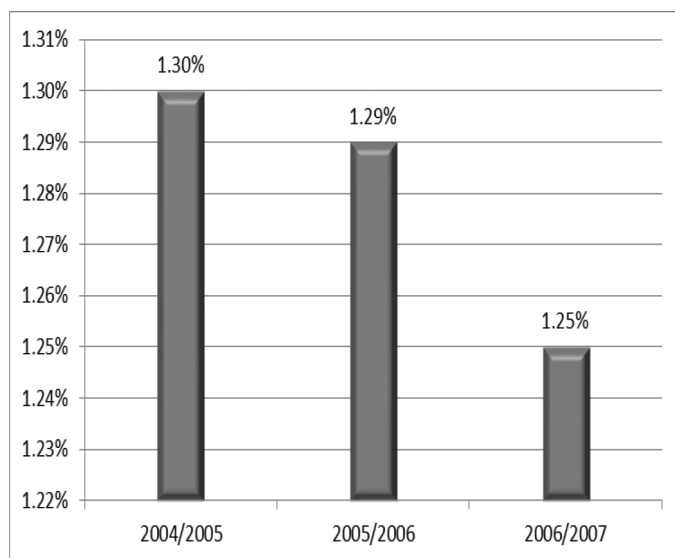
U isto vreme, rezultati studije *Program intenzivne nastavne 2004–2008. i integrisanje dece pripadnika zajednica Roma, Aškalija i Egipćana u osnovni tok obrazovanja*,³ koju je sproveo KPI, ukazuju na to da je od ukupno 899 pojedinaca koji su pohađali časove intenzivne nastave od 2004. do 2008. samo 17,2% uspešno integrisano u redovni nastavni proces (14,2% u obavezno obrazovanje), što je bio glavni cilj tog programa. Od toga je 10,80% napustilo proces redovnog obrazovanja ubrzo po integrisanju (obično tokom prvog meseca).

¹ MONT: Strategija integracije zajednica Roma, Aškalija i Egipćana na Kosovu, Obrazovna komponenta 2007–2017, Priština, 2007, str. 14.

² KFOD: Položaj zajednica Roma, Aškalija i Egipćana na Kosovu, Priština, 2009, str. 32.

³ Zylfiu, Haxhere, „Program intenzivne nastave 2004–2008. i integracija dece pripadnika zajednica Roma, Aškalija i Egipćana u glavni tok obrazovanja”, Priština: Publikacija Pedagoškog instituta Kosova.

Statistički podaci SMIA⁴ za period od 2004. do 2007. takođe ne pružaju veoma povoljnu sliku, budući da u poređenju sa ukupnim brojem učenika u opštinama o kojima je izveštio EMIS, za ove tri zajednice stopa učešća u obaveznom obrazovanju iznosi svega 1,5% (Slika 1).

Slika 1. EMIS/MONT: Procenat učenika iz zajednica Roma, Aškalijska i Egipćana od ukupnog broja učenika obuhvaćenih obaveznom obrazovanjem na Kosovu, period 2004–2007.

Zbog takve situacije, centralne ustanove Kosova i partneri koji pružaju podršku uveli su konkretne mere i aktivnosti u strateške dokumente kojima je cilj pružanje podrške obrazovnom napretku tih zajednica u budućnosti. Korišćenje podsticaja i angažovanje uspešnih ličnosti iz redova tih zajednica da bi se motivisala deca i roditelji za redovno pohađanje nastave⁵ predstavlja jedan od modaliteta koji strategija nudi u sklopu podrške obrazovanju kao osnovu za dalje uvođenje Programa medijacije u obrazovanje na Kosovu. U tom smislu, Savetodavni odbor Okvirne konvencije za nacionalne manjine slaže se "da je postignut značajan napredak u važnim područjima vezanim uz promovisanje i zaštitu manjinskih zajednica (...) i posebnim potrebama Roma, Aškalijska i Egipćanske zajednica. Iako je ovaj napredak za svaku pohvalu, ostaje i dalje sporadičan, i na temelju predanosti i inicijativi samo nekih lokalnih vlasti, pojedinaca ili civilnog društva. Štoviše, inicijative se često oslanjaju na međunarodnu zajednicu, jer usklađena centralna koordinacija, usmeravanja i podrška vlasti da se proširi i institucionalizira postignuća još uvijek nedostaju⁶.

⁴ Od 2004. godine Svetska banka je pokrenula i podržavala informacioni sistem za upravljanje obrazovanjem (EMIS) kojim je rukovodio i koordinisao ga MONT. Namena tog sistema jeste da prikupi, obradi, unese u izveštaj, nadzire, proceni i distribuira statističke podatke i pokazatelje koji se odnose na obrazovanje. Te informacije su dostupne za 33 kosovske opštine. Ima teškoća u saradnji između MONT-a i škola srpske zajednice koje uspešno primenjuju taj program (<http://www.masht-gov.net>)

⁵ Vlada Kosova: Strategija integracije zajednica Roma, Aškalijska i Egipćana, 2009–2015, Priština 2008, str. 24.

⁶ Savet Evrope: Sekretarijat Okvirne Konvencije za zaštitu nacionalnih manjina, Savetodavni komitet za okvirnu konvenciju za zastitu nacionalnih manjina: Treće mišljenje o Kosovu usvojeno 6 Marta 2013, 9 2013, ACFC/OP/III(2013)002

3.2. Istorijski pregled Programa medijacije na Kosovu

Angažovanje medijatora u obrazovanju radi pružanja pomoći deci pripadnika zajednica Roma, Aškalija i Egipćana da bi se olakšala komunikacija između škole, porodice i zajednice, kao i da bi se podigao nivo svesti u zajednici o važnosti obrazovanja, prvi put je uvedeno kroz projekat *Interkulturalizam i bolonjski proces (IBP)*, koji su sufinansirali Evropska komisija i Savet Evrope, a koji je sproveo Savet Evrope.

Zapošljavanje obrazovnih medijatora na Kosovu, iniciran u sklopu projekta IBP, bio je zasnovan na prethodnom radu Saveta Evrope u ovom pitanju, naročito ogledan u dokumentu projekta *Obrazovanje Romske Dece u Evropi (2003-2009)*. Ovi dokumenti uključuju izveštaje dva seminara i Evropskog Vodiča za školske medijatore.

Rad izvršen od strane Saveta Evrope od 2011, u okviru programa ROMED⁷ je takođe uticao na evoluciju obrazovnog posredovanja na Kosovu. Predstavnici BSF su prisustvovali na nekoliko evropskih sastanka i dobili informaciju o sprovedenim aktivitetima u ovoj oblasti u raznim zemljama. Međutim, uprkos ovoj jakoj evropskoj vezi, posebna pažnja je posvećena usklađivanju evropskoj referenciji u kosovskom kontekstu.

Kao što se može videti iz intervjua s predstavnikom SE, praksa IBP koja je uključena u komponentu za *Kvalitetno obrazovanje za zajednice Roma, Aškalija i Egipćana* (jedan od šest stubova tog projekta) bila je konkretno usmerena ka tome da se inicira i podrži Program medijacije u obrazovanju na Kosovu. U žiži pažnje primene koju je sprovodio SE bila je saradnja sa institucijama zemlje domaćina (na centralnom i lokalnom nivou), kao što su MONT, ODO, Ministarstvo rada i socijalne zaštite, opštine itd., kao i sa lokalnim i međunarodnim organizacijama koje su aktivne na Kosovu, kao što su BSFK, OEBS, KFOD, UNICEF itd.

Sprovodeći svoju ulogu u pokretanju Programa medijacije na Kosovu, SE je ponudio model, stručno znanje i podršku programskoj implementaciji na terenu. Posebna pažnja bila je posvećena izgradnji lokalnih kapaciteta za medijatore, nastavnike i NVO kako bi im se omogućilo da preuzmu odgovornost za realizaciju tog programa u budućnosti. U kontekstu IBP, paket za obuku *Kvalitetno obrazovanje za Rome, Aškalije i Egipćane na Kosovu* razređen je 2010. godine; na tom paketu bila je zasnovana i organizovana zajednička sesija obuke za nastavnike i medijatore u obrazovanju. Sadržaj obuke bio je tako koncipiran da se pruži početni impuls komunikaciji i saradnji između tih dveju grupa i da se one pripreme za ulogu koju će imati u domenu komunikacije s većim brojem aktera na lokalnom nivou, uključujući ODO i druge predstavnike lokalne administracije, nevladine organizacije Roma, Aškalija i Egipćana, lokalne obrazovne centre itd. (sve je to opisano pod tačkom 1.1 u dokumentu *Ciljne grupe*).

Medijacija u obrazovanju na Kosovu dalje je razvijana kroz naredne projekte. Tokom 2012–2013. godine, projekat EU SIMRAES („Podrška EU implementaciji strategije za Rome, Aškalije i Egipćane“) je finansirala EU, a realizovao KFOD. Glavna svrha Projekta bila je pružanje podrške lokalnim institucijama u sprovođenju strategije za period 2009–2015, a Program medijacije predstavlja jedan od ključnih stubova te Strategije.⁸

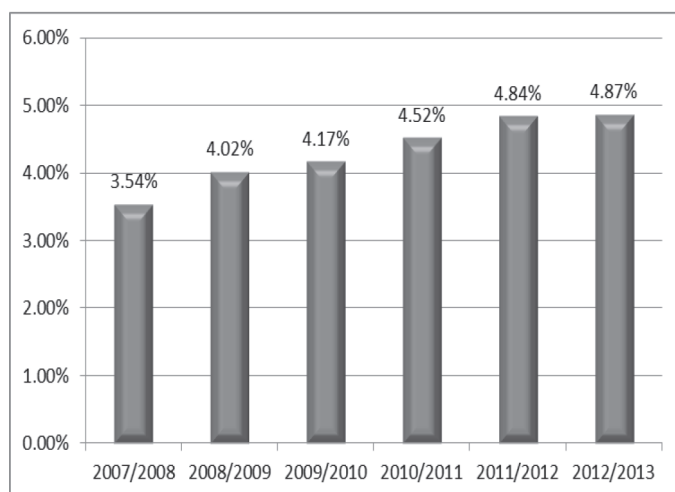
⁷ Projekt ROMED je sada u svojoj drugoj fazi provedbe. U projektu sudeluju 10 zemlje članice EU. U prvoj fazi ROMED-a su sudelovale 16 zemalja. Sada ima više od 20 zemlje uključenih na programu. 10 država EU-a su uključeni u ROMACT, koji je još jedan zajednički program Evropske unije / SE o uključivanju Roma, ciljajući lokalne vlasti. ROMACT nadopunjuje ROMED2. Vidi također www.coe-romed.org/

⁸ Informacije preuzete sa zvaničnog sajta KFOD-a <http://kfos.org/programs/minority-and-roma/eu-simraes> (preuzeto 2. aprila 2014).

SE je uspostavio dobru saradnju sa BSFK-om u oblasti medijacije u obrazovanju i preneo je realizaciju Programa s projekta IPB. Kao što se moglo videti iz intervjuja s predstavnikom BSFK-a,⁹ ta organizacija je od 2010. obavljala aktivnosti na planu medijacije u devet opština, uz trajnu podršku SE i u saradnji s lokalnim i međunarodnim institucijama, kao i sa raznim NVO koje su aktivne na Kosovu. Posle početne faze podrške SE, koncipiran je priručnik za obuku (BSFK/OSCE 2012) i na osnovu tog priručnika održava se stalna obuka za medijatore.

U 2014. godini pokrenut je Zajednički program EK/SE *Podrška pristupu obrazovanju i interkulturalnom razumevanju (ACCESS): Podrška EU / Saveta Evrope u oblasti obrazovanja prisilno vraćenim licima i zajednicama Roma, Aškalija i Egipćana na Kosovu (ACCESS)*. Taj projekat je neposredno usmeren ka izgradnji kapaciteta lokalnih institucija na takav način da lokalne vlasti i civilno društvo budu sposobni da prošire svoju pomoć i usluge na planu obrazovanja za integraciju repatriране dece i pripadnika zajednica Roma, Aškalija i Egipćana u škole.

U odnosu na podatke EMIS za period između 2007. i 2013. godine uočava se tendencija blagog povećanja integracije među pripadnicima zajednica Roma, Aškalija i Egipćana u obavezno obrazovanje (od prvog do devetog razreda), u opštinama koje su obuhvaćene Programom (sa izuzetkom Gračanice i Obilića/Plemetine¹⁰). Ta tendencija očigledno predstavlja posledicu delovanja svih mehanizama koji su doprineli Programu medijacije. To se pre svega odnosi na angažovanje medijatora u obrazovanju i njihov doprinos na terenu koji se mogu smatrati jednim od elemenata koji imaju primetan uticaj na celokupan proces (slika 2). Informacije o toj tendenciji u domenu integrisanja u svakoj opštini mogu se naći u Tabeli 3. u Aneksu 1. ovog izveštaja.

Slika 2.EMIS/MONT: Ukupni procenat učenika iz zajednica Roma, Aškalija i Egipćana koji pohađaju obavezno obrazovanje u sedam od devet opština obuhvaćenih Programom medijacije u školi, u poređenju sa ukupnim brojem učenika u tim opštinama, 2007–2013.

⁹ Intervju u kome je sagovornik bio Kuštrim Visoka (Kushtrim Visoka), koordinator programa medijacije u BSFK-u (5. maj 2014).

¹⁰EMIS nema informacija o Gračanici i Plemetinu (opština Obilić). Bez podataka o Plemetini, informacije o opštini Obilić smatrali smo nepotpunima, zbog čega ih nismo uvrstili u podatke za poređenje.

3.3. Svrha Programa medijacije u obrazovanju, uloga i odgovornost medijatora

Svrha i osnovna ideja na kojoj počiva Program medijacije, kao i obim rada medijatora, objašnjeni su u priručniku za obuku medijatora u obrazovanju na Kosovu (BSFK/OEBS 2012). Saglasno tom dokumentu, „*medijator*“, u tradicionalnom kontekstu, ne pripada nijednoj strani u 'sukobu', niti potiče ni s jedne od tih strana. Na primer, medijator neće predstavljati ni školsku zajednicu ni porodicu. Međutim, u našem kontekstu, medijator u suštini pripada zajednici kojoj pomaže. U našem programu, rad medijatora uglavnom je usredsređen na to da se olakša komunikacija i kontakt između škole (škola), opštinskih departmana za obrazovanje, porodica, lokalnih zajednica Roma, Aškalija i Egipćana i obrazovnog centra, ako u tom gradu postoji obrazovni centar.”

Svrha Programa medijacije u obrazovanju jeste da se pruži podrška u cilju proširenja pristupa obrazovanju za decu pripadnike zajednica Roma, Aškalija i Egipćana uz istovremeno obezbeđivanje blagovremenog upisa u školu i sprečavanje te dece da napuste školu pre završetka nastavnog programa.

Medijatori u obrazovanju koji su uključeni u Program potiču iz tih zajednica i u ranijim projektima koje su predvodile različite organizacije takođe su se bavili aktivnostima medijacije. Oni kao minimum poseduju svedočanstvo o završenoj srednjoj školi i učestvuju u stalnoj profesionalnoj obuci i usavršavanju. Konkretni zadaci koji su im povereni utvrđeni su u *Opisu poslova i zadataka* i u Ugovoru o zaposlenju koji se potpisuje prilikom angažovanja medijatora, na osnovu kosovskog Zakona o radu br. 03/L –212.

U celini gledano, medijatori u obrazovanju koji su uključeni u taj program imaju sledeće (glavne) dužnosti:

- Da informišu zajednice o merama koje olakšavaju dostupnost škole;
- Da informišu zajednice o aktivnostima koje škola inicira radi unapređenja obrazovanja njihove dece;
- Da podižu nivo svesti zajednica o važnosti redovnog pohađanja škole i nastavku srednjeg obrazovanja za pripadnike oba pola;
- Da održavaju kontakte, saradnju i razmenu informacija između škole i obrazovnog centra;
- Da informišu škole i obrazovne centre o potrebama, stavovima i strahovanjima roditelja pripadnika zajednica Roma, Aškalija i Egipćana;
- Da dobiju neposredan odgovor ako učenici koji su pripadnici tih zajednica prestanu da pohađaju školu i napuste je pre završetka školovanja i da preduzmu mere da se ta deca vrate u škole;
- Da posreduju u uspostavljanju i jačanju saradnje između različitih strana koje neposredno ili posredno utiču na obrazovanje pripadnika zajednica Roma, Aškalija i Egipćana;
- Da stupe u kontakt s decom i repatriranim porodicama na Kosovu da bi deca bila uključena u školsku nastavu ili da uspostave kontakt s nadležnim organima vlasti koji podržavaju obrazovanje te dece;
- Da aktivno učestvuju u ESRNN, kako na opštinskom, tako i na školskom nivou;
- Da organizaciju sastanke s roditeljima u školi ili na drugim mestima gde su mogući takvi sastanci;
- Da podnose izveštaje i prisustvuju sastancima, učestvuju na radionicama obuke i aktivnostima koje organizuje poslodavac;

(Sveobuhvatnije informacije o konkretnim zadacima medijatora u obrazovanju možete naći u dokumentu *Opis poslova i zadataka medijatora u obrazovanju BSFK-a*, koji je dat kao prilog u Aneksu 2. ovog izveštaja).

3.4. Sadašnja struktura Programa medijacije u obrazovanju

Program medijacije u obrazovanju trenutno se primenjuje u okviru Programa organizacije Balkan Sunflowers Kosova pod upravom i uz koordinaciju njihovog upravljačko-koordinacionog tima. BSFK koristi prednosti koje mu donosi stalna pomoć SE u sprovođenju aktivnosti na planu medijacije i uspostavio je blisku saradnju sa obrazovnim institucijama i lokalnim i međunarodnim NVO koje se bave pitanjima iz oblasti obrazovanja na Kosovu. U finansijskom smislu, taj program je 2013. godine uživao široku podršku drugih međunarodnih donatora, kao što su Češka pomoć za razvoj (CZDA), Ambasada Kraljevine Norveške na Kosovu, Ambasada Kraljevine Holandije na Kosovu, dok su za 2014. dodatna finansijska sredstva obezbedili Ambasada Kraljevine Norveške i Ambasada Luksemburškog Vojvodstva.

Aktivnosti podrške Programu odvijaju se u dva radna modaliteta: (i) pružanje podrške aktivnostima koje se sprovode u obrazovnim centrima BSFK-a,¹¹ i (ii) aktivnosti na planu pružanja pomoći medijatorima u obrazovanju – te aktivnosti se uglavnom odvijaju na terenu. Trenutno je tim programom obuhvaćeno devet opština na Kosovu: Štimlje, Uroševac, Podujevo, Peć, Kosovo Polje, Lipljan, Obilić (s Plemetinom), Đakovica i Gračanica. Ukupan broj medijatora u obrazovanju koji rade u svakoj opštini obuhvaćenoj tim programom iznosi 12 (u opštinama Kosovo Polje, Obilić i Đakovica rade po dva medijatora¹²). Pored toga, na Kosovu postoji 35 osnovnih i srednjih škola koje sarađuju u okviru tog programa, uključujući škole u kojima se nastava odvija na srpskom jeziku (Gračanica i Plemetina).

Rad medijatora na terenu ocenjuje BSFK na redovnim sastancima, kroz nedeljne izveštaje o radu koje podnose sami medijatori programskom koordinatorskom BSFK-a, kroz praćenje rada na terenu i kroz platformu elektronske baze podataka.

Bazu podataka, koja je posebno prilagođena za potrebe tog programa, razradio je BSFK tokom 2012. i 2013. godine (baza se primenjuje od 2013) i ona se neprestano prilagođava potrebama Programa. Baza podataka služi za identifikovanje obavljenog posla i slučajeva u kojima je pružana pomoć učenicima, a u isto vreme ona predstavlja i izvor za podnošenje izveštaja donatorima i za pružanje informacija institucijama o konkretnim slučajevima. Baza podataka nudi opšte informacije o pojedincima koji su obuhvaćeni Programom medijacije u obrazovanju, uključujući podatke o ličnosti, razloge za pružanje podrške, vrstu i trajanje pomoći, konačni status slučaja itd. Podaci na toj platformi se prikupljaju i razdeljuju u skladu sa osnovnim načelom prikupljanja podataka i zaštite identiteta u svakom pojedinačnom slučaju.

Da bi se očuvalo to načelo, bazom podataka upravljaju zaposleni kojima je to posebno stavljeno u zadatak u okviru Programa; u ovom slučaju, to je programski koordinatorski BSFK-a za medijaciju u obrazovanju. Samo programski koordinatorski BSFK-a i medijatori imaju pristup podacima (ti podaci se odnose isključivo na slučajeve u kojima oni pružaju podršku). Pristup bazi podataka iz eksternih izvora (bilo da je reč o institucijama ili drugim organizacijama) može se dati samo na osnovu ovlašćenja BSFK-a.

¹¹BSFK je osnovao pet obrazovnih centara (Kosovo Polje, Štimlje, Gračanica i dva centra u Plemetini). Ti centri predstavljaju mesta na kojima se odvija mnoštvo različitih obrazovnih i nastavnih aktivnosti za decu pripadnike zajednica Roma, Aškalija i Egipćana. U saradnji s medijatorima, utvrđuje se koji su problemi učenika sa određenim nastavnim predmetima ili sadržajima, pa onda centri razrađuju i organizuju dopunsku nastavu iz tih predmeta za učenike o kojima je reč da bi se pomenute teškoće prevazišle. Pored toga, u tim centrima se održavaju kursevi stranih jezika, informatički kursevi, aktivnosti na planu socijalizacije za repatriiranu decu, razne kreativne aktivnosti, sastanci s roditeljima i zajednicama itd. Centar je angažovao rukovodioca i ostale zaposlene iz zajednica Roma, Aškalija i Egipćana, a medijatori u obrazovanju blisko sarađuju s centrima na planu razmene i širenja informacija, identifikacije predmeta i održavanja kontakata sa institucijama, školama, zajednicom itd.

¹²Budući da postoje po dva medijatora u navedenim trima opštinama, statistički podaci se odnose na rad individualnog medijatora – Đakovica, Kosovo Polje i Obilić su po dva puta zastupljeni u svakoj tabeli.

Za potrebe ove studije koju je sproveo KPI, podaci o ličnosti (ime, prezime i ostale osnovne informacije) pojedinaca na koje se odnose u slučajevima u kojima je pružana podrška bili su šifrovani.

Medijatori pohađaju stalnu profesionalnu obuku na osnovu programa obuke koje su razradili BSFK/OEBS 2012. godine; to je dopunjeno i drugim sesijama obuke zavisno od potreba i rada na terenu.

3.5. Pravni okvir medijacije

Pravo na inkluziju i pristup kvalitetnom obrazovanju za svakog građanina Kosova, bez obzira na pol i uzrast, kao i na etničko, kulturno, versko ili grupno poreklo predstavlja neotuđivi deo obrazovne politike Kosova koja je usklađena s važećim međunarodnim normama u toj oblasti. Zakon o preduniverzitetskom obrazovanju oslanja se na načelo inkluzije u obrazovanje, saglasno kome nijednom pojedincu ne može biti uskraćeno pravo na obrazovanje. Opšta načela preduniverzitetskog obrazovanja na Kosovu odnose se na poštovanje i unapređenje prava zajednica i prava pripadnika tih zajednica. Član 3. navedenog zakona utvrđuje obaveze ministarstva, opština, obrazovnih ustanova i svih drugih organa vlasti koji su uključeni u organizovanje preduniverzitetskog obrazovanja, a koji nastoje da pruže delotvorne, efikasne, fleksibilne, inkluzivne i profesionalne usluge kojima je cilj da se svoj deci obezbede jednaka prava na obrazovanje, u skladu s njihovim specifičnim potrebama i mogućnostima, kao i da se unapredi njihov socijalni i obrazovni razvoj.¹³

Pored toga, Strategija integrisanja zajednica Roma, Aškalija i Egipćana za period od 2009. do 2015. predviđa učešće obrazovnih institucija lokalne vlasti, škola i raznih NVO u zajedničkim aktivnostima kojima je cilj poboljšanje stope pohađanja nastave (povećanje stope upisa u predškolsko i osnovno obrazovanje, poboljšanje stope pohađanja svakodnevne nastave i smanjenje stope napuštanja škole pre nego što se ona završi)¹⁴. U tom smislu, primena podsticaja i angažovanje uspešnih ličnosti iz tih zajednica za motivisanje dece i njihovih roditelja da bi se obezbedilo redovno pohađanje nastave predstavlja jednu od mera utvrđenih u tom dokumentu u pogledu obrazovne integracije navedenih zajednica (Odeljak 2.2 Obrazovanje).

Pored toga, u svom najnovijem mišljenju, Savetodavni komitet Okvirne konvencije za nacionalne manjine posebno preporučuje da "vlasti intenziviraju napore za promovisanje upisa i postignuća u školi Roma, Aškalija i Egipćana, i to posebno devojčica. Lokalna dostignuća u tom pogledu moraju biti podržane kroz poboljšanje centralne koordinacije i pravca, kao što je u vezi sa institucionalizacijom školskih medijatora"¹⁵

Iako je Program medijacije u obrazovanju na Kosovu pokrenut i primenjuje se na osnovu načela inkluzije koja se sprovodi u sklopu obrazovne politike, kao i u skladu s modalitetima pomoći za ostvarivanje prava na obrazovanje dece pripadnika zajednica Roma, Aškalija i Egipćana, on još uvek nije inkorporiran u zakonodavstvo i zakone i podzakonska akta kojima je uređena obrazovna komponenta na Kosovu.

¹³Skupština Kosova, Zakon o preduniverzitetskom obrazovanju na Kosovu, Priština, 2011, str. 4.

¹⁴Vlada Kosova: Strategija integracije zajednica Roma, Aškalija i Egipćana na Kosovu 2009–2015, Priština, 2008, str. 24

¹⁵Savet Evrope: Sekretarijat Okvirne Konvencije za zaštitu nacionalnih manjina, Savetodavni komitet za okvirnu konvenciju za zastitu nacionalnih manjina: Treće mišljenje o Kosovu usvojeno 6 Marta 2013, 9 2013, ACFC/OP/III(2013)002

Program medijacije u obrazovanju na Kosovu još uvek se primenjuje uglavnom na osnovu projekata koje nude međunarodne organizacije koje su aktivne na Kosovu (projekat IBP, EU SIMRAES i, odnedavno ACCESS), dok u isto vreme postoje konkretni vidovi saradnje koji su inicirani zajedno sa obrazovnim institucijama lokalnih vlasti, školama, nevladinim organizacijama, zajednicom itd.

U svojstvu ključne matične organizacije za Program medijacije u obrazovanju na Kosovu, BSFK je 2013. godine potpisao Memorandume o razumevanju sa pet ODO iz opština koje su uključene u Program (Uroševac, Obilić, Lipljan, Podujevo, Štimlje). Ti memorandumi trenutno služe kao referentna polazišta za rad medijatora na terenu, omogućujući im veći pristup informacijama i obrazovnim institucijama u zajednicama iz kojih potiču. U Strategiji inkluzije zajednica Roma, Aškalija i Egipćana, Obrazovna komponenta 2009–2015 (MONT, 2008) zahteva se da se razradi memorandum o razumevanju i postavljeni su temelji institucionalizacije Programa medijacije u obrazovanju na Kosovu.

Kao dokument, Memorandum uređuje važne aspekte bilateralne saradnje, kao što su:

- Polje dejstva memoranduma;
- Opis poslova i uslovi rada;
- Odgovornosti stranaka potpisnica memoranduma;
- Zahtevi u pogledu medijacije;
- Tačke u kojima se odvija saradnja sa školama;
- Opšte odredbe/uslovi memoranduma;
- Potpisi, datum i mesto potpisivanja;

Dodatne informacije možete naći u uzorku memoranduma u Aneksu 3. ovog izveštaja.

Drugi korak ka obezbeđenju institucionalizacije Programa medijacije predstavlja razvoj paketa obuke za profesionalno usavršavanje zaposlenih. Taj program čiji su autori BSFK/OEBS podnet je MONT-u sa zahtevom za izdavanje licence još 2012. godine; postupak izdavanja dozvole je još u toku.

Po rečima predstavnika MONT-a s kojim je obavljen intervju, ključni činilac koji je doprineo neinstitucionalizaciji Programa medijacije i uloge medijatora jeste to što među pripadnicima zajednica Roma, Aškalija i Egipćana nema kvalifikovanih ljudi koji bi se mogli angažovati kao zaposleni u MONT-u zato što „posrednici ne ispunjavaju kriterijume da se nađu na spisku stalno zaposlenih u MONT-u jer nemaju univerzitetsku diplomu/profesionalnu obuku“. Kada je reč o akreditaciji programa obuke, predstavnik MONT-a je objasnio da je program predložen nadležnoj kancelariji u Ministarstvu za akreditacije, ali verovatni razlog za to što akreditacija još nije izdata može ležati u činjenici da program ne ispunjava tražene kriterijume.¹⁶

¹⁶Intervju sa Enesom Kadić, načelnikom Odseka za zajednice i pitanja rodne pripadnosti, MONT, 17. april 2014.

Zakon o preduniverzitetskom obrazovanju (MONT 2011), u članu 5. o „organizovanju preduniverzitetskog javnog obrazovanja i osposobljavanja i rukovođenju njime“ uopšteno definiše zadatke MONT-a u planiranju, utvrđivanju standarda i praćenju učinka sistema preduniverzitetskog obrazovanja na Kosovu. U skladu s tim zakonom, MONT snosi odgovornost za izradu i sprovođenje odgovarajućih propisa, održavanje aspekata Programa medijacije u obrazovanju i definisanje uloge medijatora, dok ODO i škole treba da budu odgovorni iza uspostavljanje saradnje s Programom medijacije u obrazovanju.

Rezime: Presek sektorskih politika u obrazovanju i odgovarajućih dokumenata, sagledavanje rezultata studija u vezi s kontekstom Programa medijacije u obrazovanju na Kosovu, kao i intervjui vođeni s predstavnicima SE i BSFK-a ukazuju na sledeće zaključke:

- ▶ Obrazovne politike na Kosovu promovišu i podržavaju pravo na inkluziju i pristup kvalitetnom obrazovanju za svakog građanina Kosova, bez obzira na pol, uzrast, etničku pripadnost, kulturnu pozadinu ili veroispovest.
- ▶ Zakon o preduniverzitetskom obrazovanju (MONT 2011) podržava načelo inkluzije u obrazovanju, u skladu s kojim nikome ne sme biti uskraćeno pravo na obrazovanje.
- ▶ Saglasno članu 5. Zakona o preduniverzitetskom obrazovanju, zadaci MONT-a su utvrđeni u oblasti izrade sektorske politike, izrade i sprovođenja propisa za razvoj obrazovanja i preduniverzitetskog obrazovanja na Kosovu.
- ▶ Medijacija u obrazovanju na Kosovu, kao celovit program, zasnovana je na praksi drugih evropskih zemalja, a na Kosovu je uvedena kroz projekte koji uživaju podršku EU i SE.
- ▶ Svrha Programa medijacije u obrazovanju na Kosovu jeste da se pruži pomoć koja će povećati dostupnost obrazovanja za decu pripadnike zajednica Roma, Aškalija i Egipćana tako što će ih podsticati upis u škole i pohađanje nastave i sprečavati da napuste školu pre njenog završetka.
- ▶ BSFK je ključna organizacija koja sprovodi Program medijacije i ona je, u saradnji s kosovskim institucijama i raznim NVO koje su aktivne u ovoj oblasti, proširila taj program od 2010. godine tako da je on obuhvatio devet opština kroz četiri obrazovna centra i 12 medijatora angažovanih u odgovarajućim opštinama.
- ▶ BSFK je utvrdio opis odgovornosti i zadataka medijatora u obrazovanju (Opis poslova i zadataka), uredio je njihovo angažovanje na osnovu ugovora o radu, koncipirao je program obuke zajedno sa angažovanim medijatorima, razvio je statističku bazu podataka o slučajevima kojima su se bavili oni koji sprovode Program medijacije u obrazovanju (baza podataka o klijentima medijacije u obrazovanju) i sklopio je sporazume o saradnji s pet opština koje su obuhvaćene Programom, što predstavlja osnovu za pristup informacijama i obrazovnim institucijama u tim opštinama.
- ▶ Podaci MONT/EMIS-a za period između 2008. i 2013. godine ukazuju na tendenciju rasta broja dece pripadnika zajednica Roma, Aškalija i Egipćana koja pohađaju obavezno školovanje u opštinama koje su obuhvaćene tim programom. Taj rast se može shvatiti kao odraz uticaja rada medijatora u tim opštinama.
- ▶ Iako je u celosti zasnovan na osnovnom načelu obrazovne politike koja se ogleda u inkluzivnosti i poštovanju prava na obrazovanje svih građana koji žive na Kosovu, taj program još nisu priznale, niti ga je u odgovarajućim instrumentima institucionalizovala izvršna vlast.
- ▶ Izazov za uspešno sprovođenje Programa i dalje predstavlja uvođenje i priznanje profila medijatora u obrazovanju kao zvaničnog zanimanja, kao i program njihovog profesionalnog usavršavanja i razvoja.
- ▶ Izazov za kontinuiranu komponentu profesionalnog razvoja Programa i dalje predstavlja razvoj programa obuke potpuno u skladu sa zahtevima MONT-a za kvalitetom i održivošću programa.

■ IV. REZULTATI/ZAKLJUČCI ISTRAŽIVANJA

U ovom odeljku Izveštaja pozabavićemo se rezultatima analize baze podataka BSFK-a i rezultatima terenskog istraživanja u vezi sa ulogom medijatora u obrazovanju u integrisanju pripadnika zajednica Roma, Aškalija i Egipćana u obrazovni sistem Kosova, uz poseban naglasak na poboljšanje redovnog pohađanja nastave i smanjenje stope onih koji školu napuštaju pre završetka školovanja. Zaključci u ovom odeljku izvedeni su na osnovu analize baze podataka BSFK-a za period od januara do decembra 2013. godine, ankete obavljene u školama, radu s fokus-grupama roditelja i fokus-grupama medijatora, kao i na osnovu intervjua koji su vođeni sa ispitanicima iz različitih entiteta.

4.1. Specifične odlike programa BSFK-a koji obuhvata medijaciju u obrazovanju

Rezultati analize baze podataka BSFK-a (baza podataka o klijentima medijacije u obrazovanju)

Baza podataka o klijentima medijacije u obrazovanju predstavlja elektronski obrazac/platformu u EXCEL formatu koji je ta organizacija razradila i koristi ga od 2013. godine za skladištenje podataka i upravljanje slučajevima s kojima se radi u sklopu Programa medijacije. Pošto je reč o dobro strukturisanoj bazi, u nju je lako unositi podatke o novim slučajevima i ona omogućava hronološko ređanje slučajeva i praćenje njihovog napretka sve do završetka rada na njima. Baza podataka omogućuje laku i tačnu obradu predmeta, poređenja različitih aspekata u okviru jednog istog slučaja i poređenja između različitih slučajeva, omogućuje unakrsnu proveru, raščlanjivanje i poređenje podataka pomoću formula i dijagrama/grafikona i, kao takva, olakšava postupak transfera predmeta, izveštavanje o njemu i statističko upravljanje. Pošto pruže pomoć na terenu, medijatori imaju mogućnost da unesu podatke u platformu koristeći Dropbox aplikaciju ili imejl. Podaci se dalje integrišu u zajedničku bazu podataka i organizuju se razvrstavanjem u tri ključne oblasti te platforme:

1. Podaci o ličnosti: ime, prezime, pol, uzrast, škola i razred u slučaju u kome je pružena pomoć;
2. Osnovni podaci/informacije o predmetima: datum otvaranja predmeta, vrsta problema (ključni problem, opis problema, svrha ponuđene pomoći), status slučaja i njegovo razrešenje;
3. Prošireni/detaljni opis svake vrste pružene pomoći, uključujući datum i vreme pružanja pomoći i podroban opis kontakata ostvarenih prilikom pružanja pomoći.

Podaci koji su na taj način raspoređeni i uređeni omogućuju analizu i obradu informacija o konkretnom slučaju u odnosu na geografsku rasprostranjenost (lokaciju), vreme i obim ponuđene podrške, aktivnosti sprovedene u cilju pružanja pomoći, izveštavanje o predmetima i procenu uticaja medijacije na poboljšanje pohađanja nastave i smanjenje napuštanja škole pre završetka školovanja među pojedincima koji su uključeni u Program.

4.1.1. Obuhvat i razmere podrške u sklopu Programa medijacije u obrazovanju BSFK-a

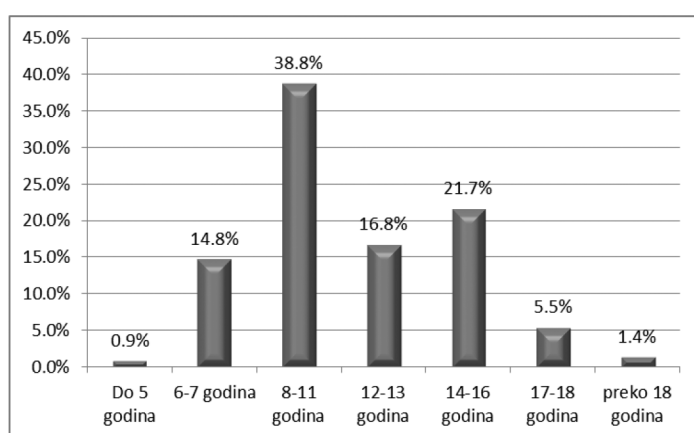
Prilikom obrade i analize podataka vodilo se računa o Programu medijacije BSFK-a u obrazovanju u devet kosovskih opština u periodu od januara do decembra 2013: Štimlje, Uroševac, Podujevo, Peć, Kosovo Polje, Lipjan, Đakovica, Gračanica i Obilić (sa Plemetinom). Prema podacima iz tog perioda, u Program je bilo uključeno ukupno 980 pojedinaca/lica kojima je pružena podrška.¹⁷

¹⁷ Izraz „pojedinci/lica kojima je pružena podrška” u ovom izveštaju odnosi se na svu decu/učenike/lica koja su imala koristi od podrške u okviru programa medijacije

U onim slučajevima u kojima su se pojedinci suočavali s više od jednog problema, pa im je stoga bilo potrebno više podrške u smislu školovanja (npr. jedan isti pojedinac je bio suočen i sa nerešenim socijalnim pitanjima, slabim uspehom u školi, neredovnim pohađanjem nastave ili sa tim što je napustio školu pre završetka školovanja), pomoć je ponavljana u više navrata (podrška se razlikuje zavisno od potreba lica kome se pruža) i to je u bazi podataka evidentirano kao rekurentni slučaj. Ukupno uzevši, kada se uzmu u obzir i broj pojedinaca obuhvaćenih Programom (980) i broj rekurentnih slučajeva (441), broj intervencija u vidu pomoći koju su pružili medijatori u obrazovanju tokom 2013. godine se povećava se 1.421.

Obim podrške pružene u sklopu Programa medijacije razlikuje se od jedne do druge opštine i od jedne do druge škole. Gledano prema opštinama, najveći broj slučajeva u kojima je pružena pomoć evidentiran je u Kosovu Polju sa 226 lica, Obiliću (uključujući Plemetinu) sa 236 slučajeva (167 lica) i Uroševcu sa 126 slučajeva (117 lica). U Tabeli 4. u Aneksu 1. ovog izveštaja navedene su informacije o tim opštinama kada je reč o pojedincima i kada je reč o rekurentnim slučajevima u kojima je pružena pomoć.

Kada je reč o polnoj strukturi (ta struktura je, saglasno podacima, bila identifikovana na osnovu imena pojedinca i opisa pružene pomoći¹⁸), čini se da je učešće učenika muškog pola nešto veće nego učešće devojčica – 583 dečaka (59,5%) u poređenju sa 397, odnosno 40,5% devojčica. Kada je reč o uzrastu, rezultati pokazuju da je veće učešće u Programu u grupi učenika uzrasta od osam do jedanaest godina (njih 270) i grupi od 14 do 16 godina (151 đak), dok je slabije učešće dece od pet godina (predškolski nivo) i učenika starijih od 18 godina. Na Slici 3. prikazan je odnos učešća pojedinaca po starosnim grupama u Programu medijacije. Na Tabeli 5. u Aneksu 1. ovog izveštaja navedeni su detaljni podaci o tome, raščlanjeni prema opštinama.

Slika 3. Učešće u Programu prema starosnim grupama, izraženo u procentima.

Ima slučajeva u kojima baza podataka ne daje informacije o uzrastu pojedinaca uključenih u aktivnosti medijacije. U diskusijama koje su vođene u okviru fokus-grupa, medijatori su ukazali na to da još uvek postoji problem u pribavljanju podataka sa terena. Povremeno ni dete ni njegovi roditelji ne znaju kada je to dete tačno rođeno, često ne poseduju kopiju izvoda iz matične knjige rođenih ili neki sličan dokument (oni predaju izvode iz matične knjige rođenih/potvrde u opštini da bi mogli dobiti socijalnu pomoć).

¹⁸ Ima slučajeva u kojima ime lica o kojem je reč nije u dovoljnoj meri indikativno za pol tog lica. U slučajevima kada se radilo o imenima koja mogu nositi lica oba pola (i muškog i ženskog roda), kao što su Nermin, Šeriban (Sheriban) itd., a u cilju tačnog utvrđivanja pola, morao se uzeti u obzir detaljan opis, tekst u kome medijator detaljno opisuje posete/pomoći pružene u datom slučaju, kao što je, na primer, rečenica koja glasi: „Posetio sam porodicu devojčice“, ili „Posetio sam učitelja njihovog sina“ itd. Na taj način bilo je moguće dobiti dovoljno informacija za prevazilaženje dvosmislenosti u pogledu polne pripadnosti.

U takvim slučajevima, medijatori su odlazili u opštinski centar za socijalni rad¹⁹ da bi pribavili informacije koje nedostaju, iako nisu u svim slučajevima imali uspeha u tome, odnosno nisu dobili tražene podatke.

Statistička analiza Programa proširena je na škole i razrede koje pohađaju pojedinci kojima je pružena pomoć (ili bi trebalo da ih pohađaju). Prema podacima iz Programa, postoji ukupno 35 škola i uočeno je da najveći broj učenika koji imaju koristi od Programa medijacije (ukupno 621 đak) pohađa razrede od prvog do petog. Medijatori izveštavaju da je razlog za veće učešće dece u Programu medijacije u obrazovanju na tom nivou to što je reč o starosnoj grupi u kojoj najčešće iskrsavaju problemi, pa samim tim i potreba za pomoći. Tu se, na primer, javlja potreba za razvojem kampanja koje će pospešiti podizanje nivoa svesti roditelja i zajednice o tome da je neophodno da upišu svoju decu u prvi razred, pružanje pomoći roditeljima da pripreme dokumentaciju potrebnu za upis deteta u školu, ostvarivanje kontakta sa školom, opštinom i nevladinim organizacijama, dostavljanje spiskova učenika koji treba da budu upisani u prvi razred, obezbeđivanje prevoza pre svega deci iz te starosne grupe, kao i preduzimanje različitih akcija na planu sprečavanja ili pronalaženja adekvatnog odgovora u slučaju da dete prestane pohađati školu pre završetka školovanja.

Kada je reč o obrazovnom nivou, tj. o razredu koji deca treba da pohađaju, povremeno su informacije veoma oskudne. Po rečima medijatora, ima slučajeva kada su u program intenzivnog učenja upisani pojedinci koji su još pre nekoliko godina napustili školu i trenutno ne znaju (ili ne žele da kažu odgovarajuće informacije) u kom razredu su bili kada su napustili školu. Nije poznato u koji će razred ti pojedinci biti upisani pošto budu završili intenzivni nastavni program. Ima i drugih slučajeva dece koja su se vratila iz inostranstva (iz Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije), pa je u toku nostrifikacija njihovih dokumenata i utvrđivanje razreda u koji bi trebalo da budu upisana. Više detalja o školi i razredu koji pohađaju pojedinci obuhvaćeni Programom može se naći na Tabeli 6. u Aneksu 1. ovog izveštaja.

4.1.2. Aktivnosti medijatora u obrazovanju i modaliteti njihovog rada na slučajevima kojima se bavi Program medijacije u obrazovanju

Pored analize baze podataka u pogledu učešća u Programu medijacije u obrazovanju BSFK-a i obuhvaćenosti tim programom, ova studija takođe sadrži podatke o svrsi pomoći u svakom konkretnom slučaju,²⁰ prirodi/vrsti aktivnosti koju je obavio medijator, trajanju pomoći, obuhvaćenim slučajevima napuštanja škole pre završetka školovanja, konačnom statusu i uspehu pomoći u tim slučajevima.

Glavni problem/razlog za uključivanje u Program i svrha pomoći u većini slučajeva odnosi se na neredovno pohađanje škole, loš uspeh u školi, porodične probleme, nizak nivo svesti o važnosti obrazovanja, preuranjeno sklapanje braka, prinudni rad itd.

Pitanje koje u gotovo svim opštinama zauzima najznačajnije mesto među pitanjima zbog kojih su se one uključile u Program medijacije i pružaju pomoć jeste neredovno pohađanje nastave (741), potom slede problemi sa slabim uspehom u školi (219) i socijalna pitanja (177). Potpune informacije o pitanjima/razlozima uključenosti u Program, raščlanjene po opštinama, mogu se naći na Tabeli 7. u Aneksu 1. ovog izveštaja.

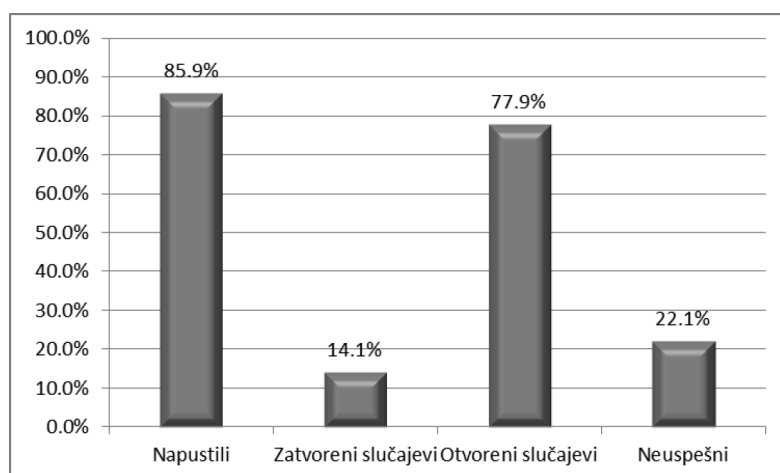
¹⁹ Da bi lica mogla da dobiju socijalnu pomoć, u nadležnom opštinskom centru od njih se traži da dostave identifikacione podatke, uključujući izvode iz matične knjige rođenih za sve članove porodice.

²⁰ Podaci o uzrastu, polu, školi koju učenik pohađa i razredu odnose se na broj pojedinaца obuhvaćenih programom (980), dok se informacije o aktivnostima i modalitetima podrške odnose na broj slučajeva u kojima je pružena pomoć u okviru programa (1.421), što obuhvata i rekurentne slučajeve.

Svrha pomoći u slučajevima obuhvaćenim Programom neposredno je povezana s prirodom tih slučajeva. Podaci ukazuju na to da su aspekti kojima su se medijatori rukovodili kada je reč o svrsi pomoći i aktivnostima na planu podrške bili poboljšanje pohađanja nastave, sprečavanje napuštanja škole pre završetka školovanja, poboljšanje uspeha u školi i discipline na časovima, poboljšanje odnosa između škole i porodice, uključivanje đaka koji su prekinuli školovanje u programe intenzivne nastave, upis učenika u škole, prikupljanje dokumenata, uzdizanje svesti roditelja itd. U većini slučajeva, svrha pomoći bila je da se poboljša redovnost pohađanja nastave (475), da se olakša povratak učenika u škole (321) i da se pribave informacije ili podrška za program intenzivne nastave (134). Potpune informacije o razlozima podrške u svakoj opštini mogu se naći u Tabeli 8. u Aneksu 1. ovog izveštaja.

Trajanje pomoći razlikuje se od slučaja do slučaja i suštinski je povezano s prirodom problema i svrhom pružanja pomoći. U tom kontekstu, dužina svake pružene mere pomoći razlikovala se od slučaja do slučaja, tako da se kretala u rasponu od jednog dana do 12 meseci. U najvećem broju slučajeva u kojima je u okviru Programa pružena pomoć, ista je primana u trajanju do jednog meseca (474), potom sledi pomoć u trajanju od jednog dana (223) i slučajevi gde je pomoć trajala do dva meseca (156). Gledano po opštinama, najduže je trajalo pružanje pomoći u Peći i Đakovici²¹ (do 12 meseci), dok je najkraće trajala pomoć pružena u Štimlju (do četiri meseca). Potpune informacije o trajanju pomoći mogu se naći u Tabeli 9. u Aneksu 1. ovog izveštaja.

Status slučajeva kojima su se medijatori bavili u okviru Programa. Kada je reč o ovom aspektu Programa, zaključci istraživanja ukazuju na to da je od ukupno 1.421 slučaja obuhvaćenog Programom, 1.217 slučajeva (85,9%) dobilo status Zaključenog slučaja tokom 2013. godine, što znači da je pomoć koja je u datim slučajevima pružana privedena kraju, dok je 199 slučajeva (14,1%) bilo u aktivnom stanju, odnosno u tim slučajevima je još pružana pomoć u okviru Programa. Od ukupnog broja zaključenih slučajeva ili predmeta, 946 (77,9%) bili su oni slučajevi u kojima su medijatori uspešno pružili pomoć, u poređenju sa 269 slučajeva (22,1%) u kojima nije ostvaren uspeh, tj. nije ispunjena svrha pomoći. Na Slici 4. prikazan je odnos između statusa slučajeva, a celovitiji podaci o tome mogu se naći u Tabeli 10. Aneksa 1. ovog izveštaja.

Slika 4. Status slučajeva i stopa uspeha u rešavanju slučajeva.

²¹Broj pored imena grada označava broj medijatora koji su učestvovali u Programu.

Broj i vrsta aktivnosti koje su u domenu pomoći obavljene na terenu zavisio je od prirode problema/razloga za angažovanje u Programu i od svrhe pomoći. Uzimajući u obzir uzajamni odnos između svega navedenog, medijatori su planirali i sprovodili konkretne aktivnosti za svaki pojedinačni predmet obuhvaćen Programom. Broj aktivnosti u domenu pomoći obavljenih za slučajeve o kojima je reč razlikuje se od opštine do opštine i od jednog do drugog pojedinačnog slučaja. Taj broj se kreće u rasponu od jedne do sedam aktivnosti na planu pomoći pruženih u svakom pojedinačnom slučaju, zavisno od prirode problema i od mogućnosti za iznalaženje (brzih) rešenja.

Pružanje pomoći uglavnom se odvijalo preko kontakata/poseta porodici, susreta u školi, u lokalnim i centralnim institucijama (MONT, ODO, opštinske kancelarije za zajednice i povratak), u lokalnim i međunarodnim organizacijama koje su aktivne na Kosovu, u obrazovnim centrima itd.

Sledi opis prirode, vrste i broja aktivnosti na planu pomoći i podrške, niz studija slučaja u kojima je pružana pomoć, što je sve izvedeno iz podataka medijatora angažovanih u različitim opštinama.

Studija slučaja br. 1: Obilić. Učenik, dečak star 13 godina, drugi razred, iz porodice koja se vratila iz Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije. Razlog za pružanje pomoći: neredovno pohađa školu, ali je nije napustio. Učeniku je dva meseca pružana pomoć u cilju poboljšanja redovnosti pohađanja nastave. Medijator je obavio ukupno sedam aktivnosti na planu pružanja pomoći.

Aktivnost br. 1: Pošto je stupio u kontakt sa školom, i pošto je obavešten o odsustvovanjima tog učenika, medijator je posetio njegovu porodicu, razgovarao s njima i obavestio ih o odsustvovanju dečaka iz škole i posledicama koje roditelji snose ako svoje dete ne šalju u školu.

Aktivnost br. 2: Razgovori s roditeljima, provera učenikovog pohađanja časova.

Aktivnost br. 3: Kontakti sa školom i porodicom, saradnja sa OEBS-om, posete porodici zajedno sa direktorom škole i predstavnikom OEBS-a.

Aktivnost br. 4: Razgovori s roditeljima, provera učenikovog pohađanja časova.

Aktivnost br. 5: Medijator je obavestio roditelje da njihovo dete ne pohađa redovno nastavu. Roditelji su rekli da dete laže tvrdeći da odlazi u školu, pa će ga ubuduće nadzirati.

Aktivnost br. 6: Provera redovnosti pohađanja časova, upis na dopunsku nastavu.

Aktivnost br. 7: Učenik ponovo neredovno pohađa nastavu, ali je postignut dogovor s njim da se to više neće ponoviti. Slučaj je uspešno zaključen.

Studija slučaja 2: Uroševac. Učenik, dečak star 14 godina, četvrti razred. Razlog za pružanje pomoći: neredovno pohađa nastavu, ali nije napustio školu. Učeniku je pomoć pružana tokom četiri meseca, a cilj pružanja pomoći bio je da se poboljša redovnost pohađanja nastave. Medijator je obavio ukupno četiri aktivnosti pružanja podrške.

Aktivnost br. 1: Roditelji su obavešteni da učenik izostaje iz škole i utvrđeni su relevantni razlozi (po rečima roditelja, to se događa zbog toga što su oni prezaposleni, pa nemaju dovoljno vremena da se na odgovarajući način bave svojim sinom). Škola je pozvala roditelja na sastanak.

Aktivnost br. 2: Održan je sastanak kome su prisustvovali roditelj, direktor škole i medijator u obrazovanju. U žiži pažnje sastanka bili su učenikovi izostanci i roditelj je obećao da će se znatno više pozabaviti tim pitanjem.

Aktivnost br. 3: Sastanak s direktorom škole koji je obavestio medijatora o evidentnom poboljšanju redovnosti pohađanja nastave i o boljem uspehu učenika.

Aktivnost br. 4: Sastanak s direktorom škole kome su prisustvovali i roditelj i učenik i razgovor o sprečavanju ponavljanja izostajanja iz škole, tako da su i učenik i roditelj obećali da će poštovati dato obećanje. Slučaj je uspešno zaključen.

Studija slučaja br. 3: Kosovo Polje 1. Učenica, nema podataka o uzrastu, četvrti razred. Razlog za pružanje pomoći: ponavljanje godine, zato što je učenica napustila školu. Posrednik je obavio samo jednu posetu/intervenciju u vidu pomoći. Porodica ima socijalne probleme i učenica je upisana u razred za intenzivno učenje da bi se integrisala u školu, ali je odustala i od tog programa. Učenica mora da se stara o članovima porodice. Slučaj je zaključen bez uspeha.

Studija slučaja br. 4: Peć. Mladić, star 17 godina, učenik osmog razreda; razlog za pružanje pomoći: neredovno pohađanje nastave; učenik je napustio školu pre završetka školovanja. Tom mladiću pomoć je pružena tokom šest meseci u sklopu Programa medijacije u obrazovanju. Medijator je pomogao učeniku da promeni školu prebacujući njegova dokumenta u drugu obrazovnu ustanovu, koja je bliža mestu stanovanja. Pošto je promenio školu, više se nisu otvarala pitanja u vezi s njegovim redovnim pohađanjem nastave. Slučaj je uspešno zaključen.

4.1.3. Uticaj rada medijatora na smanjenje stope napuštanja škole pre završetka školovanja

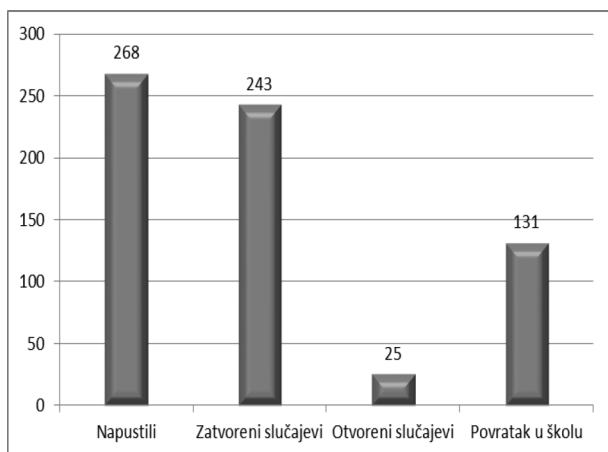
Informacije prikupljene u bazi podataka BSFK-a o pojedincima koji su uključeni u Program medijacije u obrazovanju sadrže i evidenciju o učenicima pripadnicima zajednica Roma, Aškalija i Egipćana u opštinama obuhvaćenim Programom koji su napustili školu pre završetka školovanja. Iz tih podataka vidi se da je od ukupno 980 učenika/pojedinaca obuhvaćenih Programom medijacije, njih 268 (odnosno više od 29%) napustilo školu pre završetka školovanja i po tom osnovu su uključeni u Program. Najveći broj učenika koji su pre završetka školovanja napustili školu evidentiran je u opštini Kosovo Polje (91 slučaj), potom slede Đakovica (50 slučajeva) i Peć (35 slučajeva.). Najveći procenat čine učenici muškog pola, njih 55,2%; kada je reč o uzrastu, najveći procenat (29,9%) čine deca u uzrastu od osam do jedanaest godina, a ako se razvrstavanje vrši prema razredu, vidi se da 41% svih onih koji napuste školu pre završetka školovanja čine učenici prvog i drugog razreda. Imajući u vidu definiciju „napuštanja škole pre završetka školovanja“ utvrđenu u administrativnoj uredbi MONT-a AU 7/2011, Stvaranje i jačanje ekipa za sprečavanje i reagovanje prema napuštanju i neupisivanju u školu radi obaveznog školovanja,²² Program BSFK-a u sklopu koga je pružana pomoć učenicima koji su napustili školu uglavnom se odnosio na učenike koji su bili upisani u sklopu obaveznog obrazovanja, ali su prestali da pohađaju školu u različitim razredima (uglavnom od prvog do petog razreda).

²²MONT: AU – Stvaranje i jačanje ekipa za sprečavanje i reagovanje prema napuštanju i neupisivanju u školu radi obaveznog školovanja, 2011, član 2.

Prema tom dokumentu, lice koje napušta školovanje je: 1. Učenik koji prekine školovanje pre završetka zakonom propisanog obaveznog obrazovanja; 2. Učenik koji i nakon završetka obaveznog obrazovanja nastavlja sa školovanjem, ali prekine školovanje u kasnijem periodu, pre ciljanog završetka; 3. Dete ili omladinac koji se nije upisao u školu tako da ne pohađa zakonom propisano obavezno obrazovanje.

Tokom perioda pomoći obuhvaćenog ovom studijom, medijatori u obrazovanju su obavili mnogobrojne aktivnosti da bi omogućili učenicima da se ponovno uključe u proces obrazovanja. Među glavnim pitanjima usled kojih se napušta školovanje, nalaze se neredovno pohađanje nastave (39,6%) i problemi učenika sa slabim uspehom (22,4%). Ostala pitanja koja utiču na to da se napusti školovanje, a koja su identifikovana u bazi podataka, jesu prevremeno stupanje u brak, razni socijalni problemi i zahtevi za promenu škole, iako se ta pitanja sreću u manjem broju slučajeva i nemaju značajan uticaj na celokupan proces. Više detalja o tome može se naći u Tabeli 12. u Aneksu 1. ovog izveštaja.

Od ukupnog broja učenika koji su napustili školu (268) i kao takvi su identifikovani u okviru Programa medijacije u obrazovanju BSFK-a, njih 243 (90,7%) označeni su kao zaključeni slučajevi u smislu pomoći tokom 2013. godine, dok je u 25 slučajeva pomoć nastavljena i tokom 2014. godine. Zahvaljujući tim aktivnostima medijatora u obrazovanju koji su angažovani u opštinama obuhvaćenim Programom, 131 (53,9%) od svih zaključenih slučajeva označen je kao uspešan, što znači da je postignuta reintegracija učenika u proces obrazovanja. Najveći uspeh medijatori su u tom smislu postigli u Kosovu Polju (72 učenika, odnosno 81,8%), Lipljanu (četiri učenika, odnosno 66,7%) i Peći (18 učenika, odnosno 51,4%). Na Slici 5. prikazan je odnos između broja onih koji su napustili školu i broja učenika koji su se vratili u školu; više informacija o tome može se naći na Tabeli 13. u Aneksu 1.

Slika 5. Povratak u školu učenika koji su je prethodno napustili.

Najveći procenat onih koji se vraćaju u škole sreće se među muškarcima, koji čine 59,5% svih povratnika, dok u smislu uzrasta, grupa od osam do jedanaest godina ima najveći broj povratnika – 32,8%. Škola se najčešće napušta u prvom i drugom razredu, kada procenat onih učenika koji napuste školovanje iznosi 51,91% (vidi Tabelu 14. u Aneksu 1. ovog izveštaja).

Kada se uporede razlozi napuštanja škole i vrsta pomoći koju medijatori u obrazovanju pružaju da bi se prevazišli ti problemi i učenik ponovno uveo u obrazovni proces, može se uočiti da se najdominantniji problem odnosi na uspeh u školi (39,7% slučajeva), a potom sledi neredovno pohađanje nastave (23,7%). Iz tog razloga su medijatori usmerili svoje najveće napore u pružanje pomoći kojom se podržavaju one aktivnosti pojedinaca i njihovih roditelja/porodica koje će im pomoći da prevaziđu te izazove – uglavnom kroz identifikaciju slučajeva, posete porodicama, posete školi i komunikaciju sa učenicima i njihovim rođacima – da bi se učenici ubedili da poboljšaju uspeh u školi i da redovnije pohađaju nastavu. U sklopu napora medijatora pružene su i informacije o mogućnostima za reintegraciju u obrazovni proces kroz intenzivno učenje, pružanje podrške da se pribave i nostrifikuju dokumenta u slučajevima repatrijacije, organizovanje sastanaka s predstavnicima škole i nadležnim nastavnicima, organizovanje sastanaka sa institucijama koje obezbeđuju intenzivnu nastavu, kao i održavanje sastanaka

sa institucijama i organizacijama koje podržavaju integraciju dece iz tih zajednica u obrazovni proces. Više informacija o tome može se naći na Tabeli 15. u Aneksu 1. ovog izveštaja.

Bilo je slučajeva u kojima su, zbog prirode problema i potrebe za podrškom, medijatori prosleđivali slučajeve učenika koji su napustili školu drugim entitetima s kojima su sarađivali. Na osnovu analize podataka, utvrđeno je da je 66 slučajeva napuštanja škole (od ukupno 268 takvih slučajeva) prosleđeno partnerskim organizacijama i institucijama kao što su ODO, opštinska kancelarija za zajednice i povratak, opštinski predstavnik zajednice, Crveni krst, policija, Partnerstvo ideja, VoRAE, škole i ESRNN. Zahvaljujući tom ustupanju, u 60 slučajeva bilo je koristi od dodatne pomoći tako da su ti slučajevi uspešno zaključeni (povratkom u školu). Vidi Tabelu 16. u Aneksu 1. ovog izveštaja.

Da bismo u ovom izveštaju dali celovit pregled prirode identifikovanih problema, vrste pomoći i slučajeva napuštanja škole koji su prosleđeni partnerskim ustanovama, navodimo nekoliko studija slučaja iz izveštaja medijatora u opštinama obuhvaćenim Programom.

Studija slučaja br. 1: U Podujevu četiri učenika (jedna devojčica i tri dečaka) iz repatrirane porodice (repatrijacija iz Francuske) su imala teškoće sa overom svedočanstava dobijenih u inostranstvu. Medijator je intervenisao tako što je stupio u kontakt s porodicom i olakšao rešenje problema. Učenici su upisani u roku od četiri dana i sada pohađaju redovnu nastavu. To je uspešno zaključen slučaj u bazi podataka BSFK za 2013

Studija slučaja br. 2: Učenica iz opštine Peć bila je upisana u prvi razred, ali nije pohađala nastavu. Razlog za to bile su socijalne teškoće s kojima se suočavala porodica te devojčice; porodica ima šestoro dece školskog uzrasta. Direktor škole koju je devojčica trebalo da pohađa skrenula je medijatoru pažnju na taj slučaj. Medijator je stupio u kontakt s porodicom i redovno komunicirao s njima, da bi na kraju, posle mesec dana, uspeo da ubedi roditelje da dopuste svojoj kćerki da pohađa školu.

Studija slučaja br. 3: U opštini Obilić (selo Plemetina) jedan učenik je imao probleme s ponašanjem u školi. Na prvi pogled, činilo se da učenik ima probleme sa svojim vršnjacima i zbog toga je prestao da pohađa nastavu. Otac mu nije dozvolio da se vrati u školu. Posle petomesečne komunikacije s roditeljem, medijator je uspeo da ga ubedi da dopusti sinu da se vrati u školu, gde on sada redovno pohađa nastavu.

Studija slučaja br. 4: U opštini Kosovo Polje identifikovano je ukupno 59 slučajeva u kojima je učenicima pružena pomoć prilikom upisa i pohađanja intenzivne nastave. Ti slučajevi su grupisani u dve kategorije: učenici koji su ranije bili upisani, ali su napustili školovanje (uglavnom zbog slabog uspeha) i učenici koji nikada nisu bili upisani u školu. Medijator je identifikovao navedene slučajeve, kontaktirao te učenike organizatore intenzivne nastave, omogućivši tim učenicima da se upišu na taj vid nastave. Medijator je redovno pratio u kojoj meri učenici redovno pohađaju nastavu i kakve rezultate postižu. Na kraju prvog polugodišta, svi upisani učenici imali su pozitivne ocene.

Važno je napomenuti da, pored slučajeva u kojima su medijatori zaključili svoje intervencije, postoji još 9,3% slučajeva koji su u postupku, što znači da je podrška nastavljena i tokom 2014. godine. Drugi element na koji treba skrenuti pažnju jeste činjenica da među slučajevima

koji su označeni kao Zaključeni u bazi podataka ima i onih u kojima medijatori nisu uspjeli da vrata učenika u obrazovni proces. To su prvenstveno slučajevi iz porodica koje su suočene sa socijalnim ili ekonomskim problemima, slučajevi sa zdravstvenim problemima, kao i drugi slučajevi pojedinaca koji potiču iz starijih grupa (učenici stariji od 18 godina), pa zbog toga nisu u mogućnosti da se vrata u školu.

Studija slučaja br. 1: Opština Obilić. Devetogodišnji učenik napustio je školu u prvom razredu i u isto vreme prestao da pohađa nastavu u obrazovnom centru. Njegova majka je obavestila medijatora da dete ima probleme s govorom, da neke reči ne razume valjano i da stoga ne može da nastavi školovanje. Medijator je posavetovao učenikovu majku da se konsultuje s direktorom škole i da dopusti da škola odluči može li taj učenik da nastavi pohađati nastavu. Sem toga, medijator je posetio obrazovni centar gde je obavešten da učenik dolazi na časove veoma prljav i da njegovi vršnjaci odbijaju da sarađuju s njim. Kada je to predočeno majci, ona je kazala da nije u mogućnosti da kupi deterdžent zato što sav novac od socijalne pomoći koji dobija troši na pomaganje svome mužu, koji je u zatvoru. Porodica ima i osmogodišnju kćerku koja nije upisana u školu. ODO je upozorio porodicu pismenom opomenom, obaveštavajući ih da su dužni da upišu decu u školu i obezbede im da redovno pohađaju nastavu. Medijator je neprestano pokušavao da ubedi majku da dozvoli deci da pohađaju školu. I u jednom i u drugom slučaju pomoć je pružana oko mesec dana. U bazi podataka taj slučaj je evidentiran kao zaključen bez uspeha.

Studija slučaja br. 2: Opština Kosovo Polje. Devojčica ne pohađa redovno nastavu. Roditelji je sprečavaju u tome zato što je starija od svojih drugova i drugarica u razredu (nema podatka o njenom tačnom uzrastu u bazi podataka). Medijator je razgovarao sa učenicom, kontaktirao s roditeljima, razgovarao s direktorom škole i trudio se da pronađe rešenje. Roditelji, međutim, nisu dozvolili svojoj kćerki da pohađa školu zbog njenog uzrasta i zbog toga što su joj se dečaci udvarali u školi. Pomoć je pružana tokom devet meseci. U bazi podataka taj slučaj je evidentiran kao zaključen bez uspeha.

Rezime: Analiza baze podataka BSFK-a za 2013. u odnosu na aktivnosti koje su obavljene i na pomoć pruženu u različitim slučajevima ukazuje na sledeće:

- ▶ Od januara do decembra 2013. u Programu medijacije u obrazovanju BSFK-a učestvovalo je 12 medijatora, koji su obavili aktivnosti na planu pružanja podrške u devet opština: Štimlje, Uroševac, Podujevo, Peć, Kosovo Polje, Lipljan, Đakovica, Gračanica i Obilić;
- ▶ Programom je uspostavljena saradnja sa centralnim i lokalnim institucijama, kao i s lokalnim i međunarodnim NVO koje su aktivne na Kosovu;
- ▶ Program obuhvata ukupno 35 škola;
- ▶ Programom je bilo obuhvaćeno ukupno 980 pojedinaca u različitim opštinama, različitog pola, uzrasta i razreda koji pohađaju, a od ukupnog broja lica 441 je primilo pomoć više nego jednom, tako da je broj slučajeva koji su rešavani tokom te godine povećan na 1.421;
- ▶ Medijatori su se u svojim aktivnostima na planu pružanja pomoći usredsredili na zajedničke probleme i probleme pojedinaca/slučajeva kojima je pomoć bila potrebna, sve dok nije bilo moguće naći rešenje;
- ▶ Prvenstveno je pomoć pružana u smislu sprečavanja napuštanja škole pre završetka školovanja, poboljšanja redovnosti pohađanja nastave, jačanja saradnje između škole, porodice i zajednice, upisa učenika u školu i njihovog povratka u škole itd.;

- ▶ Tokom 2013. godine, od ukupno 1.421 slučaja, za 1.217 evidentiran je status zaključenog slučaja u sklopu Programa; od toga je u 946 slučajeva pomoć medijatora urodila plodom, odnosno, postignut je uspeh;
- ▶ Pokazalo se da su aktivnosti medijatora na planu pružanja pomoći naročito uspešne kada je reč o reintegrisanju u školu učenika koji su ranije napustili školovanje, pa su zbog toga bili obuhvaćeni Programom;
- ▶ Od ukupnog broja slučajeva napuštanja školovanja u 2013. godini (268 takvih slučajeva), 243 slučaja dobila su status zaključenog, dok se u 25 slučajeva nastavilo s pružanjem pomoći i u toku 2014. godine. Od svih zaključenih slučajeva, u 131 postignut je potpuni povratak u školu;
- ▶ U 60 slučajeva u kojima su se učenici vratili u školu, medijatori su sarađivali s lokalnim i centralnim institucijama, raznim NVO, obrazovnim centrima, zajednicama i drugim mehanizmima za pružanje podrške, kao što su ODO, opštinske kancelarije za zajednice i povratak, predstavnici zajednica u opštini, Crveni krst, policija, TIP, VoRAE, škole i ESRNN.

4.2. Praksa i rezultati saradnje između medijatora u obrazovanju i zainteresovanih strana u Programu medijacije

Ovaj odeljak Izveštaja bavi se rezultatima terenskog istraživanja posvećenog ulozi medijatora u obrazovanju u integrisanju pripadnika zajednica Roma, Aškalija i Egipćana u obrazovni sistem Kosova, gde je glavni naglasak stavljen na poboljšanje redovnosti pohađanja nastave i smanjenje stope napuštanja škole pre završenog školovanja. Zaključci u ovom odeljku rezultat su ankete sprovedene u školama, rada sa fokus-grupama roditelja i intervjuja obavljenih s predstavnicima zainteresovanih strana.²³

4.2.1. Saradnja medijatora u obrazovanju s glavnim akterima u školama obuhvaćenim ovom studijom

Aspekti koji su razmatrani zajedno sa školskim akterima (nastavnicima, učenicima, direktorima škola i roditeljima) u pogledu saradnje medijatora sa školama bili su sledeći: (i) *informacije o medijatorima u obrazovanju i njihovoj ulozi*; (ii) *podrška i pomoć koju pružaju medijatori u obrazovanju*; (iii) *aktivnosti koje obavljaju medijatori u obrazovanju*; (iv) *evaluacija aktivnosti medijatora u obrazovanju*; i (v) *preporuke o tome kako poboljšati rad medijatora u obrazovanju*.

Informacije o angažovanju i ulozi medijatora u obrazovanju

Svim ključnim školskim akterima postavljeno je pitanje da li imaju saznanja o nekom medijatoru u obrazovanju koji radi u njihovoj školi. Iz njihovih odgovora zaključeno je da je većina aktera na nivou škole dobro upoznata s takvim angažmanom, dok je, kada je reč o ulozi i zadacima medijatora, očigledno da su direktori škola i roditelji najbolje informisani ako se uporede s nastavnicima (oko 20%) i učenicima (oko 30%) koji su bili ispitani u anketi.

²³ Akteri koji su obuhvaćeni anketom bili su: (i) predstavnici škola – nastavnici, učenici, direktori škola i roditelji; (ii) predstavnici institucija, kako na centralnom, tako i na lokalnom nivou i (iii) predstavnici partnera i organizacija koje pružaju podršku u obrazovanju. Više informacija o ispitanicima koji su učestvovali u anketi može se naći u poglavlju u kome se opisuje anketirani uzorak i populacija.

Podrška i pomoć koju pružaju medijatori u obrazovanju

Sudeći prema odgovorima glavnih školskih aktera koji su bili upoznati sa ulogom i učešćem medijatora, njihovo mišljenje o glavnim naporima medijatora odnosilo se na različite aspekte te aktivnosti, obuhvatajući pre svega sledeće:

- Upis učenika;
- Poboljšanje redovnosti učeničkog pohađanja nastave;
- Poboljšanje školskog uspeha učenika;
- Poboljšanje ponašanja učenika u školi;
- Uspostavljanje dobre komunikacije između porodice i škole;
- Sprečavanje napuštanja škole pre završetka školovanja;
- Povratak u školu učenika koji su ranije napustili školovanje;
- Pomoć učenicima kako bi im intenzivna nastava bila dostupna;
- Upis repatrirane dece;
- Nostrifikacija dokumenata potrebnih za upis u školu;
- Overa slučajeva u kojima se učenik prebacuje iz škole u školu;
- Sprečavanje učenika da napusti školu pre završetka školovanja u slučajevima kada su uzrok tome ekonomske teškoće;
- Zdravstvena zaštita učenika;
- Motivisanje učenika na dobro ponašanje i dobar uspeh u školi;
- Podsticanje na upis devojčica u školu.

Na osnovu analize popunjenih upitnika i intervjua obavljenih s različitim akterima, može se zaključiti da se glavni pravci pomoći i podrške medijatora u obrazovanju odnose na:

- Upis u školu (oko 60 %);
- Sprečavanje učenika da napuste školu pre završetka školovanja (oko 59 %);
- Poboljšanje redovnosti pohađanja nastave (oko 55 %);
- Poboljšanje ponašanja učenika u školi (oko 54 %);
- Povratak u školu učenika koji su je napustili pre završetka školovanja (oko 53 %);
- Uspostavljanje i jačanje bolje komunikacije između škole i porodice (oko 52 %);
- Podsticanje devojčica na upis u školu (oko 52 %).

Učenički odgovori kada je reč o pruženoj pomoći odražavaju te nalaze. Ako je suditi prema odgovorima učenika, pomoć je usredsređena na sledeće:

- Poboljšanje redovnosti učeničkog pohađanja nastave (oko 65 %);
- Sprečavanje učenika da napuste školu pre završetka školovanja (oko 63%);
- Uspostavljanje i jačanje bolje komunikacije između škole i porodice (59 %);
- Upis u školu (oko 58 %);
- Upis na intenzivnu nastavu i njeno pohađanje (oko 52 %);
- Poboljšanje učeničkog ponašanja u školi (oko 51 %).

Aktivnosti medijatora u obrazovanju

Da bi sproveli navedene intervencije, medijatori su sarađivali s raznim entitetima koji imaju uticaja u školi i van nje, uključujući direktore škola, nastavnike, razredne starešine, učenike uključene u Program medijacije, sastanke s roditeljima i zajedničke sastanke na relaciji škola–porodica.

Na osnovu velikog broja odgovora direktora i nastavnika može se zaključiti da su, kako bi se poboljšala redovnost pohađanja nastave i smanjila stopa napuštanja škole pre završetka školovanja, medijatori u obrazovanju obavljali sledeće aktivnosti:

- Saradnja sa direktorom škole (74,6%);
- Saradnja sa razrednim starešinom (74,5%);

- Posete porodicama učenika/komunikacija sa članovima porodica i učenicima (72%).

Po rečima direktora škola, medijatori su obavili čitav niz aktivnosti koje su vezane za delatnost ESRNN²⁴ na nivou škole. Oni su naveli da su medijatori u obrazovanju članovi ESRNN u 68% škola koje su obuhvaćene ovom studijom. U sklopu tih ekipa, medijatori su se dosad bavili sledećim aktivnostima:

- Prikupljali su i davali podatke o broju dece u određenom školskom okrugu koja su dostigla školski uzrast (oko 85 %);
- Sarađivali su sa školama kako bi se obezbedio povratak u školu dece koja su napustila školovanje (oko 85 %);
- Dostavljali su informacije o potrebama, mišljenjima i strahovanjima roditelja pripadnika zajednica Roma, Aškalija i Egipćana u vezi sa obrazovanjem njihove dece (85 %);
- Sarađivali su sa školom u cilju organizovanja kampanja za upis dece u prvi razred osnovne škole (oko 71%);
- Sarađivali su sa školom radi upisa dece povratnika i repatrirane dece (43%);
- Sarađivali su sa školom radi promovisanja i podsticanja upisa dece u predškolsko obrazovanje (43%).

Medijatori su preduzimali aktivnosti/mere saradnje s različitim entitetima koji imaju uticaja u školi i van nje, takođe pružajući ciljanu podršku učenicima. Među najizrazitijim aktivnostima/merama na planu saradnje učenici su pobrojali sledeće:

- Razgovori između medijatora i samih učenika (73,6%);
- Saradnja s direktorom škole (69,9%)

Više informacija može se naći u Tabeli 17. u Aneksu 1. ovog izveštaja.

Br.	Alternative	DA	Ukupno
		%	Ne
1	Kućne posete i razgovor s roditeljima/članovima porodice	40,0	75
2	Saradnja s direktorom škole	69,9	73
3	Saradnja s razrednim starešinom	42,6	68
4	Saradnja s mojim nastavnicima	48,5	68
5	Lična komunikacija sa mnom	73,6	72
6	Organizacija sastanaka s roditeljima, nastavnicima i decom u centru za nastavu, u školi, u obrazovnom centru ili u kući itd.	51,4	72

Čak i kada je reč o razgovorima s roditeljima, oni su naglasili podršku koju medijatori pružaju deci i porodicama. Među najčešćim intervencijama oni su pomenuli posete medijatora školama ili porodicama, intervencije u školi radi upisa ili povratka učenika, pomoć u obezbeđivanju prevoza, knjiga i sredstava za higijenu, kao i pomoć u učenju. Medijatori su organizovali zajedničke sastanke s roditeljima (mahom jednom mesečno), na kojima su raspravljana različita pitanja u vezi sa obrazovanjem dece, problemima i teškoćama porodica i učenika i mogućnostima za iznalaženje rešenja.

²⁴Prema Administrativnoj uredbi br. 7/2011 o stvaranju i jačanju ekipa za sprečavanje i reagovanje na napuštanje obaveznog školovanja i neupisivanje na obavezno školovanje, ESRNN je administrativni entitet koji se osniva u sklopu zvanične školske administracije. Na školskom nivou, u sastav ESRNN ulazi upravni savet škole. U sastav tih timova (ekipa) ulaze predstavnici učenika, nastavnika, roditelja, kabineta direktora i, tamo gde je to potrebno, predstavnici nevladinih organizacija. ESRNN se bavi sprečavanjem napuštanja škole i reagovanjem na napuštanje škole na svim nivoima preduniverzitetskog obrazovanja, sprečavanjem prekidanja redovnog pohađanja škole, kao i neupisivanjem dece i omladine u obavezno školovanje.

Povratne informacije o radu medijatora u obrazovanju

Povratne informacije od direktora škola, nastavnika i roditelja o radu medijatora u obrazovanju različite su među sobom. U celini gledano, komentari imaju tendenciju da budu pozitivni i podsticajni za rad koji obavljaju medijatori.

Imajući na umu činjenicu da odaju priznanje na podršci koju medijatori pružaju integrisanju dece u proces obrazovanja, oko 68 posto svih direktora i zamenika direktora škola kažu da su veoma zadovoljni tim vidom podrške. Smatra se da angažovanje medijatora u obrazovanju predstavlja dobru praksu u cilju poboljšanja obrazovnog položaja Roma, Aškalija i Egipćana na Kosovu i, po mišljenju tih ispitanika, navedenu praksu treba nastaviti. Komentari na završetku upitnika uglavnom se odnose na potrebu za većom saradnjom svih aktera da bi se još bolje podržale te zajednice, posebno za većom saradnjom medijatora i ESRNN da bi se omogućilo hitno reagovanje u slučajevima izostanaka sa nastave i napuštanja škole.

U podjednako meri roditelji koji su bili obuhvaćeni ovom studijom odaju priznanje na praksi angažovanja medijatora u cilju poboljšanja obrazovnog položaja Roma, Aškalija i Egipćana. Njih 95 posto kažu da su zadovoljni aktivnostima medijatora u obrazovanju, posebno kada je reč o aktivnostima na planu saradnje sa školama radi poboljšanja redovnosti pohađanja nastave i sprečavanja napuštanja škole.

Rezime: Analiza zaključaka izvedenih iz ankete obavljene među školskim akterima o saradnji s medijatorima u obrazovanju ukazuje na sledeće:

- ▶ Ogromna većina ključnih aktera na školskom nivou dobro je obavještena o prisustvu medijatora u njihovoj školi i o ulozi koju medijatori obavljaju;
- ▶ Medijatori u obrazovanju obavljaju mnogobrojne aktivnosti koje su uglavnom usredsređene na poboljšanje redovnosti pohađanja nastave i sprečavanja napuštanja škole pre završetka školovanja među učenicima iz zajednica Roma, Aškalija i Egipćana;
- ▶ Saradnja s medijatorima i pomoć koju oni pružaju uglavnom se odvija u obliku podrške upisu dece u škole, poboljšanju redovnosti pohađanja nastave, poboljšanju ponašanja učenika u školi, uspostavljanju dobre komunikacije između škole i porodice, sprečavanju učenika da napuštaju školu pre završetka školovanja, vraćanju u školu onih koji su napustili školovanje, upisu na intenzivnu nastavu i pohađanju te nastave i promovisanju upisa devojčica u škole;
- ▶ U celini gledano, ocena koju školski akteri daju radu medijatora u obrazovanju je pozitivna i podsticajna za njihovu aktivnost, a sugestije za budućnost sadrže zahteve za povećanje te saradnje i njenu institucionalizaciju.

4.2.2. Saradnja medijatora u obrazovanju s centralnim i lokalnim institucijama

U ovom odeljku predstavimo zaključke izvedene iz intervjua s predstavnicima centralnih i lokalnih institucija²⁵ u vezi s radom medijatora, gde su u središtu pažnje bile sledeće teme: (i) osnovna uloga i zadaci medijatora; (ii) saradnja/podrška medijatora i institucija; (iii) slučajevi dece pripadnika tih zajednica koja ne pohađaju školu; (iv) ocena rada medijatora u obrazovanju.

Spisak intervjuisanih pojedinaca može se naći na Tabeli 2. u Aneksu 1. ovog izveštaja.

Percepcija uloge i zadataka medijatora u obrazovanju

MONT – Kancelarija za obrazovanje zajednica. Ako je suditi po razgovoru s predstavnikom te kancelarije, ona je dobro upućena u Program medijacije BSFK-a, ulogu i zadatke medijatora uključenih u taj program i sam Program medijacije. Po rečima sagovornika, MONT nije bio uključen u razvoj/utvrđivanje uloge, zadataka i angažovanje medijatora u obrazovanju. Uloga MONT-a prvenstveno je usredsređena na finansijsku podršku za šest obrazovnih centara (uključujući obrazovni centar BSFK-a u Gračanici).

*Opštinski departman za obrazovanje (ODO)*²⁶. Intervjui vođeni s predstavnicima ODO ukazuju na to da su oni dobro informisani o ulozi medijatora u obrazovanju BSFK-a i da su do informacija došli prvenstveno kroz saradnju i redovne sastanke sa BSFK-om, u skladu s memorandumima o razumevanju koje su potpisali.

Sagovornici smatraju da su zadaci medijatora u skladu s potrebama zajednica Roma, Aškalija i Egipćana. Međutim, oni navode da neki zahtevi nisu prilagođeni ulozi i zadacima medijatora, kao što je zahtev da se prati nastava u razredu, što ODO ne dopušta, jer je reč o materiji uređenoj zakonom.

Opštinska kancelarija za zajednice i povratak (OKZP). Većina intervjuisanih zvaničnika u opštinskoj kancelariji za zajednice i povratak saopštava da je obaveštena o ulozi i zadacima medijatora u obrazovanju. Kada im je postavljeno konkretno pitanje u vezi s radom medijatora, dva sagovornika (Kosovo Polje i Obilić)²⁷ izjavila su da su upoznati s tim da se rad medijatora zasniva na Strategiji integracije zajednica Roma, Aškalija i Egipćana, Obrazovna komponenta 2009–2015, dok su ostali sagovornici izjavili da nisu u dovoljnoj meri obavešteni o ulozi i zadacima medijatora (Peć). Jedan drugi zvaničnik je izjavio da su, po njegovom mišljenju, uloga i zadaci medijatora usmereni ka pružanju podrške na relaciji porodica–škola (Đakovica).

²⁵Intervju sa Enesom Kadić, načelnikom Odseka za zajednice i pitanja rodne pripadnosti, MONT, 17. april 2014.

²⁶Intervjui s predstavnicima ODO:

Kosovo Polje: Isljam Šabani (Islam Shabani), direktor (24. mart 2014).

Obilić: Fatime Plana (Fatime Pillana), direktorka (24. mart 2014).

Peć: Mon Beriša (Mon Berisha), zvaničnik (25. mart 2014).

Đakovica: Dijana Ćarkadžija (Diana Qarkaxhia), direktorka (25. mart 2014).

²⁷Spisak intervjua s predstavnicima opštinskih kancelarija za zajednice i povratak:

Kosovo Polje: Slađana Lazić (24. mart 2014).

Obilić: Slaviša Adjančić (24. mart 2014).

Peć: Nedžad Kastrati (Nexhat Kastrati) (25. mart 2014).

Đakovica: Kaplan Krši (Kapllan Kërshi) (28. mart 2014).

Predstavnici zajednica u opštinama.²⁸ Dva od tri intervjuisana predstavnika zajednice Kosovo Polje i Obilić potvrdila su da su obavešteni o ulozi i zadacima medijatora u obrazovanju BSFK-a, pošto ti ljudi rade u njihovim opštinama i u kontaktu su s njima.

Saradnja/podrška između medijatora u obrazovanju i institucija

MONT – Kancelarija za obrazovanje zajednica. Kada je reč o saradnji između MONT-a i BSFK-a u Programu medijacije u obrazovanju, naglašeno je da je Ministarstvo već uspostavilo saradnju s tom organizacijom, ali da još uvek nema neposredne saradnje s medijatorima. Bilo je slučajeva da su medijatori dostavili informacije Ministarstvu ili da su zahtevali pomoć od te institucije u odnosu na reintegraciju učenika koji su već napustili školovanje ili dece koja ranije nisu bila upisana u školu i Ministarstvo je u tim slučajevima pružilo podršku. Po rečima intervjuisanog zvaničnika MONT-a, BSFK je obezbedio upis 50 mališana u redovne škole i nastavio je da im pomaže kako bi oni redovno pohađali nastavu.

Opštinski departman za obrazovanje (ODO). Intervjuisani zvaničnici naveli su da ODO saraduje s medijatorima u različitim oblastima koje su obuhvaćene opisom poslova i radnim zadacima medijatora. Po njihovim rečima, većina saradnje se odvija u vezi sa aktivnostima koje obavlja ESRNN. Ukazali su na to da se te aktivnosti odvijaju uz podršku medijatora, što se uglavnom sastoji od napora da se u prvi razred upišu deca koja su već premašila upisni uzrast (učenici stariji od šest godina), da se obezbedi prevoz za učenike, posebno one kojima je teško da sami putuju do škole; da se obezbede sredstva za higijenu i organizuju ispiti za učenike koji nisu ocenjeni iz nekih predmeta (tu je poseban naglasak u Peći).

Opštinska kancelarija za zajednice i povratak (OKZP). Ispitanici iz tih kancelarija ukazuju na različite oblike saradnje s medijatorima, kao što su zajedničke posete, posebno posete medijatora opštini, zajedničke posete školama i porodicama radi procene slučajeva, kao i pomoć radi obezbeđivanja upisa u škole i redovnog pohađanja nastave.

Po rečima tih sagovornika, zahvaljujući saradnji s medijatorima u obrazovanju, oni su dobili razne zahteve koji se uglavnom odnose na verifikaciju slučajeva i kompatibilnosti podataka. Medijatori su takođe zahtevali da kancelarija podrži i olakša upis učenika u one škole koje su najbliže datoj zajednici. Pored toga, sagovornici su ukazali na to da su im upućeni zahtevi da obezbede dokumente neophodne za upis, učila itd.

Kada je reč o planovima za buduću saradnju s medijatorima, intervjuisani zvaničnici (sa izuzetkom Peći) kažu da su otvoreni za dalje pružanje institucionalne podrške sredstvima i resursima koja imaju na raspolaganju. Međutim, kada je reč o materijalnoj podršci aktivnostima, oni kažu da u budžetu za to nedostaju odgovarajuća sredstva. Što se tiče kancelarije u Peći, postavljen je zahtev da, u cilju moguće saradnje između te kancelarije i medijatora u obrazovanju, medijatori budu ti koji će tražiti uspostavljanje saradnje i da budu spremni da obave svoje poslove i zadatke.

²⁸Intervjui s predstavnicima zajednica u opštinama:
Kosovo Polje: Haljilj Čerimi (Halil Qerimi) (24.mart 2014).
Peć: Gani Toska (25. mart 2014).
Obilić: Šaban Beriša (Shaban Berisha) (24. mart 2014).

Predstavnici zajednica u opštinama. Ima mnogo izrazitih nepodudarnosti kada je reč o saradnji predstavnika zajednica u opštinama s medijatorima u obrazovanju. To su potvrdila i tri intervjuisana predstavnika zajednica u Peći, Kosovu Polju i Obiliću. Predstavnik iz opštine Peć potvrdio je da nema nikakve saradnje sa medijatorom u obrazovanju BSFK-a. Predstavnik opštine u Kosovu Polju izjavio je da saradnja nije sasvim adekvatna, dok je predstavnik u Obiliću kazao da oni imaju dobru saradnju s medijatorom BSFK-a i da je, uz podršku ODO, organizovano nekoliko zajedničkih aktivnosti usredsređenih na integrisanje dece iz zajednica u škole.

Slučajevi dece iz zajednica koja nisu upisana u školu

MONT – Kancelarija za obrazovanje zajednica. Opšte informacije koje se mogu dobiti od te kancelarije u vezi sa inkluzijom dece zajednica Roma, Aškalija i Egipćana u obrazovni sistem ukazuju na slučajeve dece koja i dalje ostaju van školskog sistema. Po rečima jednog zvaničnika, izveštaji o slučajevima napuštanja škole pre završetka školovanja u okviru EMIS (izveštaj za prvu polovinu 2013) ukazuju na 12 učenika koji su napustili školu, mahom u sedmom i osmom razredu. Statistika o učenicima pripadnicima zajednica Roma, Aškalija i Egipćana od 2012. ukazuje na smanjenje broja dece koja nisu obuhvaćena sistemom obrazovanja i na povećanje stope upisa u obavezno osnovno i srednje obrazovanje. Po rečima tog zvaničnika, sve je to rezultat afirmativne politike koju vodi MONT za te zajednice i kontinuiranih aktivnosti organizovanih s roditeljima i sa zajednicom. Ipak, nema preciznih podataka o uticaju aktivnosti medijatora u obrazovanju u tom segmentu.

Opštinski departman za obrazovanje (ODO) Intervjui obavljani s predstavnicima ODO u četiri opštine obuhvaćene ovom studijom – Kosovu Polju, Obiliću, Peći i Đakovici – ukazuju na to da postoji bolja stopa inkluzije dece pripadnika zajednica Roma, Aškalija i Egipćana u obrazovni sistem. Po rečima sagovornika, to ostvarenje predstavlja rezultat saradnje između ODO, ESRNN, škola, porodica i medijatora u obrazovanju, ali je istovremeno i rezultat mnogobrojnih aktivnosti takvih aktera kao što su UNICEF, BSFK, Help for All itd.

Opštinska kancelarija za zajednice i povratak (OKZP). Zvaničnici iz tih opštinskih kancelarija koji su intervjuisani u okviru tog istraživanja potvrdili su da slučajevi dece koja nisu uključena u obrazovni sistem potiču upravo iz tih zajednica i da su i dalje problem u opštinama. Njihove izjave u tom smislu usredsređene su na rad koji se obavlja s povratnicima i na integrisanje te dece u obrazovni sistem.

Većina funkcionera potvrdila je da je broj dece koju treba integrisati u obrazovni sistem relativno visok i iznosi oko tridesetoro dece u svakoj opštini. Po njihovim rečima, najveće prepreke integrisanju dece u obrazovni sistem identifikovane su u opštinama Kosovo Polje i Peć.

Predstavnici zajednica u opštinama. Ispitanici su ukazali na to da postoji veliki broj dece iz zajednica Roma, Aškalija i Egipćana koja nisu upisana u školu: 20–23 deteta po opštini. Pored toga, po rečima ispitanika, ta deca uglavnom potiču iz porodica koje su se vratile iz Srbije i iz Crne Gore i spadaju u starosnu kategoriju od osam do dvadeset godina.

Intervjuisani predstavnici zajednica u opštinama kažu da je, u poređenju sa dve prethodne godine, u 2014. uočena tendencija smanjenja broja dece koja nisu uključena u školski sistem, ali bi, po njihovom mišljenju, valjalo ukazati na to da iako ima dece koja su u određenom periodu integrisana u obrazovni sistem, na drugoj strani ima i dece koja su taj sistem napustila.

Ocena rada medijatora u obrazovanju

MONT – Kancelarija za obrazovanje zajednica. Kada je reč o rezultatima terenskog rada medijatora, saopšteno je da su oni pružili značajnu pomoć u pružanju podrške integrisanju dece i jačanju saradnje između škola i porodica, ali da, barem do sada, MONT nije obavio nijednu procenu rada medijatora na terenu, niti nadzor nad tim radom i smatra da postojeća situacija predstavlja rezultat zajedničkog napora svih aktera (MONT, ODO, BSFK, ostale organizacije).

Opštinski departmani za obrazovanje (ODO). Predstavnici ODO smatraju da su rezultati rada medijatora veoma pozitivni i da su oni uglavnom uspeali da spreče napuštanje škole pre završetka školovanja (Peć) i da omoguće povratak učenika u škole (Obilić). Mere podrške koje su preduzeli medijatori uglavnom su se svodile na svakodnevno praćenje, pružanje pomoći za vannastavne aktivnosti, pomoć u izradi domaćih zadataka, posete porodicama i kontakte sa školom.

Veliki naglasak stavlja se na doprinos medijatora u podizanju nivoa svesti porodica i uspostavljanju kontakata između ODO i porodica s obzirom na to da su medijatori zastupljeni i u savetima roditelja.

Gledano u celosti, rad i posvećenost medijatora u obrazovanju sagledavaju se kao jedan vid dobre prakse koju sprovodi ODO zato što su bitno doprineli povećanju broja učenika iz zajednica Roma, Aškalija i Egipćana koji su upisani u škole. Ipak, kada je reč o budućnosti, zvaničnici preporučuju da centralni nivo (MONT) podrži taj program. Buduće aktivnosti medijatora treba da uživaju i finansijsku podršku drugih organizacija. Pored toga, valjalo bi raditi da bi se obezbedila izgradnja njihovog profesionalnog kapaciteta, budući da je to element koji često ograničava mogućnosti saradnje.

Opštinska kancelarija za zajednice i povratak (OKZP). Intervjuisani predstavnici su izjavili da određene rezultate rada medijatora treba sagledati u pozitivnom svetlu, ne samo kada je reč o povratnicima već i kada je reč o celini njihovih napora, pre svega onome što se odnosi na inkluziju dece u intenzivnu nastavu, poboljšanje komunikacije s roditeljima, identifikovanje određenih slučajeva i izbegavanje etničkih sukoba u školama, kao i podizanje nivoa svesti o poštovanju kulturne različitosti, upisa dece u školu itd.

Predstavnici zajednica u opštinama. Većina sagovornika naglasila je da angažovanje medijatora predstavlja veoma dobru praksu, koja se mora dalje nastaviti. Što se tiče preporuka za budućnost, oni su ukazali na potrebu da medijatori potiču isključivo iz tih zajednica kako bi bili potpuno upoznati sa specifičnom kulturnom pozadinom, problemima i strahovanjima u datom području, a ukazali su i na potrebu za izgradnjom kapaciteta i povećanjem broja medijatora da bi njihov rad vremenom postao efikasniji.

Rezime. Presek zaključaka izvedenih iz intervju s predstavnicima centralnih i lokalnih institucija pokazuje sledeće:

- ▶ I centralne i lokalne institucije upoznate su sa osnovnom ulogom i zadacima medijatora u obrazovanju;
- ▶ Postoji saradnja/podrška između medijatora u obrazovanju i obrazovnih institucija i na jednom i na drugom nivou. Veća podrška i saradnja evidentirana je na lokalnom nivou, iako ni ona još uvek nije dosegla nivo koji je poželjan (što su potvrdili i neki lokalni zvaničnici).
- ▶ Medijatori u obrazovanju doprineli su identifikaciji slučajeva dece koja su napustila školu pre završetka školovanja, a koja pripadaju zajednicama Roma, Aškalija i Egipćana. Sagovornici ističu da je rad medijatora omogućio da se smanji broj onih koji napuštaju školu.

- ▶ Rad medijatora u obrazovanju pozitivno je ocenjen u većini intervjuja, iako je ukazano na to da bi medijatori trebalo da dobiju institucionalni status da bi ta saradnja bila stvarna i održiva.

4.2.3. Doprinos drugih organizacija Programu medijacije u obrazovanju BSFK-a

U ovom odeljku usredsredićemo se na rad medijatora u partnerstvu sa organizacijama i partnerima koji podržavaju obrazovanje na Kosovu. Te informacije su zasnovane na odgovorima intervjuisanih ispitanika iz tri različite organizacije,²⁹ čije je polje rada tesno povezano s poboljšanjem obrazovnog položaja pripadnika zajednica Roma, Aškalija i Egipćana, a čija su misija i obaveze u tom kontekstu često uzajamno povezane s ciljevima Programa BSFK-a.

*Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS) – Kancelarija za politiku prema zajednicama i povratnicima na Kosovu.*³⁰ Saopšteno je da postoji dobra saradnja u sklopu Programa medijacije BSFK-a, što posebno važi za period 2010–2013, kada je OEBS pružao finansijsku podršku iz koje su obezbeđivane plate medijatora u obrazovanju, razvijani su moduli programa/obuke i podržavani su i obučavani medijatori za taj program. Drugi period saradnje između OEBS-a i BSFK-a obuhvatio je podršku sprovođenju studije Van škole (Out-of-school – Balkan Sunflowers 2013), kojoj je cilj bio sagledavanje učešća zajednica Roma, Aškalija i Egipćana u obrazovanju. Medijatori u obrazovanju bili su deo te studije i njihov doprinos je bio usredsređen na prikupljanje podataka s terena. Pored toga, medijatori su učestvovali u aktivnostima koje je OEBS organizovao s roditeljima i zajednicom.

Funkcionerka OEBS-a koja je intervjuisana za potrebe ove studije izjavila je da duboko ceni uticaj medijatora u obrazovanju na poboljšanje obrazovnog položaja tih zajednica u periodu tokom koga je OEBS aktivno podržavao Program BSFK-a. U tom smislu, ona je izjavila da je bilo slučajeva kada je pomoć medijatora omogućila deci da se vrate u školu zahvaljujući uspostavljenom kontaktu između porodica i škole. *“Naš je cilj bio da obezbedimo institucionalizaciju medijatora u periodu između 2012. i 2013. godine, iako to još nije ostvareno. S druge strane, MONT još nije izdao licencu za program obuke i medijatori nemaju nijedan priznati i akreditovani certifikat. Nama je bilo važno da se institucionalizuje uloga medijatora, ali je, s druge strane, isto tako važno da oni mogu da ponude uspešan i kvalitetan rad. Strategija za integraciju zajednica Roma, Aškalija i Egipćana 2009–2015. (obrazovna komponenta) predviđa podršku medijatorima, ali to još uvek nije postalo funkcionalno.”*³¹

*UNICEF*³² Po rečima predstavnika UNICEF-a, ta organizacija je uključena u konkretne aktivnosti na planu saradnje s medijatorima BSFK-a u okviru sprovođenja opštinskih akcionih planova za integraciju zajednica Roma, Aškalija i Egipćana u sistem obrazovanja (preko ECMI).

²⁹(1) Intervju sa Sarom Banjato (Sara Bagnato), funkcionerkom OEBS-a za politiku prema zajednicama/povratku (14. april 2014).

(2) Intervju sa Aferditom Spahiu, ekspertom za obrazovanje, kancelarija UNICEF-a na Kosovu (24. april 2014).

(3) Intervju s Verom Pulja, koordinatorkom Programa za manjine i Rome, KFOD (4. maj 2014).

³⁰Misija Organizacije za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS) na Kosovu jeste promovisanje ljudskih prava, dobrog upravljanja i bezbednosti stanovnika Kosova kroz mehanizam monitoringa i pružanje podrške radu lokalnih institucija. Sajt posećen 24. aprila 2014. www.osce.org

³¹ *ibid.*

³²Misija UNICEF-a jeste zalaganje za zaštitu dečijih prava, pružanje pomoći u zadovoljavanju njihovih osnovnih potreba i proširenje njihovih mogućnosti da dosegnu svoj puni potencijal. UNICEF se u tome rukovodi odredbama i načelima Konvencije o pravima deteta. Više o tome vidi na: <http://www.unkt.org/un-agencies/unicef/>. (sajt posećen 25. aprila 2014).

Što se tiče uloge medijatora, predstavnik UNICEF-a je naglasio važnost jačanja njihovog položaja u vezi sa inkluzijom dece iz tih zajednica u obrazovanje, s tim što glavni naglasak treba da bude na saradnji sa institucijama, školama, porodicama i zajednicama. Uloga medijatora u obrazovanju smatra se dobrom prilikom za stvaranje veze između škole i zajednice i sredstvom za jačanje inkluzije dece u obrazovni proces.

UNICEF je trenutno od UNMIK-a dobio sredstva čiji se deo odnosi na podršku aktivnostima BSFK-a i medijatora u obrazovanju. UNICEF veruje da se mora rešavati pitanje institucionalizacije i pružanje podrške ulozi i radu medijatora u obrazovanju na Kosovu da bi njihova aktivnost bila uspešnija.

*KFOD*³³ Saradnja KFOD-a sa BSFK-om bila je usredsređena na pružanje podrške obrazovnim centrima i na pružanje podrške BSFK-u u snimanju dokumentarnog filma o očekivanoj dužini života pripadnika zajednica Roma, Aškalija i Egipćana na Balkanu u kome se indirektno dotiču izvesni aspekti obrazovanja, zatim u pružanju podrške organizovanju istraživanja Van škole i saradnji u okviru projekta Podrška EU u sprovođenju strategije za integraciju zajednica Roma, Aškalija i Egipćana (EU SIMRAES) 2011–2013

KFOD smatra da je praksa medijacije u celini gledano veoma važna i preporučuje da se MONT pozabavi potrebom za formalizovanjem i jasnim utvrđivanjem sadržaja uloge medijatora. Po rečima predstavnika KFOD-a, MONT treba redovno da nadzire i procenjuje rad medijatora, da utvrdi standarde kvaliteta za obezbeđene programe i usklađenost infrastrukture s potrebama dece koja u tim programima učestvuju. Sem toga, predstavnica KFOD-a je naglasila da *vladine institucije, međunarodna zajednica i donatori visoko cene rad centara kao činilac koji je pozitivno uticao na vitalnost i održivost obrazovanja i na sprečavanje napuštanja škole pre završetka školovanja. Upravo na osnovu tih rezultata, vlada bi trebalo da ispita mogućnost da te centre i medijatore uključi u svoje finansijske planove, otvarajući zasebnu stavku za podršku tim centrima i medijatorima. Pitanje nedostatka sredstava može se rešavati tako što će se kombinovati vlastita sredstva (iz konsolidovanog budžeta Kosova) sa sredstvima donatora, da bi docnije, uz dobro planiranje, sve to moglo da bude prebačeno u punu nadležnost vlade.*³⁴

Rezime

Analiza rezultata dobijenih na osnovu intervjua s predstavnicima OEBS-a – Kancelarija za zajednice i povratnike na Kosovu, UNICEF-a i KFOD-a ukazuje na sledeće:

- ▶ Te organizacije imaju dobru saradnju i uključene su u zajedničke aktivnosti s medijatorima BSFK-a u Programu medijacije u obrazovanju;
- ▶ Tri partnera koji podržavaju obrazovanje na Kosovu smatraju da uloga medijatora u obrazovanju pruža povoljnu priliku za uspostavljanje veza između škole i zajednice, povećanje redovnosti pohađanja nastave i sprečavanje dece pripadnika zajednica Roma, Aškalija i Egipćana da napuste školu pre završetka školovanja;
- ▶ Oni preporučuju da centralne i lokalne obrazovne institucije, uključujući MONT, preuzmu mere za institucionalizaciju uloge medijatora i da utvrde jasnu specifikaciju zadataka i odgovornosti.

³²Kosovska Fondacija za otvoreno društvo (KFOD) saraduje s vlastima i civilnim sektorom na jačanju kapaciteta, poboljšanju sprovođenja postojećih sektorskih politika i razvoju novih strateških pravaca. KFOD to i ostvaruje kroz razvoj i primenu sopstvenih projekata, i kroz podršku kosovskim organizacijama kojima je potrebna kako finansijska, tako i operativna pomoć. Više informacija može se naći na sajtu: www.KFOD.org (sajt posećen 5. maja 2014).

³³ibid.

■ V. ZAKLJUČCI I PREPORUKE

Ovo poglavlje sadrži zaključke Studije i nudi tematski grupisane preporuke o ulozi medijatora u integrisanju zajednica Roma, Aškalija i Egipćana u obrazovni sistem na Kosovu.

5.1. Zaključci

Analiza obrazovne politike i dokumenata koji se bave integracijom zajednica Roma, Aškalija i Egipćana u obrazovni proces na Kosovu, kao i rezultati intervjua vođenih sa zvaničnicima Saveta Evrope i organizacije *Balkan Sunflowers Kosova* u kontekstu Programa medijacije u obrazovanju na Kosovu, ukazuju na sledeće:

1. Program medijacije u obrazovanju na Kosovu i učešće medijatora u njemu proisteklo je iz projekta *Interkulturalizam i bolonjski proces*, koji je primenjivan 2008–2011. sa strane SE i u saradnji sa MONT-om, lokalnim institucijama i međunarodnim organizacijama koje su aktivne na Kosovu. BSFK je od 2010. ključna organizacija za implementaciju tog programa, dok je SE prešao na realizaciju drugih projekata čiji su ciljevi usredsređeni na angažovanje medijatora u obrazovanju. Aktivnosti na planu pružanja podrške Programu medijacije odvijale su se prvenstveno u dva modaliteta: (i) aktivnosti u pet obrazovnih centara i (ii) aktivnosti medijacije u školi, porodici i zajednici. Svrha tih aktivnosti je pružanje podrške povećanoj dostupnosti obrazovanja za decu zajednica Roma, Aškalija i Egipćana tako što će se podsticati upis u škole, poboljšati redovnost pohađanja nastave i sprečavati napuštanje škole pre završetka školovanja.
2. Medijatori u obrazovanju koji su uključeni u taj program jesu pojedinci koji potiču iz tih zajednica i koji su još ranije bili angažovani na aktivnostima medijacije u prethodnim projektima (u različitim organizacijama). Oni imaju, kao minimum, završenu srednju školu i pohađaju stalnu profesionalnu obuku. BSFK/OEBS je koncipirao program obuke za profesionalni razvoj i unapređenje medijatora, ali taj program još nije dobio odgovarajuću licencu i nisu ga akreditovali relevantne institucije (MONT i Agencija za akreditaciju obrazovnih programa), iako je BSFK podneo zahtev za akreditaciju MONT-u još 2012. godine.
3. Program medijacije u obrazovanju razvijen je uz podršku SE, a da bi poslužio kao pomoćni mehanizam za integrisanje zajednica Roma, Aškalija i Egipćana u obrazovni sistem Kosova i zasniva se na politici obrazovanja kojoj su cilj inkluzija i poštovanje prava na obrazovanje svih građana koji žive na Kosovu.

Iz analize pravnog okvira obrazovanja na Kosovu i drugih dokumenata koji se odnose na rad medijatora, **a relevantni su za njihov položaj, utvrđeno je sledeće:**

- Položaj medijatora u obrazovanju nije priznat i nije regulisan nijednim dokumentom u zakonodavnom okviru obrazovanja na Kosovu;
- Položaj medijatora u obrazovanju trenutno je uređen samo Opisom poslova i zadataka angažovanih medijatora i ugovorima o zapošljavanju u Programu u nekim opštinama.

Analiza statističke baze podataka Programa (Baza podataka o klijentima medijacije u obrazovanju) u odnosu na obuhvat i razmere podrške Programa školske medijacije BSFK-a u 2013. godini pokazala je sledeće:

1. Program medijacije u obrazovanju obuhvata devet opština na Kosovu: Štimlje, Uroševac, Podujevo, Peć, Kosovo Polje, Lipljan, Obilić (sa Plemetinom), Đakovicu i Gračanicu. U okviru Programa saradnja je proširena na 35 škola u tim opštinama;
2. Pored toga što donosi podatke o obuhvaćenosti Programom, razmerama podrške i individualnim karakteristikama lica kojima je pružena pomoć u okviru Programa medijacije u opštinama i školama koje su u taj program uključene, statistička baza podataka služi kao resurs samog Programa i akteri na taj način dobijaju informacije o njenom sadržaju i specifičnostima;
3. Nivo podrške Programu medijacije u obrazovanju razlikuje se od opštine do opštine i od jedne do druge škole. Tokom 2013. medijatori su pružili pomoć za ukupno 980 pojedinaca, od kojih je 441 dobio pomoć više nego jednom, što se u terminologiji tog programa označava kao „rekurentni slučaj“. Kada se ubroje i ti slučajevi, ukupan broj slučajeva kojima je u 2013. godini pružena pomoć u okviru Programa iznosi 1.421. U Tabeli 3. u Aneksu 1. ovog izveštaja je navedeno više detalja o obuhvatu i rekurentnim slučajevima u svakoj opštini koja je bila uključena u Program medijacije BSFK-a.
4. Polna struktura pojedinaca koji su učestvovali u Programu relativno je uravnotežena, tako da su Programom bila obuhvaćena 583 dečaka (59,5%) i 397 devojčica (40,5%). Kada je reč o uzrastu, zaključci ukazuju na to da najveći procenat lica kojima je pružena pomoć spada u starosnu kategoriju od osam do jedanaest godina, koja čini ukupno 39%. Na Tabeli 4. u Aneksu 1. ovog izveštaja navedeni su detalji o starosnim grupama obuhvaćenim Programom medijacije u obrazovanju BSFK-a.

Analiza statističke baze Programa u odnosu na **aktivnosti medijatora u obrazovanju i modalitete njihovog rada ukazuju na sledeće:**

1. Aktivnosti na planu pružanja pomoći u sklopu Programa medijacije prvenstveno su se odvijale kroz dva glavna modaliteta: (i) aktivnosti u pet obrazovnih centara i (ii) aktivnosti na medijaciji u školi, porodici i zajednici.
2. Najveći broj slučajeva u kojima su medijatori pružili pomoć odnosio se na (i) poboljšanje redovnosti u pohađanju nastave (475 slučajeva u kojima je pružena pomoć), (ii) povratak učenika u škole (321 slučaj u kome je pružena pomoć) i na (iii) informacije ili podršku u vezi sa upisom na program intenzivne nastave (134 slučaja u kojima je pružena pomoć). Kada je reč o trajanju pomoći, u većini slučajeva pomoć je pružana do jednog meseca (474 slučaja), posle čega je sledila pomoć u trajanju do jednog dana (223 slučaja) i, konačno, tu su slučajevi u kojima je pomoć pružana do dva meseca (156 slučajeva).

Analiza statističke baze podataka u **vezi sa uticajem rada medijatora na redovnost pohađanja nastave i sprečavanje napuštanja škole pre završetka školovanja ukazuju na sledeće:**

1. Medijatori su postigli opipljive rezultate kada je reč o poboljšanju redovnosti pohađanja nastave i sprečavanju napuštanja škole pre završetka školovanja. Baza podataka ukazuje na to da je Programom medijacije BSFK-a bilo obuhvaćeno 268 slučajeva napuštanja škole pre završetka školovanja. Zahvaljujući radu medijatora u 2013. godini, 131 slučaj (odnosno oko 49% tih učenika) vratio se u školu. Zaključci pokazuju da su medijatori iz opština Kosovo Polje, Peć i Lipljan svojim pružanjem pomoći ponajviše uticali na uspešno rešavanje slučajeva, uspevajući da većinu učenika koji su napustili školovanje vrata u školske klupe.

2. Kada je reč o slučajevima vraćanja u školu, u 60 slučajeva uspeh je postignut zahvaljujući saradnji medijatora sa centralnim i lokalnim institucijama, raznim NVO, obrazovnim centrima, zajednicama i drugim mehanizmima za pružanje podrške, kao što su ODO, opštinska kancelarija za zajednice i povratak, predstavnici zajednica u opštini, Crveni krst, policija, TIP, Glas Roma, Aškalija i Egipćana, škole i ESRNN. Drugi uspešni slučajevi bili su rezultat neposrednog uticaja medijatora u pogledu uzdizanja nivoa svesti roditelja i pojedinaca kojima se pruža podrška u pogledu važnosti kontinuiranog obrazovanja.

Zaključci istraživanja o saradnji medijatora s drugim ključnim školskim akterima, kao što su direktori škola, nastavnici, učenici i roditelji, **ukazuju na sledeće:**

1. Ubedljiva većina glavnih aktera na nivou škole informisana je o radu medijatora koji su aktivni u njihovim školama i upoznata je s njihovom ulogom;
2. Medijatori u obrazovanju obavili su mnogobrojne aktivnosti u cilju poboljšanja redovnosti pohađanja nastave i sprečavanja napuštanja škole pre završetka školovanja učenika iz redova zajednica;
3. Podrška i pomoć koju medijatori pružaju školama uglavnom je usredsređena na upis učenika, poboljšanje redovnosti pohađanja nastave, poboljšanje ponašanja učenika u školi, uspostavljanje bolje komunikacije između škole i porodice, sprečavanje napuštanja škole pre završetka školovanja, povratak u školu onih koji su je napustili, upis na intenzivnu nastavu i pohađanje tih časova i podsticanje devojčica da se upisuju u škole;
4. U celini gledano, školski akteri imaju pozitivne i podsticajne povratne informacije kada je reč o radu medijatora u obrazovanju. S druge strane, međutim, ima i preporuka da se poboljša rad medijatora i da se njihov položaj institucionalizuje.

Zaključci istraživanja o saradnji medijatora u obrazovanju sa centralnim i lokalnim institucijama ukazuju na sledeće:

1. Osnovna uloga i odgovornosti medijatora u obrazovanju jasni su i na centralnom i na lokalnom nivou;
2. Saradnja/podrška medijatora u obrazovanju i institucija odvija se na oba nivoa – saradnja i podrška su snažniji na lokalnom nivou, ali ni tu nisu unapređene u željenom obimu (po mišljenju nekih zvaničnika);
3. Rad medijatora omogućio je centralnim i lokalnim institucijama da pruže sveobuhvatnije podatke o slučajevima dece koja su napustila školu pre završetka redovnog školovanja, a pripadaju zajednicama Roma, Aškalija i Egipćana;
4. Povratne informacije o radu medijatora u obrazovanju su pozitivne i većina ispitanika preporučuje da se medijatorima prizna institucionalizovani status da bi ta saradnja bila stvarna i održiva.

Zaključci istraživanja o saradnji Programa medijacije BSFK-a sa organizacijama i partnerima koji podržavaju obrazovanje na Kosovu ukazuju na sledeće:

1. BSFK uživa podršku OEBS-a – Kancelarije za zajednice i povratnike na Kosovu, UNICEF-a i KFOD-a i saraduje s njima;
2. Ti partneri s kojima se ostvaruje saradnja smatraju da uloga medijatora u obrazovanju pruža povoljnu priliku za uspostavljanje veze između škole i zajednice, poboljšanje redovnosti pohađanja nastave i sprečavanje učenika iz zajednica Roma, Aškalija i Egipćana da napuštaju školu pre nego što završe školovanje;

3. Partneri koji podržavaju obrazovanje na Kosovu preporučuju obrazovnim institucijama i pre svega MONT-u da u budućnosti preduzme mere u cilju institucionalizacije i jasnog definisanja uloge medijatora u obrazovanju.

5.2. Preporuke

Da bi se još više pojačao uspeh integracije zajednica Roma, Aškalija i Egipćana u obrazovni proces na Kosovu, potrebno je da obrazovne institucije preduzmu konkretne mere za jačanje uloge medijatora i za pružanje podrške sprovođenju Programa medijacije. U tom cilju, a imajući u vidu zaključke ove studije, iznose se sledeće preporuke:

1. Zarad institucionalizacije medijatora u obrazovanju, iznose se sledeći zahtevi:

- Da MONT organizuje radnu grupu koja će razmotriti postojeći pravni okvir i spročiti administrativnu uredbu kojom će se urediti položaj, uloga, zadaci i odgovornosti medijatora u obrazovanju i definisati uloga MONT-a, ODO, škola i drugih institucija kako bi se obezbedila podrška i saradnja;
- Na osnovu tog dokumenta, MONT i ODO treba da institucionalizuju profil medijatora u obrazovanju, uključujući ih u strukturu osoblja u školama i opštinama.

2. U oblasti profesionalnog razvoja medijatora u obrazovanju iznose se sledeći zahtevi:

- BSFK zajedno s partnerima na implementaciji treba da revidira Program obuke medijatora u obrazovanju, u skladu sa preporukama MONT-a i da ponovo podnese zahtev MONT-u za akreditaciju tog programa, kao i da upotpuni priručnik za obuku medijatora u obrazovanju primerima dobre prakse u pogledu medijacije u kosovskom kontekstu koji su doneli merljive rezultate na planu integracije pripadnika zajednica Roma, Aškalija i Egipćana u obrazovni proces na Kosovu;
- MONT treba da izda akreditaciju za program obuke u oblasti medijacije u obrazovanju na osnovu akreditacionih kriterijuma i podrške njegovoj implementaciji, saglasno utvrđenim prioritetima, kako bi se obezbedila opšta inkluzija u obrazovanje i pre svega integracija dece pripadnika zajednica Roma, Aškalija i Egipćana u obrazovni sistem na Kosovu.

3. U pogledu jačanja saradnje škola s medijatorima, od svake škole koja je uključena u Program medijacije zahteva se sledeće:

- Da prizna i vrednuje ulogu medijatora u obrazovanju u postizanju inkluzije zajednica Roma, Aškalija i Egipćana u obrazovni program;
- Da s medijatorima u obrazovanju koordinira aktivnosti i akcione planove koji su usredsređeni na integrisanje pripadnika zajednica Roma, Aškalija i Egipćana u sistem redovnog školovanja;
- Da inkorporira medijatore u obrazovanju u organizacione i upravljačke školske strukture (upravni savet škole i ESRNN);
- Da podrži profesionalni razvoj zaposlenih i medijatora da bi se sprovodile zajedničke aktivnosti u cilju postizanja inkluzije u obrazovanje;
- Da unapredi ulogu medijatora među zaposlenima u školi i u široj zajednici, kao saradnika i pomagača u obrazovnom procesu u školi i zajednici.

4. U cilju jačanja saradnje centralnih i lokalnih institucija s medijatorima u obrazovanju, potrebno je da:

- MONT – Kancelarija za obrazovanje zajednica razvije i primeni strategije saradnje s medijatorima u obrazovanju u pogledu aktivnosti koje su relevantne za integraciju zajednica Roma, Aškalija i Egipćana u obrazovni proces na Kosovu, posebno kada je reč o poboljšanju redovnosti pohađanja nastave i sprečavanju napuštanja škole pre završetka školovanja;
- MONT opredeli sredstva za pokriće plata i aktivnosti medijatora u opštinama;
- ODO u saradnji sa opštinskim subjektima političkog odlučivanja, MONT-om i donatorima uvrsti medijatore u obrazovanju na spisak zaposlenih u opštinskim institucijama i školama na programima i projektima koji se odnose na integraciju zajednica Roma, Aškalija i Egipćana u obrazovni sistem na Kosovu i (ii) da pribavi sredstva za pružanje finansijske podrške radu i aktivnostima medijatorima u opštini;
- ODO razvije i sprovodi akcioni plan za pružanje podrške radu medijatora na integrisanju zajednica Roma, Aškalija i Egipćana u obrazovanje, da podrži profesionalnu obuku zaposlenih u školi i medijatora, kao i da podrži zajedničke aktivnosti koje predstavljaju podršku i pomoć obrazovanju zajednice Roma, Aškalija i Egipćana;
- Opštinska kancelarija za zajednice i povratak (OKZP) razvije i sprovodi strategije saradnje s medijatorima u obrazovanju kada je reč o aktivnostima koje su relevantne za integrisanje pripadnika Roma, Aškalija i Egipćana i ostalih povratnika u obrazovni sistem Kosova.

5. U pogledu jačanja saradnje između nosilaca Programa medijacije u obrazovanju i organizacija i partnera koji pružaju podršku obrazovanju na Kosovu, potrebno je da te organizacije i partneri:

- Održavaju pozitivna iskustva u pružanju podrške sektorskoj politici integracije zajednica Roma, Aškalija i Egipćana u obrazovanje i druge aspekte života;
- Pružaju podršku realizaciji Programa medijacije u obrazovanju BSFK-a i obezbede da se on proširi na ostale opštine na Kosovu;
- Omoguće uspostavljanje mreže za razmenu pozitivne prakse između raznih evropskih zemalja, uključujući Kosovo.

6. U pogledu promovisanja uloge i ishoda rada medijatora u 2013. godini i dalje, potrebno je sledeće:

BSFK, opštine i škole koje koriste Program medijacije treba da upoznaju javnost s rezultatima rada medijatora kroz razne kampanje, publikacije u lokalnim i nacionalnim medijima, redovnim izveštajima i specijalnim publikacijama. Takav pristup će verovatno imati uticaj na podizanje nivoa svesti institucija, zajednice i partnera, pa bi se na taj način mogla obezbediti dodatna podrška Programu medijacije.

■ IZVORI:

- Balkan Sunflowers, Concrete tasks of mediators (Terms of Reference) („Konkretni zadaci medijatora” – opis poslova i zadataka), Priština, 2013.
- Balkan Sunflowers, Out of school („Van škole”), Priština, 2013.
- Balkan Sunflowers, Kosovo School Mediation Training Manual („Priručnik za obuku u oblasti medijacije u školama na Kosovu”), 2012.
- EU/CoE, Quality Education for Roma, Ashkali and Egyptians in Kosovo (training package) (EU/SE, „Kvalitetno obrazovanje za Rome, Aškalije i Egipćane na Kosovu” – paket za obuku), Priština, 2010.
- Savet Evrope: Sekretarijat Okvirne Konvencije za zaštitu nacionalnih manjina, Savetodavni komitet za okvirnu konvenciju za zastitu nacionalnih manjina: Treće mišljenje o Kosovu usvojeno 6 Marta 2013, 9 2013, ACFC/OP/III(2013)002
- Calin Rus & Mihaela Zytreanu, Guidelines for mediators/assistants of Roma schools, („Smernice za medijatore/asistente u školama koje pohađaju Romi”), Council of Europe publication, 2009.
- Group of authors, School Dropout by Students of Professional Schools in Kosovo, (Grupa autora, „Napuštanje srednje stručne škole na Kosovu pre završetka školovanja”) Priština: izdanje Pedagoškog instituta Kosova, 2011.
- Kosovo Foundation for Open Society, EU Support for the Implementation of the Roma Ashkali and Egyptian Strategy, (Kosovska fondacija za otvoreno društvo, „Podrška EU sprovođenju strategije za Rome, Aškalije i Egipćane”), Priština 2012/2013.
- Kosovo Foundation for Open Society, Situation of Roma, Ashkali and Egyptians in Kosovo (Kosovska fondacija za otvoreno društvo, „Položaj Roma, Aškalija i Egipćana na Kosovu”), Priština 2009.
- MONT, Strateški plan za obrazovanje na Kosovu, 2011–2016, Priština 2011.
- MONT, Zakon o obrazovanju u opštinama na Kosovu (2008).
- MONT, Zakon o preduniverzitetkom obrazovanju, Priština 2011.
- MONT, Strategija integracije zajednica Roma, Aškalija i Egipćana na Kosovu, Obrazovna komponenta 2007–2017, Priština 2008.
- MONT, Administrativna uredba o stvaranju i jačanju ekipa za sprečavanje i reagovanje na napuštanje i neupisivanje u obavezno školovanje (ESRNN), 2011.
- MONT, Administrativna uredba – Mere protiv roditelja čija deca nisu upisana ili ne pohađaju obavezno obrazovanje, Priština 2005.
- Vlada Kosova, Kabinet premijera: „Strategija integracije zajednica Roma, Aškalija i Egipćana na Kosovu 2009–2015, Priština 2007.
- Vlada Kosova: Zakon o brobi protiv diskriminacije, Priština 2004.
- Zylfiu, Haxhere: Intensive learning programme 2004–2008 and integration of children of Roma, Ashkali and Egyptian communities into the mainstream education („Program intenzivne nastave 2004–2008. i integrisanje dece pripadnika zajednica Roma, Aškalija i Egipćana u glavni tok obrazovanja”), Priština: Publikacija Pedagoškog instituta Kosova.
- KFOD: Podrška EU implementaciji strategije za Rome, Aškalije i Egipćane na Kosovu
<http://KFOD.org/programs/minority-and-roma/eu-simraes/>
- Council of Europe: Interculturalism and the Bologna Process (Savet Evrope: „Interkulturalizam i bolonjski proces”)
<http://www.ibp-kosovo.org/> sajt posećen 18. maja 2014.
- OSCE www.osce.org/kosovo sajt posećen 20. jula 2014.
- UNICEF www.unicef.org sajt posećen 19. jula 2014.
- KFOD www.KFOD.org sajt posećen 6. jula 2014.

■ ANEKS 1

Tabela 1: Uzorak ankete

Opština	Uzorak ankete (upitnik)					Fokus grupa/Uzorak intervjuja											
	Škola	Direktor/zamenik direktora	Nastavnik	Učenici		Roditelji	ODO	OKZP	Predstavnici zajednica u opštinama	OC	Medijatori	SE	BSFK	MONT	UNICEF	OEBS	KFOD
				V razred	VII/ VIII razred												
Peć	Džemailj Kada (Xhemail Kada)	1	11	5	6	16	1	1	1	-							
	Skenderbeu	1	9	5	6												
Đakovica	Il Morina (Yll Morina)	1	9	4	3	9	1	1	-	-							
	Mustafa Bakija	1	10	8	4												
Kosovo Polje	Seljman Riza (Selman Riza)	1	8	9	10	10	1	1	1	1	11	2	1	1	1	1	1
	Aca Marović	1	2	7	6												
Obilić	Ibrahim Rugova	11	68	4	5	9	1	1	1	1							
	Pandelji Sotiri (Pandeli Sotiri)	11	99	5	5												
	Sveti Sava (Plemetina)	11	10	5	4												
Ukupno br:		9	76	52	49	44	4	4	3	2	11	2	1	1	1	1	1
				102		75											
%		4.8	40.6	54.5		58.7	5.3	5.3	4.1	2.7	14.7	2.7	1.33	1.3	1.3	1.3	1.3

Tabela 2. Fokus grupe/uzorak intervjuja

	Kosovo Polje	Peć	Đakovica	Obilić
Roditelji	Ismail Hiseni (Ismail Hyseni), Lilijana Hiseni (Lilijana Hyseni), Naim Gaš (Naim Gash) (medijator-Aljmir Beriša (Almir Beriša)); Avdula Saljihu (Avdulla Salihu), Fitim Kuka, Muhamrem Gaši (Muharrem Gashi), Ismailj Ademasi (Ismail Ademasi), Mergim Murtezi, Seljim Murtezi (Selim Murtezi) (medijator-Ferizi Kemalij Krasnići (Ferizi Kemal Krasnići))	16 roditelja	Dževat Mamuša (Xhevat Mamusha), Ramadan Sokolji (Ramadan Sokoli), Bujar Bajrami, Mehmet Mehmetaj, Ramadan Hasaj, Fljorim Mersulijaj (Florim Mersulaj), Redžep Paštriku (Rexhep Pashtriku), Astrit Dešaku (Astrit Deshaku), Valjon Vranići (Valjon Vraniqi).	Muhamed Beriša (Muhamed Berisha), Bajruš Beriša (Bajrush Berisha), Bedžet Neziri (Behxhet Neziri), Habib Gaši (Habib Gashi), Hanuša Ibrahim (Hanum-shah Ibrahim), Ramize Krasnići (Ramize Krasniqi), Burbuće Sulja (Burbuqe Sylja), Arsim Rama, Redžep Gaši (Rexhep Gashi).
ODO	Isljam Šabani (Islam Shabani), direktor	Mon Beriša (Mon Berisha), zvaničnik	Dijana Čarkadžija (Diana Qerqaxhia), direktorka	Fatime Plana (Fatime Plana), direktorka
OKZP	Silagjana Llaziq, šefe e zyrës	Nedžat Kastrati (Nexhat Kastrati), zvaničnik	Kapljan Kerši (Kaplan Kershi), zvaničnik	Slaviša Adjančić, šef kancelarije
Predstavnik zajednica u opštini	Haljij Čerimi (Halil Qerimi), zvaničnik	Gani Toska, zvaničnik	-	Šaban Beriša (Shaban Berisha), zvaničnik
Predstavnici obrazovnog centra	Rahman Stolaku (Rahman Stollaku), koordinator	-	-	Miranda Fondaj, koordinatorica Centra
Medijatori	Avdula Šabani (Avdulla Shabani), Seljatin Dudaki (Selatin Dudaki), Džafer Ademi (Xhafer Ademi), Salji Beriša (Sali Berisha), Feriz Rizahi, Aljmir Beriša (Almir Berisha), Mustafe Beriša (Mustafe Berisha), Seljim Mustafa (Selim Mustafa), Mehdi Beriša (Mehdi Berisha), Nderim Prizreni, Ergit Čelji (Ergit Qeli), Milijaim Jašari (Milaim Jashari)			
MONT	Enesa Kadić, šef Kancelarije za zajednice			
SE - Kancelarija na Kosovu	Đovani Mocareli (Giovani Mozarelli), menadžer projekta EU/SE ZP "Podrška promociji obrazovanja i interkulturalnog razumevanja" Julijana Oldaši-Beriša (Juliana Oldashi-Berisha) – visoka službenica na projektu EU/SE ZP " Podrška promociji obrazovanja i interkulturalnog razumevanja "			
OEBS - Kancelarija na Kosovu	Sara Banjato (Sara Bagnato), stručna savetnica za zajednice i povratnike			
UNICEF – kancelarija na Kosovu	Aferdita Spahiu, ekspert za obrazovanje Kozeta Imamim, savetnica za obrazovanje			
KFOD	Vera Pulja, koordinatorica Programa za Rome i manjine			
BSFK	Kuštrim Visoka (Kushtrim Visoka), koordinator programa medijacije u školi			

Tabela 3. Inkluzija dece iz zajednica Roma, Aškalijske i Egipćana u obavezno obrazovanje po opštinama 2007/2008-2012/2013.

Opština	Godina	Aškalijske	Romi	Egipćani	Ukupno	Ukupno u opštini	%	Godina	Aškalijske	Romi	Egipćani	Ukupno	Ukupno u opštini	%
Podujevo	2007/2008	151	0	0	151	17,347	0.87	2008/2009	128	17	0	145	17,528	0.83
		411	2	0	413	5,512	7.49		450	0	0	450	5,684	7.92
Peć	2007/2008	158	184	221	563	16,702	3.37	2008/2009	102	200	237	539	16,241	3.32
		399	314	406	1,119	18,921	5.91		371	402	573	1,346	18,343	7.34
Uroševac	2007/2008	768	18	0	786	21,666	3.63	2008/2009	859	49	0	908	21,366	4.25
		264	0	0	264	10,948	2.41		316	4	0	320	11,014	2.91
Štimlje	2007/2008	137	0	0	137	5,889	2.33	2008/2009	152	0	0	152	5,761	2.64
		2,288	518	627	3,433	96,985	3.54		2,378	672	810	3,860	95,937	4.02
Podujevo	2009/2010	135	20	2	157	17,178	0.91	2010/2011	135	2	0	137	16,873	0.81
		465	5	20	490	5,577	8.79		469	4	2	475	5,669	8.38
Peć	2009/2010	95	207	222	524	15,714	3.33	2010/2011	118	210	262	590	15,724	3.75
		368	459	611	1,438	17,505	8.21		316	604	619	1,539	16,951	9.08
Uroševac	2009/2010	756	14	0	770	20,516	3.75	2010/2011	877	18	0	895	20,035	4.47
		349	0	0	349	10,693	3.26		331	31	0	362	10,581	3.42
Štimlje	2009/2010	135	0	0	135	5,539	2.44	2010/2011	126	0	0	126	5,474	2.30
		2,303	705	855	3,863	92,722	4.17		2,372	869	883	4,124	91,307	4.52
Podujevo	2011/2012	122	4	0	126	16,446	0.77	2012/2013	121	0	0	121	16,178	0.75
		532	4	37	573	5,700	10.05		529	10	45	584	5,734	10.18
Peć	2011/2012	103	221	248	572	15,300	3.74	2012/2013	103	221	248	572	15,300	3.74
		245	659	712	1,616	16,247	9.95		309	974	343	1,626	15,504	10.49
Uroševac	2011/2012	884	18	0	902	19,737	4.57	2012/2013	806	5	0	811	19,631	4.13
		367	33	0	400	10,738	3.73		390	43	0	433	10,478	4.13
Štimlje	2011/2012	145	4	0	149	5,517	2.70	2012/2013	139	5	0	144	5,223	2.76
		2,398	943	997	4,338	89,685	4.84		2,397	1,258	636	4,291	88,048	4.87

Tabela 4: Slučajevi u kojima su medijatori pružili pomoć/uspostavili kontakt

Podaci o lokaciji i medijatoru		Ukupno			
Opština	Medijator	Slučajevi u kojima je pružena pomoć	Rekurentni slučajevi	Pojedinci kojima je pružena pomoć	
				Ne	%
Štimlje	Avdulla Shabani	15	1	14	1,4
Uroševac/Dubrava	Selatin Dudaki	126	9	117	11,9
Podujevo	Xhafer Ademi	67	6	61	6,2
Peć	Sali Berisha	245	127	118	12
Kosovo Polje 1	Feriz Rizahi	232	49	183	23,1
Kosovo Polje 2	Almir Berisha	59	16	43	
Lipljan	Mustafe Berisha	101	24	77	7,9
Obilić/Plemetina	Selim Mustafa	137	42	95	17
Obilić	Mehdi Berisha	99	27	72	
Đakovica 1	Nderim Prizreni	39	1	38	11,4
Đakovica 2	Ergit Qeli	81	7	74	
Gračanica	Milaim Jashari	220	132	88	9
Ukupno:		1421	441	980	

Tabela 5. Razmere obuhvata razvrstane prema polu i uzrastu pojedinaca/slučajeva kojima je pružena pomoć u okviru programa

Opština	Pojedinci kojima je pružena pomoć	Ž	M	Uzrast do pet godina	Uzrast 6-7 godina	8-11 godina	12-13 godina	14 – 16 godina	17 – 18 godina	Više od 18 godina	Nema podataka
Štimlje	14	4	10	0	0	3	5	3	0	0	3
Uroševac / Dubrave	117	52	65	0	12	41	17	29	12	2	4
Podujevo	61	27	34	1	3	26	11	14	4	2	0
Peć	118	44	74		10	38	14	18	5	2	31
Kosovo Polje 1	183	72	111	3	36	31	18	15	3	2	75
Kosovo Polje 2	43	16	27	1	1	4	2	0	0	0	35
Lipljan	77	27	50		20	18	6	26	6	0	1
Obilić /Plemetina	95	43	52	1	5	37	20	15	0	0	17
Obilić	72	30	42	0	3	26	10	12	4	1	16
Đakovica 1	38	12	26	0	2	8	2	3	1	0	22
Đakovica 2	74	30	44	0	11	34	12	14	2	1	0
Gračanica	88	40	48	0	0	4	0	2	1	0	81
Ukupno	980	397	583	6	103	270	117	151	38	10	285

Tabela 6. Škole i razredi obuhvaćeni programom medijacije BSFK po opštinama

Opština	Naziv škole	Razred								
		Predškolsko	1 -2	3 -5	6 -7	8 -9	10 -13	Centar	Nedostaju podaci	Ukupno
Štimlje	'Emin Duraku'		1	6	5	2	0		0	14
Uroševac	'N.Fraseri', 'T. Çanga', 'F. Konica', Srednja tehnička škola		52	20	14	23	5		3	117
Podujevo	'N. Fraseri', 'Sh. Shala', 'F. Noli', 'E. Maloku', 'A. Xhuvani', 'Z. Pajaziti', 'I. Boletini', 'L. Gurakuqi'		11	17	18	4	7	4	0	61
Peć	'Xh. Kada', 'Skenderbeu', 'Sh. Spahia', 'A. Hadri'	2	67	17	24	3	4		1	118
Kosovo Polje 1	'S. Riza', 'D. Bogujevci', 'H. Sylejmani'		121	16	7	2	9		28	183
Kosovo Polje 2	'Sveti Sava', 'Vuk Karadžić'		17	15	7	4			0	43
Lipljan	'I. Luma', 'Z. Hajdini', 'Migjeni', 'Vlez. Haradinaj', 'F. Agani', 'H. Bajrami', 'A. Gllavica'		15	12	20	18	2		10	77
Obilić /Plemetina	'Sveti Sava', 'Branko Radičević'	13	34	26	19	3			0	95
Obilić	'I. Rugova', 'P. Sotiri', 'Jeta e re', 'Bran- ko Radičević', 'H. Tasimi', 'Sveti Sava'		30	17	9	6	1		9	72
Đakovica 1	'Z. Rexha', 'M. Bakija'		14	12	8	1			3	38
Đakovica 2	'Y. Morina', 'M. Bakija', 'Z. Marku'		28	9	20				17	74
Gračanica	Kralj Milutin		25	39	15	9			0	88
Ukupno:		15	415	206	166	75	28	4	71	980

Tabela 7. Problemi slučajeva/razlozi za pružanje podrške u sklopu programa medijacije

Opština	Rano stupanje u brak	Socijalna pitanja	Zdravstveni problemi	Nasilje u porodici	Nemogućnost prevoza	Nastavničko maltretiranje	Deti smešteno na samom kraju učionice	Etničke razlike	Prinudni rad	Ponavljanje razreda	Neredovno pohađanje nastave	Neredovno pohađanje nastave u OC BSFK	Zakasneli upis	Problemi sa uspehom u školi	Premeštaj iz jedne u drugu školu/prenos dokumenata	Nedostatak opređenosti za školovanje
Štimlje		1								4	10					
Uroševac/Dubrave	2	18							2		48		37	11	2	6
Podujevo	1	8				1					43				8	6
Peć		6								1	225			13		
Kosovo Polje 1		31	3	1		1			2	2	65		58	67		2
Kosovo Polje 2		10			2			2		2	43					
Lipljan		57			2					1	16			25		
Obilić/Plemetina	2	1							1	4	106	15		5	1	
Đakovica1	7	21		1			2	4	10	2	41			7		2
Đakovica		4							1	9	20		1			
Gračanicë		11			2	1		2		2	39		2	2		12
Gračanica		9	9	1			4		5	15	85			89		2
Ukupno	12	177	11	3	6	3	6	8	21	42	741	15	98	219	11	30

Tabela 8. Svrha pružanja pomoći u pojedinim slučajevima u sklopu programa medijacije u školi

Opština	Poboljšanje redovnosti pohađanja nastave	Poboljšanje uspeha u školi	Poboljšanje školske discipline	Povratak u školu	Upis u centre	Materijalna pomoć Karitasa	Motivisanost učenika za obrazovanje	Poboljšanje odnosa škola-porodica	Informacije o intenzivnoj nastavi i upis na tu nastavu	Mogućnost da se polažu ispiti iz pojedinih predmeta	Obaveza da se spreči napuštanje škole pre završetka školovanja	Upis učenika	Upis u prvi razred	Promena škole	Uzdizanje nivoa svesti roditelja	Konsultacije s nastavnikom	Upis u predškolsko obrazovanje	Prijava za IX razred i polaganje mature	Nastavak srednjeg obrazovanja	Nedostaju podaci
Štimlje	10	1		4								8				3	2	2		0
Uroševac/Dubrave	23		1	32									37	3	4	3	2	2	10	2
Podujevo	26	4	4	13								5			7	1		3		4
Peć	73		7	79					53		20	1		3	3					3
Kosovo Polje 1	72	1		21				2	77	4		32		2	3	2				16
Kosovo Polje 2	9			34										6	5	4				1
Lipljan	68		31	2																0
Obilić /Plemetina	67	5	1	46						1					1					5
Obilić	27	9	1	21			3	3	2			19	1		8	1	2		1	0
Đakovica 1	12			18							2	1		1	1					4
Đakovica 2	14	1		28	1	1			2		8	21	1		2	1				1
Gračanica	74	77	4	23	9					6	2		1		15	1			8	0
Ukupno	475	98	49	321	10	1	3	5	134	11	32	87	54	15	49	13	4	5	19	36

Tabela 9. Dužina pružanja pomoći

Dužina	1 dan	Do 1 meseca	Do 2 meseca	Do 3 meseca	Do 4 meseca	Do 5 meseci	Do 6 meseci	Do 7 meseci	Do 8 meseci	Do 9 meseci	Do 10 meseci	Do 11 meseci	Do 12 meseci	Ukupno	Nedostaju podaci
Štimlje		2	2	4	1									9	6
Uroševac Dubrave	3	22	8	16	36	6	1	5	1					98	28
Podujevo		11	8	1				4						24	43
Peć	6	149	36	21	9	2	2		3	10	1	3	3	245	0
Kosovo Polje 1	47	65	18	25	3		50	2			10	1		221	11
Kosovo Polje 2	8	26	3	3	1	2	4		2					49	10
Lipljan	39	32	16	2	10	2								101	0
Obilić / Plemetin	1	61	12	15	6	7	3	1	2	2	1			111	26
Obilić	16	25	17	14	6	4	3	6	3		1	1		96	3
Đakovica 1	3	15	11	6			1	1						37	2
Đakovica 2	27	42		1	1								1	72	9
Gračanica	73	24	25	3	3				1					129	91
Ukupno:	223	474	156	111	76	23	64	19	12	12	13	5	4	1.192	229

Tabela 10. Status slučajeva tretiranih u sklopu programa

Opština	Zaključen predmet	Predmet u radu	Ukupno	Nedostaju podaci	Uspješno zaključen	Zaključen bez uspeha	Ukupno	Nedostaju podaci o zaključenim slučajevima	Mungon informacioni në raport me rastet e mbyllura!
Štimlje	11	4	15	0	11	0	11	0	0
Uroševac Dubrave	98	28	126	0	86	12	98	0	0
Podujevo	20	45	65	2	6	13	19	2	1
Peć	245	0	245	0	137	108	245	0	0
Kosovo Polje 1	230	2	232	0	205	25	230	0	0
Kosovo Polje 2	49	10	59	0	33	15	48	1	1
Lipljan	101	0	101	0	99	2	101	0	0
Obilić / Plemetin	112	25	137	0	101	11	112	0	0
Đakovica 1	98	0	98	1	62	36	98	0	0
Đakovica 2	38	1	39	0	27	11	38	0	0
Gračanica	72	8	80	1	50	22	72	0	0
Gračanica	143	76	219	1	129	14	143	0	0
Ukupno:	1.217	199	1.416	5	946	269	1.215	5	2

Tabela 11: Pojedinci uključeni u program BSFK kao lica koja su napustila školu, prema polu, uzrastu i razredu

Opština	Napustili školu	Pol		Uzrast							Razred						
		Ž	M	Uzrast do 5 godina	6-7 godina	8-11 godina	12-13 godina	14-16 godina	17-18 godina	Nedostaju podaci	Predškolsko	I i II	III i V	VI i VII	VIII i IX	X-XIII	Nedostaju podaci
Štimlje	4	3	1			1	1	2		0				2	2		0
Uroševac/ Dubrava	26	19	7			8	2	11	4	1		4	6	2	13		1
Podujevo	18	8	10	1	2	5	2	6	2	0		7	2	3	2	4	0
Peç	35	17	18		5	13	1	3	2	11	1	18	7	7	2		0
Kosovo Polje 1	79	29	50	3	2	14	14	14	2	30		41	12	5		1	20
Kosovo Polje 2	12	9	3			2				10		4	4	2	2		0
Lipljan	6	2	4		1	2	1	1	1	0		2	3	1			0
Obilić	24	11	13			10	5	4	1	4		12	3	1	2		6
Obilić/ Plemetina	6	2	4			4				2	1	2	1	2			0
Đakovica 1	13	2	11			5	1	3		4		4	5	4			0
Đakovica 2	37	16	21		3	16	5	11	2	0		14	5	14			4
Gračanica	8	2	6						1	7		2	5	1			0
Ukupno	286	120	148	4	13	80	32	55	15	69	2	110	53	44	23	5	31
%		44.8	55.2	1.5	4.9	29.9	11.9	20.5	5.6	25.7	0.7	41.0	19.8	16.4	8.6	1.9	11.6

Tabela 12. Razlozi za napuštanje škole pojedinaca uključenih u program medijacije BSFK

Opština	Razlozi za napuštanje škole									
	Rano stupanje u brak	Socijalni problemi	Zdravstveni problemi	Prinudni rad	Ponavljjanje razreda	Neredovno po- hađanje nastave	Neupisanost u školu	Problemi sa uspehom u školi	Promena škole	Neposvećenost nastavnika
Štimlje		3			1					
Uroševac/ Dubrava	2	9		1		11			3	
Podujevo	1					13				4
Peć		6				25		4		
Kosovo Polje 1		2	2	1	2	6	17	49		
Kosovo Polje 2		2				10				
Lipljan		3				1		2		
Obilić					5	3				
Obilić/ Plemetina		2			3	1				
Đakovica 1	2	8		5		4		4		1
Đakovica 2		1			3	7			2	
Gračanica		4				25	2	1		5
Ukupno:	5	40	2	7	14	106	19	60	5	10
%	1,9	14,9	0,7	2,6	5,2	39,6	7,1	22,4	1,9	3,7

Tabela 13. Status slučajeva napuštanja škole krajem 2013. i povratak u školu

Opština	Napustili školu	Zaključeni slučajevi		Vratili se u školu		Bezuspešan povratak		Slučaj u radu
	Ne	Ne		Ne	%	Ne	%	Ne
Štimlje	4	4	100	2	50	2	50	0
Uroševac/ Dubrava	26	10	38,5	1	10	9	90	16
Podujevo	18	17	94,4	4	23,5	13	76,5	1
Peć	35	35	100,0	18	51,4	17	48,6	0
Kosovo Polje 1	79	77	97,5	69	89,6	8	10,4	2
Kosovo Polje 2	12	11	91,7	3	27,3	8	72,7	1
Lipljan	6	6	100,0	4	66,7	2	33,3	0
Obilić	8	6	75,0	1	16,7	5	83,3	2
Obilić/ Plemetina	6	5	83,3	2	40,0	3	60,0	1
Đakovica 1	24	24	100,0	3	12,5	21	87,5	0
Đakovica 2	13	13	100,0	6	46,2	7	53,8	0
Gračanica	37	35	94,6	18	51,4	17	48,6	2
Ukupno	268	243	90,7	131	53,9	112	46,1	25

Tabela 14. Pol, uzrast i razred učenika koji su napustili školu pa se vratili u nju

Opština	Pol		Uzrast					Razred							
	Ž	M	5 - 7	8 - 11	12 - 15	16 - 18	Preko 18	Predškolsko	1 - 2	3 - 5	6 - 7	8 - 9	10 - 13	U obrazovnom centru	Nedostaju podaci
Štimlje	1	1			2						1	1			
Uroševac/ Dubrava	1				1						1				
Podujevo	1	3		1	1	2								4	
Peć	10	8	3	10		1	4	1	13	2	1	1			
Kosovo Polje 1	26	43		14	28	1	26		36	10	3		1		19
Kosovo Polje 2	2	1		1			2		2	1					
Lipljan	2	2		1	2	1			1		2	1			
Obilić		1					1			1					
Obilić/ Plemetina		2		1			1			1	1				
Đakovica 1	3			3					3						
Đakovica 2		6		3	2		1		3	2	1				
Gračanica	7	11	1	9	5	3			10	2	6				
Ukupno	53	78	4	43	41	8	35	1	68	19	16	3	1	4	19
%	40,5	59,5	3,1	32,8	31,3	6,1	26,7	0,76	51,9	14,5	12,2	2,3	0,8	3,1	14,5

Tabela 15. Problemi zbog kojih je došlo do napuštanja škole i vrsta pomoći

Opština	Vrsta problema									Vrsta pomoći								
	Neredovno pohađanje nastave	Ponavljanje razreda	Socijalni problemi	Zdravstveni problemi	Problemi sa uspehom u školi	Disciplinski problemi	Zakasneli upis	Prevoz	Povratak iz inostranstva (repatrijacija)	Neposvećenost škole	Komunikacija sa učenicom o poboljšanju uspeha	Uzdizanje nivoa svesti o povratku u školu	Informacije o upisu na kurseve albanskog jezika	Informacije o kursivima intenzivne nastave i upis na te kurseve	Pomoć pri upisu u školu	Pomoć pri promeni škole	Verifikacija (nostrifikacija) dokumenata	Mogućnosti za polaganje razrednog ispita
Štimlje		1	1								1	1						
Uroševac/ Dubrava	1											1						
Podujevo								4									4	
Peç	10		5		3					3	12		2		1			
K.Polje 1	3	1	1	2	46		16				7		59	2				1
K.Polje 1	1		1					1			3							
Lipljan	1		1		2						4							
Obilić		1									1							
O/Plem.			1			1					2							
Đakovica 1	3										3							
Đakovica 2	3	2	1								6							
Gračanica	9		1		1		2		5		12		3	3				
Ukupno	31	5	12	2	52	1	18	1	4	9	4	52	4	64	5	1	4	1
%	23,7	3,8	9,2	1,5	39,7	0,8	13,7	0,8	3,1	6,9	3,1	39,7	3,1	48,9	3,8	0,8	3,1	0,8

Tabela 16. Prosljeđivanje slučajeva napuštanja škole

Opština	Napuštanje škole			Povratak		Status		Prosljeđivanje slučaja								Pomoć											
	Da	Ne	Ukupno	Uspešno	Bezuspješno	Ukupno	U toku	Zaključen	Ukupno	ESRNN	ODO	Zajednice u opštini	OKZP	Organizacija The Ideas Partnership	Glas Roma	Crveni krst	Policija	Ukupno	Povratak u školu	Upis u srednju školu	Materijalna podrška	Poboljšanje redovnosti pohađanja nastave	Izveštavanje o slučaju	Pribavljanje dokumenata	Mogućnost polaganja razrednog ispita	Prijava za završni ispit u školi (matura)	Ukupno
Štimlje	1	1	2	1	1	2	2	2	1									1	1								1
Uroševac/ Dubrava		4	4	4		4		4	1	2					1			4	2	2	1						5
Podujevo		2	2	1	1	2	3	1	1						1			2			1				1	1	3
Peć																											
Kosovo Polje 1	50	1	51	50	1	51		51		2	2	47						51	48								48
Kosovo Polje 2																											
Lipljan																											
Obilić	2	3	5	3	2	5		3	1				1	1	2			5	1	2	2	2		1			6
Obilić /Plemetina																											
Đakovica 1	1	1	2	1	1	2		1							2			2			2						2
Đakovica 2																											
Gračanica		1	1	1		1	1										1	1					1				1
Ukupno	54	12	66	60	6	66	6	60	1	3	4	2	48	1	6	1	66	52	2	2	6	2	1	1	1	1	66
%	8,8	20		90,9	9,1		9,1	90,9	1,5	4,5	6,1	3,0	72,7	1,5	9,1	1,5		78,8	3,0	9,1	3,0	1,5	1,5	1,5	1,5		1,5

Tabela 17. Rezultati ankete obavljene među učenicima, aktivnosti/mere podrške koje su preduzeli medijatori u obrazovanju

Br.	Alternative	DA	Ukupno
		%	Br.
1	Medijatori u obrazovanju su nas posetili kod kuće/poseta članovima porodice	40.0	75
2	Medijatori u obrazovanju su sarađivali sa direktorom škole	69.9	73
3	Medijatori u obrazovanju su sarađivali sa razrednim starešinom	42.6	68
4	Medijatori u obrazovanju su sarađivali sa mojim učenicima	48.5	68
5	Medijatori u obrazovanju su vodilidiskusiju sa mnom	73.6	72
6	Medijatori u obrazovanju su organizovali sastanke sa roditeljima, nastavnicima i decom u obrazovnom centru, školi ili domu itd.	51.4	72

■ ANEKS 2

Opis poslova i zadataka

Opis zadataka:

U kontekstu Kosova, rad medijatora mora se pre svega usredsrediti na omogućavanje komunikacije između škole, opštinskog departmana za obrazovanje (ODO), porodica Roma, Aškalija i Egipćana (uključujući nevladine organizacije koje se bave obrazovanjem, ako takvih ima) i obrazovnih centara, tamo gde oni postoje.

Konkretni zadaci medijatora (saglasno opisu poslova i zadataka) obuhvataju:

- Medijator obaveštava zajednice o merama koje se preduzimaju radi poboljšanja dostupnosti obrazovanju;
- Obaveštava zajednice o aktivnostima koje pokreće škola radi poboljšanja obrazovanja njihove dece;
- Podiže nivo svesti zajednica o važnosti redovnog pohađanja škole i nastavljanja srednjeg obrazovanja za učenike oba pola;
- Kontinuirano obaveštava zaposlene u obrazovnom centru o nastavnim jedinicama koje se predaju u školi i o napretku, odnosno teškoćama s kojima se suočavaju pripadnici zajednica Roma, Aškalija i Egipćana, kako bi obrazovni centri mogli da pruže delotvornu i blagovremenu pomoć, tamo gde takvi centri postoje;
- Medijator pomaže zaposlenima u (BSFK-u) centru tako što posećuje porodice dece koja pohađaju časove u centru i obaveštava ih o tome koliko njihova deca redovno pohađaju nastavu;
- Gde god je to moguće, medijator zaposlenima u školi i obrazovnom centru predočava informacije koje se odnose na potrebe, mišljenja i strahovanja roditelja koji su pripadnici zajednica Roma, Aškalija i Egipćana;
- Smesta reaguje ako učenik napusti školu da bi se deca koja su napustila školovanje što je pre moguće vratila u školu;
- Smesta reaguje ako deca redovno izostaju s nastave da bi pomogao u poboljšanju redovnosti pohađanja nastave tako da ono dosegne uobičajene standarde;
- Posreduje u odnosu između različitih strana koje imaju neposredan ili posredan uticaj na obrazovanje zajednica Roma, Aškalija i Egipćana;
- Omogućava/osnažuje aktivno učešće roditelja iz redova zajednica Roma, Aškalija i Egipćana na školskim sastancima i u ostalim aktivnostima;
- Blisko saraduje s nastavnicima i zaposlenima u školi;
- Blisko saraduje sa zaposlenima koji su angažovani na realizaciji drugih programa BSFK-a;
- Kontaktira porodice dece koje su se nedavno

- vratile na Kosovo kako bi se deca uključila u škole ili uspostavlja kontakte s nadležnim organima vlasti koji podržavaju obrazovanje te dece;
- Prati i ocenjuje položaj koji u školi imaju deca pripadnici zajednica Roma, Aškalija i Egipćana;
- Smesta obaveštava koordinatora Projekta medijacije o hitnim slučajevima;
- Prisustvuje sastancima koje organizuju škole, što obuhvata i prisustvovanje aktivnostima saveta (veća) roditelja i nastavnika, ali se ne ograničava na to;
- Učestvuje u ESRNN i na nivou opštine i na nivou škole;
- Kao domaćin drži sastanke s roditeljima u školi ili na nekom drugom mestu gde je to izvodljivo;
- Učestvuje na sastancima koje organizuju opštine (a psvećeni su obrazovanju);
- Učestvuje na sastancima koje organizuju drugi akteri koji se u toj opštini bave obrazovanjem;
- Učestvuje u obuci, na sastancima i u aktivnostima koje organizuje bilo koja organizacija koja sklopi sporazum sa organizacijom Balkan Sunflowers Kosova;
- Prisustvuje kursovima ili sastancima koje organizuje Balkan Sunflowers Kosova;
- Prisustvuje obuci ili sastancima na kojima treba da učestvuje po oceni organizacije Balkan Sunflowers Kosova;
- Podnosi nedeljne izveštaje i planove za nedelju dana unapred;
- Podnosi mesečne izveštaje o slučajevima u kojima je učenik napustio školu pre završetka školovanja i u kojima se vratio na školovanje koje je bio napustio;
- Ažurira profile škole, opštine i zajednice;
- Pored izveštaja koji, u najboljoj varijanti, dostavlja svakog petka ili subote, dostavlja i podatke za bazu podataka;
- Piše izveštaje o klijentima neposredno pošto se identifikuje predmet i podnosi ih uz izveštaje. Oni koji koriste Dropbox aplikaciju odmah unose dokumente (aplouduju ih);
- Podnosi izveštaje o hitnim slučajevima kada to zahtevaju zaposleni u BSFK-u;
- Medijator ima obavezu da u roku koji odredi organizacija Balkan Sunflowers Kosova dostavi podatke koje ta organizacija traži.

Medijator treba da pruža važan primer zajednici Roma, Aškalija i Egipćana i da jača poverenje roditelja i pripadnika zajednica Roma, Aškalija i Egipćana u to da je škola čvrsto opredeljena da njihovoj deci pruži kvalitetno obrazovanje. Medijator treba da doprinese razvoju odnosa uzajamnog poštovanja između škole, porodice, zajednica, dece i obrazovnih centara.

■ ANEKS 3

Memorandum o razumevanju između Opštine XXXX i organizacije Balkan Sunflowers Kosova

S obzirom na to da Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnologije preduzima odlučnu akciju za smanjenje broja onih koji napuštaju školu pre završetka školovanja, a to čini davanjem ovlašćenja i osnivanjem ekipa za sprečavanje i reagovanje na napuštanje škole i neupisivanje u školu, kako na opštinskom nivou, tako i na nivou škola;

s obzirom na to da se pokazalo da je medijacija u školi pouzdano, oprobano i sigurno sredstvo za smanjenje broja onih koji napuste školu pre završetka školovanja, povećanje stope upisa u školu i redovnosti pohađanja nastave, kao i ukupno poboljšanje učešća dece iz ugroženih grupa u sistemima obrazovanja u celoj Evropi, kao i tokom trogodišnje primene tog programa na Kosovu;

s obzirom na to da su Organizacija za evropsku saradnju i bezbednost (OEBS) i Savet Evrope (SE) prihvatili nevladinu organizaciju Balkan Sunflowers Kosova kao partnera koji realizuje Program obezbeđivanja medijacije u školi, kako bi se poboljšao upis i redovnost pohađanja nastave i smanjio broj dece iz ugroženih grupa koja napuštaju školu pre završetka školovanja, posebno kada je reč o deci iz zajednica Roma, Aškalija i Egipćana;

s obzirom na to da Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnologije podržava tu inicijativu i da je sklopilo partnerstvo sa Savetom Evrope u pogledu inkluzivnog obrazovanja i realizacije Programa bolonjskog procesa, čime je iniciralo medijaciju u obrazovanju na Kosovu;

Opština XXXX i NVO Balkan Sunflowers Kosova, na osnovu svega gore navedenog, potpisuju Memorandum o razumevanju, koji sadrži sledeće odredbe i uslove.

1. Ugovorne strane. Ovaj memorandum o razumevanju (u daljem tekstu: MoR) potpisuju s jedne strane opština XXXX, a s druge NVO Balkan Sunflowers Kosova (u daljem tekstu BSFK), sa sedištem u Pallati i Kultures, Rinise dhe Sporteve 114, Rr. Luan Haradinaj, Priština, Kosovo. Opštinu zastupa opštinski departman za obrazovanje (u daljem tekstu: ODO).

2. Svrha saradnje.

- Zadržati nedavno postignute uspešne rezultate i napredak ka daljem smanjenju broja slučajeva onih koji napuštaju školu pre završetka školovanja, poboljšati redovnost pohađanja nastave i upis dece iz ugroženih grupa, posebno dece u opštini XXXX koja potiču iz zajednica Roma, Aškalija i Egipćana;
- Omogućiti medijatorima u obrazovanju da aktivno sarađuju sa zvaničnicima ODO, školama i nastavnicima;
- Obezbediti uslove za saradnju između medijatora u obrazovanju i obrazovnih institucija;
- Pružiti pomoć školama i nastavnicima radi ostvarenja ciljeva obrazovanja u saradnji s porodicama i zajednicama;
- Pružiti podršku za jačanje ESRNN u opštini i na nivou škole;
- Doprineti sprovođenju Strategije za integraciju zajednica Roma, Aškalija i Egipćana na Kosovu (2009–2015).

3. Uslovi ugovora. Ovaj MoR stupa na snagu danom njegovog potpisivanja. MoR ostaje na snazi do [datum]. Ugovorne strane mogu raskinuti ovaj MoR pismenim obaveštenjem o raskidu ugovora koje mora da sadrži relevantne razloge i dostavlja se jedan (1) mesec unapred.

4. Odgovornost BSFK. BSFK namerava da: Regrutuje³⁵ i isplaćuje platu medijatoru u obrazovanju;

- obezbedi novčana sredstva za pokriće putnih troškova i komunikacija medijatora;
- sastaje se sa ODO četiri puta godišnje;
- obezbedi novčana sredstva za mentorstvo, obuku i nadzor medijatora;
- obavesti ODO o vremenu i mestu održavanja obuke medijatora.

5. Dužnosti i odgovornosti medijatora.

Medijator je dužan da radi pet dana u nedelji, osam (8) radnih časova dnevno, uz jedan sat pauze za ručak, što ukupno iznosi 35 radnih sati. Radni zadaci medijatora su sledeći:

- Održavanje redovnih i čestih kontakata s nastavnicima i direktorima škola kako bi saznao za svaki slučaj u kome je potrebno preduzeti neke mere;
- Posećivanje porodica sve dece iz ugroženih grupa;
- Rad na ostvarenju cilja obezbeđivanja da se vrate u školu deca koja ne pohađaju nastavu redovno ili koja su napustila školu pre završetka školovanja;

³⁵ BSFK stvarno regrutuje medijatora u obrazovanju; prema tome, to nije novi položaj.

- Rad s roditeljima i decom kako bi se poboljšala redovnost pohađanja nastave;
- Hvatanje u koštac s postojećim problemima koji postoje u odnosima između dece, porodice i škola;
- Pružanje pomoći roditeljima koji upisuju decu u prvi razred;
- Pružanje pomoći omladini iz zajednica kako bi se pružila podrška njihovom nastojanju da pohađaju više nivoe obrazovanja;
- Pružanje podrške organizovanju aktivnosti koje će omogućiti bolje integrisanje manjina i dece iz rizičnih grupa u školsku zajednicu;
- Pružanje podrške ESRNN u obavljanju njihovih funkcija;
- Zajednički rad s nastavnicima na organizaciji van-nastavnih aktivnosti koje povećavaju inkluziju dece;
- Podnošenje redovnih nedeljnih izveštaja NVO BSFK i ODO u opštini XXXX, uz održavanje redovnih sastanaka sa opštinskim zvaničnikom;
- Učestvovanje na sastancima koji utiču na obrazovanje učenika s kojima taj medijator radi;
- Pohađanje sesija obuke koje organizuju drugi partneri u koordinaciji sa BSFK-om;

6. Dužnosti opštine XXXX/ODO. Opština XXXX dužna je da:

- Odobri i podrži saradnju između opštinskih zvaničnika, školskih zvaničnika i nastavnika s medijatorima za dobrobit i na korist dece;
- Prima redovne nedeljne izveštaje od medijatora i preduzima korake u vezi sa svim pitanjima koja su tu pokrenuta, tamo gde je takva akcija primarena;
- Razmotri mogućnost pronalazjenja radnog prostora za medijatora u opštinskim kancelarijama (objektima ODO ili kancelarije za zajednice i povratak) ili u školi s kojom medijator saraduje, dozvoljavajući mu da koristi resurse koji su na raspolaganju zaposlenima u tom objektu;
- Distribuirati relevantne podatke o uspehu saradnje s medijatorom u obrazovanju;
- Uključi medijatore u opštinsku i školsku ESRNN;
- Održava redovne sastanke sa BSFK, najmanje četiri puta godišnje.

7. Škole. ODO su dužne da se postaraju da škole (nastavnici i direktori) saraduju s medijatorima na sledeći način:

- Da obaveste medijatore čim neko dete prestane da redovno pohađa školu, počne da ostvaruje slab uspeh, pokaže veliku potrebu za podrškom (nestašica obuće, odeće, hrane) kako bi moglo da pohađa nastavu ili ako sve ukazuje na to da to dete pati zbog psiholoških ili emotivnih problema;
- Da prikupljaju informacije o uspehu u školi svakog pojedinačnog deteta onda kada ima indicija da se

može očekivati slab uspeh ili kada je položaj deteta težak;

- Da prikupljaju informacije o uspehu u školi koje ukazuju na napredak ili na odsustvo napretka u grupi u kojoj su zabeleženi loši rezultati;
- Da saraduju sa ESRNN;
- Da organizuju posete domu učenika, neposrednom susedstvu, različitim opštinskim centrima zajedno s medijatorima, u slučaju potrebe;
- Da nastavnici koji su za to određeni učestvuju na sastancima s medijatorima, onda kada je to potrebno.

8. Opšte odredbe. Slede pravno-tehničke odredbe ovog MoR-a.

a. Izmene. Svaka strana potpisnica ima pravo da traži izmene ovog memoranduma o razumevanju. Svaka izmena, modifikacija ili revizija ovog MoR-a mora biti uzajamno usaglašena u pismenom obliku i stupa na snagu tek pošto se obe strane s tim saglase i tu saglasnost potpišu.

b. Merodavno pravo. Formulacije, tumačenje i stupanje na snagu ovog MoR-a moraju biti u skladu sa Strategijom za integraciju zajednica Roma, Aškalija i Egipćana na Kosovu – Komponenta obrazovanja 2007–2017.

c. Celina sporazuma. Ovaj MoR, koji se sastoji od tri (3) stranice predstavlja celinu sporazuma sklopljenog između strana ugovornica i njegovim stupanjem na snagu prestaju da važe svi prethodni pregovori, zastupništva i sporazumi sklopljeni usmenim putem ili u pismenom obliku;

d. Zakonska klauzula. Ako bilo koji deo ovog MoR-a bude proglašen pravno ništavim ili neprimenljivim, ostatak MoR-a ostaje na snazi i proizvodi puno pravno dejstvo; svaka ugovorna strana može da preispita uslove MoR-a.

e. Imunitet. Potpisujući ovaj MoR, opština XXXX i BSFK i njihovi nadležni upravni organi ne odriču se svog imuniteta, već svako od njih zadržava imunitet i zaštitu koja im pripada po zakonu za svaki postupak koji preduzmu po osnovu ovog MoR-a.

f. Prava trećih lica. Ugovorne strane nemaju nameru ni potrebu da formiraju novo lice ili entitet koje bi uživalo status trećeg povlašćenog lica i cilj ovog MoR-a nije uspostavljanje takvog statusa. Prava, obaveze i odgovornosti koje proističu iz ovog MoR-a primenjuju se i od koristi su isključivo za strane potpisnice. Cilj odredaba ovog MoR-a jeste pružanje pomoći stranama potpisnicama u uspostavljanju i ostvarivanju obaveza koje proističu iz ovog MoR-a. Strane potpisnice ovog MoR-a obavezne su i izričito saglasne da samo potpisnice ovog MoR-a imaju pravo da zahtevaju njegovo stupanje na snagu,

da zahtevaju poboljšanje u ispunjavanju ugovornih obaveza ili da priznaju neuspeh obeju strana da ispune uslove iz ovog MoR-a ili izvršenje bilo kog postupka koji je u suprotnosti sa ovim MoR-om.

Potpisivanje. Kao potvrdu svega navedenog strane potpisnice ovog MoR-a preko svojih pravnih zastupnika potpisuju ovaj MoR dole navedenog datuma i potvrđuju da su pročitale, razumele i prihvatile uslove navedene u MoR-u.

Memorandum o razumevanju stupa na snagu danom poslednjeg potpisa na ovoj stranici.

XXXX XXXX
XXX Opštinski
Departman za obrazovanje

Datum

XXXXX,
Balkan Sunflowers Kosova
Direktor

Datum

Supporting Access to Education and Intercultural Understanding

Funded
by the European Union
and the Council of Europe

COUNCIL OF EUROPE

Implemented
by the Council of Europe

Ova publikacija je izrađena uz pomoć Evropske unije i Saveta Evrope. Sadržaj ove publikacije je isključiva odgovornost Pedagoškog Instituta Kosova i ni na koji način ne odražava stavove Evropske Unije i Saveta Evrope.